

0.134
1103

İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 32

Mart - Nisan 1962

Sayı: 275

İÇİNDEKİLER

TETKİKLER:

	<u>Sayfa</u>
Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanuna Dair Açıklamalar, Alâkalı Kanun Maddeleri ve İlgili Kararlar.....	Şeref HOCAOĞLU 3
İtalyan Jandarması.....	Hüseyin IŞIK 40
Kamu Davasının Hazırlanması, Zabitanın Adli Vazifesi, Kamu Davasının Açılması.....	M. Muhtar ÇAĞLAYAN 63
Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri.....	Mehmet ALDAN 80
Uyuşturucu Madde Tutkunluğunun Tespiti.....	Sabri SÖZER 96
Personel İdaresinde Merit Sistem ve Devlet Personel Kanunumuz.....	Ziya DURAKOĞLU 108

TERCÜMELER:

Sağlam Bir Amme İdaresi Bütçesinin Esasları.....	Ethem BOYSAN 116
Amerika Birleşik Devletleri Personel Dairesi.....	A. Hayrettin KALKANDELEN 122
Mahalli İdarelerin Havanın Kirlenmesini Önleyici Savaşmaya Katılması.....	Mehmet TARCAN 141

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllık : 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllık : 750 kuruş

-----oOo-----

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye’de:

Bulunan yerin Mal sandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla;

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara

adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzuhal puluna tâbi tutulmalıdır.)

B — Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

-----oOo-----

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabul olunur.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20, 25 sahifeyi geçmemesi, makinede seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmeyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü**’ne müracaat edilmelidir.

-----oOo-----

Sahibi: **İçişleri Bakanlığı**

Yazı İşlerini Fiilen idare Eden Mesul Müdürü : **Selim AYBAR**

T E T K İ K L E R

MEMURUN MUHAKEMATI HAKKINDAKİ KANUNA DAİR AÇIKLAMALAR, ALÂKALI KANUN MADDELERİ VE İLGİLİ KARARLAR

Yazan:
A. Şeref HOCAOĞLU
Danıştay 2. daire Başkanı

Memurların görevlerinden doğan veya görevlerinin yapılması sırasında işlenen suçlarından dolayı şahıslardan ayrı olarak özel bir muhakeme usulüne bağlanması esası yüz yıla yakın bir zamandan beri kabul edilmiştir. Bu suçlar dolayısıyla yaptırılacak kovuşturma ve soruşturma idarî mercilere ve bu soruşturma üzerine memur hakkında son tahkikatın açılmasına veya men'i muhakemesine karar vermek de idare kurullarına ve Danıştay'a bırakılmıştır. Bunun sebebi; bir taraftan memuriyet görevlerine taallük eden eylem ve hareketlerin kamu hizmeti icabına uygun olup olmadığını, mezkûr eylem ve hareketlerde suç mahiyeti bulunup bulunmadığını bu işlerde ihtisas ve salâhiyet sahibi idarî menülere tayin ve takdir ettirmek, diğer taraftan da idarî makamların, adlî makamların denetim ve gözetimi altına girmemesini, memurun istiklâl, emniyet ve itimatla iş görmesini, iş sahiplerinden kötü niyetli olanların bizzat veya C. Savcılarını tahrik ederek memurun Ceza mahkemelerine sürüklenmelerine mâni olunmasını ve bin netice memuriyet mevki ve nüfuzunun korunmasını temin eylemek düşüncesindendir.

Memurun muhakematı hakkındaki kanundan evvel yürürlükte bulunan Fi. 3. Rebiulevvel 1288 tarihli (Memurun Muhakemesine dair nizamname)' ye göre memurların görevlerinden doğan suçlarından dolayı idarî mercilerce yaptırılacak kovuşturma ve soruşturma üzerine yargılanmaları idare kurullarına ve Danıştay'a ait idi. Sonradan 4 Şubat 1329 tarihinde kabul edilen Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanun ile yargılanmaları işi İdare Kurullarından ve Danıştay'dan alınarak mahkemelere bırakıldı.

Kırk dokuz senelik bir geçmişî olan memurun muhakematı hakkındaki kanun, yukarda arz olunan sebepler karşısında esasî bünyemize tam manasıyla uygundur. Ancak, kabulü zamanındaki ceza mevzuatından birçokla-

nın değişmiş olması karşısında ufak tefek bazı değişikliklerin yapılması yerinde olur.

Bu kanunun tatbikatında sık sık tereddütler izhar edilmekte olduğundan on senelik bir uygulayıcısı sıfatıyla vaki tereddütleri mümkün olduğu kadar gidermeye çalışacağım. Bu sebeple incelememi, her maddeye ait olanımı o madde altına yazmak ve ilgili diğer kanun maddeleriyle benzeri kararları da göstermek suretiyle yapmış oluyorum.

Madde : 1 — Memurinin vazifei memuriyetlerinden münbais veya vazifei memuriyetlerinin ifası sırasında hadis olan cürümlerinden (suçlarından) dolayı icrayı muhakemeleri şeraiti atiye dairesinde muhakimi adliye aittir.

Madde, memurların memuriyet görevlerinden doğan veya memuriyet görevlerinin yapılması sırasında işlenmiş olan suçlarından dolayı yargılanmalarının aşağıdaki maddelerde yazılı şartlar dairesinde Adalet mahkemelerine ait bulunduğunu belirtmektedir.

Gerek bu maddede gerekse müteakip maddeler içerisinde yer alan (cürüm) tabirinden maksat (suçtur.) Kanunda bu tabirin kullanılmasına sebep şudur :

Mülga ceza kanunumuz ikinci maddesiyle cezayı gerektiren fiillerin heyeti umumiyesini (cürüm) olarak adlandırmakta ve cürümü de cinayet, cünha, kabahat diye üç kısma ayırmakta idi.

Bu kanunun üçüncü maddesi cinayeti (Mücazatı terhibiyeyi istilzam eden ef'aldir) tarzında tarif ettikten sonra mücazatı terhibiye, katil ve maatteşhir müebbeden veya muvakkaten küreğe konmak ve kalebent olmak maddeleriyle nefyi ebet ve müebbeden rütbe ve memuriyetten mahrumiyet ve hukuku medeniyeden iskat diye saymaktadır.

Dördüncü maddesi de cünhayı (mücazatı tedibiyeyi müstelzim ef'aldir) şeklinde tariftten sonra mücazatı tedibiyenin, bir haftadan ziyade hapis ve muvakkaten nefiy ve memuriyetten tard ve cezayı nakdi maddelerinden ibaret bulunduğunu yazmaktadır.

Beşinci maddesi ise kabahati, (muamele'i tekdiriyeyi istilzam eden ef'al ve harekâtır) diye anlatmakta ve karşılığı olan cezalar için de, yirmi dört saatten bir haftaya kadar hapis ve nihayet yüz kuruşa kadar mücazatı nakdiyedir, demektedir.

İşte bu sebepledir ki bu kanunun meriyeti sırasında kabul edilerek yürürlüğe konmuş olan Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanun (suç) ye-

rine tabiatıyla mezkûr kanundaki terime uygun olarak (cürüm) tabirini kullanmıştır. Hâlbuki bu kanunu yürürlükten kaldıran ve halen mer'î bulunan Türk Ceza Kanunu, birinci maddesiyle, cezayı icap ettiren fiilleri (suç) olarak isimlendirmiş, suçu da cürüm veya kabahat diye iki kısma ayırmış ve on birinci maddesi de cürüm mahsus cezaları, idam, ağır hapis, hapis, sürgün, ağır para cezası, hıdematı ammeden memnuiyet ve kabahatler için mevzu cezaları da, hafif hapis, hafif para cezası ve muayyen bir meslek ve sanatın tatili icrası olarak göstermiştir.

Bu açıklamaya göre eski ceza mevzuatımız zamanında kabul edilen Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanunun gerek birinci ve gerek müteakip maddeleri içerisinde o kanuna göre yer alan (cürüm) tabirlerinin bu günkü ceza kanunundaki karşılığı (suç) tur. Bu sebeple bu kanunun bütün maddelerinde geçen (cürüm) terimlerini (suç) olarak anlamak icap eder.

Madde metninden de anlaşılacağı üzere bu kanunun uygulanabilmesi için:

- 1 — Hakkında uygulanacak şahsın memur olması,
- 2 — Bu memurun bir suç işlemesi,
- 3 — İşlenen suçun da memuriyet görevinden doğmuş veya memuriyet görevinin yapılması sırasında meydana gelmiş bulunması, lâzımdır.

Maddede beyan olunan memur tabirinin şümülü nedir? Yani kanun, hangi nevi ve sınıf memurlar hakkında uygulanır? Bunu bize açıklamamaktadır. Bu sebeple diğer mevzuattan ve tatbikattan çıkarmak suretiyle kanunun uygulanmasında kimlerin memur olarak kabul edilmesi icap edeceğini mümkün olduğu kadar izaha çalışacağız.

I — Memuru, 788 sayılı Memurun Kanunu birinci maddesiyle, (Kendisine Devlet hizmeti tevdi olunan ve sicilli mahsusunda mukayyet olarak umumi veya hususi bütçelerden maaş alan kimseye memur denir) diye tarif etmektedir.

Buna göre bir kimsenin memur sayılabilmesi için;

- a) Kendisine Devlet hizmeti tevdi olunması,
- b) Memuriyet sicilinde kayıtlı bulunması,
- c) Umumi veya hususi bütçeden maaş alması, lâzımdır.

Ancak bu tarife giren her memur hakkında Memurun Muhakematına dair olan kanun uygulanamaz. Zira bazı memurların, tarifi içerisinde gir-

miş olmalarına rağmen haklarında ya sıfatları veya işledikleri suçların nevi ve mahiyetleri itibarıyla Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanuna göre değil, anayasa veya bazı nevi suçların takip usullerine dair olan hususi kanunlara göre kovuşturma yapılır. Bunlar hakkında birer, ikişer örnek vermekle yetineceğiz. Meselâ: Anayasanın 147. maddesinin 2. fıkrasında sayılanlardan Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu üyeleri hariç, diğerleri Memurun Kanununa göre memur oldukları halde sıfatları itibarıyla haklarındaki kovuşturma Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanuna göre yapılamaz.

Yine meselâ: Hâkimler ve Adliye memurları, Memurun Kanununun birinci maddesindeki tarife dahil memurlardan bulundukları halde görevlerinden doğan veya görevlerinin yapılması sırasında işlenmiş bulunan suçlarından dolayı haklarında Memurun Muhakematı Kanununa göre değil, hâkimler kanununa göre kovuşturma yapılır. (2556 sayılı kanun Madde: 102 - 109 ve 125)

Keza bazı cürümlerden dolayı memurlar ve şerikleri hakkında takip ve muhakeme usulüne dair 1609 numaralı kanunda, bu kanunun birinci maddesinde sayılan suçlardan sanık ve şerikleri haklarında — Müsteşar ve Valiler müstesna — Memurun Kanununa göre memur oldukları halde Memurun Muhakematı Kanunu uygulanmayıp haklarında bu kanuna göre kovuşturma yapılır. Yalnız Vali ve Müsteşarlar hakkında zikrolunan suçlardan dolayı dahi memurun muhakematına dair kanuna göre kovuşturma yapılır.

Yine Memurun Kanununun tarifine uygun olan bir kısım memurların Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154. maddesinde belirtilen suçlardan dolayı haklarında memurun muhakematına dair kanuna göre değil, mezkûr maddeye göre C. Savcılığınca doğrudan doğruya kovuşturma yapılır. Ancak bu suçlardan dolayı her memur hakkındaki kovuşturma da aynı değildir. Zabıta âmirleri hakkındaki kovuşturma Hâkimlerin vazifelerinden dolayı tâbi oldukları muhakeme usulüne, Vali, Kaymakam haklarında da Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanuna göre kovuşturma yapılır. Gerçi mezkûr 154'ncü maddede Nahiye Müdürleri hakkında da Vali ve Kaymakamlar gibi takip yapılacağı yazılı ise de bu kanundan sonra yürürlüğe giren İl İdaresi Kanununun 45'nci maddesi ile Nahiye Müdürleri de 154'ncü madde gereğince Hâkimler Kanununa tevfiқан Zabıta Âmirlerinin tâbi oldukları tahkik ve muhakeme usulüne tâbi tutulmuşlardır.

Yine 1609 numaralı kanuna ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154'üncü maddesine göre yapılan kovuşturmalarda da belirtildiği gibi,

Memurun Kanununun tarifine uygun memur olmaları bakımından aralarında hiç bir fark mevcut olmayan memurların işledikleri aynı suçtan dolayı bir kısımlarının sıfatları, bir kısımlarının da dereceleri itibariyle haklarındaki kovuşturma ayrı ayrı kanunlara göre yapılır. Bu konuda kaçakçılığın men ve takibine dair 1918 sayılı kanunun 65'inci maddesi bir misal teşkil edebilir. Bu maddede — Valiler, Kaymakamlar Ağır Ceza mahkemeleriyle bu kanuna göre kaçakçılık işlerini gören mahkemeler hâkimleri ve bu mahkemeler neshindeki C. Müddeiumumîleri ve Maaşların Tevhit ve Teadülüne dair olan 14-52 numaralı kanunun 4'üncü derecesinde ve daha yukarı derecede bulunan memurlar hariç olmak üzere bu kanunda yazılı suçlardan dolayı Hâkimler Kanunu ile 1609 numaralı kanunda mevcut istisnai hükümler tatbik olunmaz — denilmektedir. Görülüyor ki Memurun Kanununa göre memur olan ve aynı nevi suçu işlemiş bulunan Valiler, kaymakamlar ve 1452 sayılı kanuna göre 4'üncü derecede ve daha yukarı bulunan memurlarla bunların haricindeki memurlar aleyhindeki kovuşturma ayrı ayrı usullere tâbidir. Keza hâkimlerden, maddede yazılı hâkim ve müddeiumumîlerle bunlar dışındaki hâkim ve müddeiumumîler arasında, işlenmiş olan aynı neviden suçların takibi de ayrı kanunlara göre yapılmaktadır. Bu hususta diğer bir misal de, 3780 sayılı Millî Korunma Kanununun 64'ncü maddesinin 2 ve 3'ncü fıkraları teşkil etmektedir. 2'nci fıkrada, memur ve müstahdemlerin bu kanunun tatbiki dolayısıyla işledikleri suçlardan veya bu kanunun tatbiki ile mükellef makam ve mahkemelerin emir ve taleplerini ve bu kanunla kendilerine mevdu takip ve tahkik vazifelerini ihmal veya suiistimal etmelerinden dolayı haklarında yapılacak cezai takiplerde memurun muhakematına dair kanun hükümleri tatbik, olunmaz, denilmekte ve 3'ncü fıkrada ise Vali veya Vali Muavinleri ve Kaymakamlar ve Belediye Reisleri ve heyet halinde ittihaz ettikleri kararlardan dolayı Belediye Daimî Encümen Azaları ve merkezin emriyle tahkik ve teftiş için gönderilenler 2'nci fıkra hükmünden müstesnadır, demek suretiyle aynı suçu işlemiş olan memurlar hakkında ayrı ayrı kanunlara göre kovuşturma yapılması usulü kabul edilmiş bulunmaktadır.

Aksine olarak amme vazifesini gören bir takım hizmetliler vardır ki bunlar Memurun Kanununun tarifine giren memurlardan olmadıkları halde haklarında memurun muhakematı kanunu hükümleri uygulanır. Meselâ: Köy muhtarları ve yapacakları işlerde köy muhtarı ile birlik olanlar (İhtiyar kurulu üyeleri) ile, kır bekçileri, çiftçi mallarını koruma bekçileri, çarşı ve mahallât bekçileri ve idarî vazifelerinden dolayı jandarma erleri memurun kanununa göre memur olmadıkları halde âmmе vazifesi görmeleri hasebiyle vazifelerinden doğan veya vazifelerinin ifası sırasında

işlenen suçlarından dolayı haklarında memurun muhakematı kanunu uygulanır.

Yine meselâ Belediye memur ve müstahdemleri Memurun Kanununun tarifine uygun memur olmadıkları ve bu husus Büyük Millet Meclisinin 24 Aralık 1928 gün ve 486 sayılı kararıyla da açıklandığı halde görevlerinden doğan veya görevlerinin yapılması sırasında işlenmiş olan suçlarından dolayı Belediye Kanununun 92 ve 102'nci maddelerine göre haklarında memurun muhakematı kanunu uygulanır.

Keza Ankara şehri imar müdüriyeti teşkilât ve vazifelerine dair 1351 sayılı kanunun 5'nci maddesinde, bu müessese memur ve müstahdemlerinin Memurun Kanununun 3'ncü maddesi hükmüne tâbi olduğu, yani birinci maddesinde tarif edilen memurlardan olmayıp mukaveleli hizmetlilerden bulunduğu açıklandığı halde bunların memuriyet vazifelerinden doğan suçlarından dolayı haklarında Memurun Muhakematı Kanununun tatbik olunacağı hükmü konmuş ve bu hüküm de, (Ankara şehri imar müdürlüğünün Ankara belediyesine bağlanması hakkındaki) 3196 sayılı kanunun 8'nci maddesiyle ilga edilmemiştir. Halen meridir ve zaten bu idare belediyeye bağlanmış bulunduğuna göre de haklarındaki kovuşturmanın Belediye Kanununun 92 ve 102'nci maddeleri gereğince belediye memurları gibi Memurun Muhakematı Kanununa göre kovuşturma yapılması icap eder.

Ancak bu kaidede de bir mutlakıyet yoktur. Yani her belediye memur ve müstahdemi hakkında Belediye Kanununun 92 ve 102'inci maddelerine göre Memurun Muhakematı Kanununun uygulanması mümkün olmaz. Belediyelere bağlı olmasına rağmen eğer kendisine vücut veren kanun umumi kaide hilâfına başka bir hükmü ihtiva ediyorsa bu takdirde bu hususi hükme göre hareket etmek icap eder. Meselâ 3645 sayılı (İstanbul elektrik, tramvay ve tünel idareleri teşkilât ve tesisatının İstanbul belediyesine devrine) dair kanuna göre bu müesseseler memur ve müstahdemlerinin belediyeye bağlı olmaları ve bu itibarla belediye memurlarının hak ve vazifelerine sahip bulunmaları hasebiyle belediye kanunu gereğince haklarında Memurun Muhakematı Kanununun tatbiki icap edeceği Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 14/3/1947 günlü 43 sayılı, yine aynı dairenin 15/5/1947 günlü 92 sayılı ve 4'ncü ceza dairesinin 13/10/1943 günlü 1848 sayılı kararlarıyla da kabul edildiği halde Ankara belediyesine bağlı Elektrik ve Havagazı ve Adana belediyesine bağlı elektrik işletme müesseselerinin idare ve işletmeleri hakkındaki 3425 sayılı kanunun 17'nci maddesine göre bu müesseseler memurları — belediye memur ve müstahdemi ol-

malarına rağmen — haklarında Memurun Muhakematı Kanunu uygulanmaz.

Öte yandan bir kısım belediye memurları veya bulunmadıkları yerlerde bunların vazifelerini gören ve haklarında diğer vazifelerinden dolayı Memurun Muhakematı kanunu uygulanan hizmetliler vardır ki, gördükleri bazı vazifeden dolayı haklarında Memurun Muhakematı kanununa göre değil, umumi hükümlere göre kovuşturma yapılır. Meselâ, belediye evlendirme memurlarının ve köylerde bu vazifeyi yapan muhtarların evlendirme memuru sıfatıyla işledikleri suçlardan dolayı haklarındaki kovuşturma Memurun Muhakematı kanununa göre yapılmayıp, doğrudan doğruya C. Savcılıklarınca genel hükümlere göre yapılır.

Bu hususta daha birçok misaller verilebilirse de, bu kadarı da durumu açıkladığından fazlasına lüzum görülmemiştir.

İzah olunan şu birkaç basit misalde göstermektedir ki Memurun Muhakematı hakkındaki kanunun birinci maddesindeki «Memur» tabirinden yalnız Memurun Kanununun birinci maddesinde tarif olunan memurları anlamak, başka deyimle Memurun Kanununun tarifine giren bütün memurlar hakkında Memurun Muhakematı Kanununun uygulanacağını ve bu tarife girmeyen memur ve müstahdemler hakkında da bu kanunun uygulanmayacağını düşünmek doğru olamaz.

Bu konuya ait ilgili kanun maddeleri ve benzeri içtihatlar:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası : 334

Madde : 147 Fıkra: 2 — Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu Üyelerini, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay Başkan ve Üyeleri, C. Başsavcısını, Başkanın sözcüsünü, Askerî Yargıtay Başsavcısını ve kendi üyelerini görevleri ile ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar ve Anayasa ile verilen diğer görevleri yerine getirir.

Hâkimler Kanunu : 2556

Madde : 102 — Hâkim muavinleri ile üçüncü ve ikinci sınıf hâkimlerin vazifelerinden doğan veya vazife sırasında işlenen suçlarından ve sıfat ve vazifeleri icaplarına uymayan hal ve hareketlerinden dolayı haklarında tahkikat icrası Adliye Vekillîğince memur edilecek yüksek dereceli hâkime veya Adliye Müfettişine ve birinci sınıf hâkimlerin vazifeden doğan veya vazife sırasında işlenen suçlarından dolayı haklarında tahkikat

icrası Adliye Vekili tarafından tensip olunacak Temyiz Reislerinden birine aittir.

Madde: 103 — Müddeiumûmîlerle muavinlerinin vazifeden doğan veya vazife sırasında işlenen suçları ile sıfat ve vazifeleri icaplarına uymayan hal ve hareketlerinden dolayı haklarında tahkikat icrası mafevk müddeiumûmilere veya memur edilecek müfettişe aittir. Baş müddeiumûminin vazifeden doğan veya vazife sırasında işlenen suçlarından dolayı hakkında tahkikat icrası Adliye Vekili tarafından tensip olunan Temyiz Reislerinden birine aittir.

Madde: 104 — (3885 numaralı kanunla muaddel şekli) Üçüncü ve ikinci sınıflara mensup hâkimler, müddeiumûmîler haklarında birlikte tahkikat yapılması icap eden hallerde tahkikat vekillikçe tensip olunacak müfettiş yahut yüksek dereceli hâkim tarafından yapılır.

Madde: 105 — Yukarı ki maddelerde yazılı tahkikatın yapılması Adliye Vekilinin iznine bağlıdır. Ancak birinci sınıfa mensup hâkimlerle Baş müddeiumûmîden maadası hakkında müfettişlerin teftiş veya tahkik sırasında öğrenecekleri haller müstesnadır. Bu takdirde keyfiyet hemen Adliye Vekillğine bildirilir.

Madde: 106 — Tahkikat evrakı Vekâlet Ceza işleri Müdürlüğüne tevdi olunur. Tetkikat neticesinde yazılacak mütalâa üzerine takibat yapılmasına veya inzibatî ceza tayinine lüzum olup olmadığı Vekillikçe takdir olunarak evrak kanuni mercilere tevdi olunur veya muameleden kaldırılır.

Madde: 107 — Üçüncü ve ikinci sınıf hâkimlerle muavinleri veya Baş müddeiumûmîden başka müddeiumûmîlerle muavinleri hakkında Vekillikçe takibat icrasına lüzum görüldüğü takdirde evrak hâkim veya müddeiumûmîlerle muavinlerin kazası dairesinde bulunulduğu ağır ceza mahkemesine yakın bulunan ağır ceza mahkemelerinden birinin müddeiumûmîliğine gönderilir. Müddeiumûmî, beş gün içinde iddianamesini tanzim ederek evrakı, son tahkikatın açılmasına veya muhakemenin men'ine karar verilmek üzere ağır ceza mahkemesi reisine verir, iddianamenin bir sureti Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu dairesinde hakkında takibat yapılan kimseye tebliğ olunur. Bu tebliğ üzerine, alâkalı, kanunda yazılı müddet içinde bazı delillerin toplanmasını ister veya kabule değer bir talepte bulunursa nazara alınır ve icap ederse tahkikat, reis tarafından değiştirilir.

Madde : 108 — Haklarında son tahkikatın açılmasına karar verilenlerden ikinci sınıflara mensup olanlarla ağır ceza mahkemeleri heyetlerine

dahil (bulunan hâkim ve müddeiumumilerin son tahkikatları temyiz mahkemesinin vazifeli ceza dairesinde görülür. Muavinlerle üçüncü sınıflara mensup hâkim ve müddeiumumîlerin ağır ceza heyetlerine mensup olanlarından maadasının son tahkikatları kaza dairesi içinde bulundukları ağır ceza mahkemesinde yapılır.

Madde: 109 — 107'nci maddede yazılı mercilerin tevkif veya tahliye yahut son tahkikatın açılmasına mahal olmadığına dair olan kararlarına karşı müddeiumumî veya maznun tarafından umumî hükümler dairesinde itiraz olunabilir. Bu itiraz hâkimin kazası dairesinde bulunduğu ağır ceza mahkemesinden başka itiraz edilen kararı veren mahkemeye en yakın ağır ceza mahkemelerinden birinde tetkik olunur.

Madde: 125 — Bu babda yazılı memurların vazifelerinden doğan suçlarından dolayı yapılacak takibat bulundukları mahal müddeiumumîliklerince ve usulü hükümler dairesinde icra olunur.

Not: «125. maddede beyan olunan memurlar, adliyenin hâkimler dışında kalan icra memurları, cezaevi müdürleri, başkâtip ve kâtipler gibi ikinci derecedeki memurlarıdır».

Mertebe'i ula adliye memurlarının vazifelerinden mütevellit suçlarından. dolayı Memurun Muhakematı Kanununa tevfikân haklarında merasim-i mütekaddime icrasına lüzum olup olmadığına dair Temyiz Mahkemesi dördüncü Ceza Dairesinin iki ilâmı arasında hasıl olan içtihat ihtilâfının tevhidî için icra olunan müzakerede:

Hâkim sıfatını gayr-i haiz adliye memurlarının suçlarından dolayı muhakemelerinin icrası ahkâm-ı umumiyyeye tâbi olup Memurun Muhakematı Kanunundaki merasim-i mütekaddimenin icrasına mahal olmadığı ekseriyetle takarrür etmiştir.

Yargıtay Tevhidi İçtihadı 12.11.930, Esas: 12, Karar: 25

Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun: 1609

Madde: 1, Fıkra: 1 — İrtikâptan, rüşvet alıp vermekten, ihtilâs ve zimmete para geçirmekten, gerek doğrudan doğruya ve gerek memuriyet vazifesini suiistimal suretiyle kaçakçılıktan ve resmen vuku bulan müzayede ve münakaşalara ve alım ve satıma fesat karıştırmaktan ve devlet hariciyesine ait mahrem evrakı veya şifreleri ifşa veya ifşaya sebebiyet vermekten ve bu cürümlere iştiraktan maznun olanlar hakkında Memurun Muhakematı Kanunu cari değildir.

Madde: 1, Fıkra: (Son) Müsteşarlar ve valiler hakkında bu kanım hükmü cari değildir.

Köye ait tarla parasını zimmetine geçirmekten sanık muhtara isnat olunan suç, 1609 sayılı kanunun şümulünde görüldüğünden İl İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 13.1.1960 Esas 510 Karar 79.

Muttali olduğu kumar oynama hâdisesine el koymayarak menfaat sağlamaktan sanık komiser muavininin suçu, suret-i ihbara göre 1609 numaralı kanunun şümulünde görüldüğünden idare kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 19.2.959 Esas 1780 Karar 548.

..... adındaki hastayı hastaneye yatırmak ve bir ay müddet tedavi etmek için 250 lira parasını almaktan sanık Devlet Hastanesi Başhekimine isnat olunan suç 1609 sayılı kanunun şümulünde görüldüğünden İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 31.1.961 Esas 3466 Karar 609.

Alâkalı memur tarafından kendisine verilen yoklama fişlerini menfaat mukabili ortadan kaldırmak suretiyle mevkii muameleye koymamaktan sanık vergi dairesi müdürüne isnat olunan suç 1609 numaralı kanunun şümulünde görüldüğünden idare kurulunca verilen resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 22.2.961 Esas 344 Karar 885.

Müştekinin karısını hastaneye hemen yatırarak ameliyat yapmak için hususi muayenehanesine çağırarak muayene etmek ve muayene ücreti adıyla 50 lira almaktan sanık hastane operatörüne isnat olunan suç irtikâp mahiyetinde görüldüğünden ve bu itibarla 1609 sayılı kanunun şümulünde bulunduğundan İdare Kurulunca verilip resen incelenen men'i mu

hakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 23.2.961 Esas 102 Karar 902.

Muayenehanesinde muayene ettiği hastalardan hastaneye yatırması için para almaktan sanık hastane doktoruna isnat olunan suç 1609 numaralı kanunun şümulünde görüldüğünden İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 24.2.961 Esas 181 Karar 945.

Danıştay II, D. 24.2.961 Esas 179 Karar 943.

Hastaneden evine vita yağı, kalay, et götürmek, hastalara ait parayı zimmetine geçirmek ve hastaneye ait ayva ve şekerle reçel yaptırıp evine götürmekten sanık hastane idare memuruna isnat olunan suç 1609 numaralı kanunun şümulünde görüldüğünden İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 18.4.961 Esas 942 Karar 1567.

İçme suyu kanalı ile mahalle arasında ve çarşı içerisinde yaptırılan yollar imece suretiyle çalışılarak parasız meydana getirildiği halde bu işlerde çalışanları para ile çalışmış göstererek belediye veznesinden para çekmekten sanık Belediye Başkanı ve muhasibe isnat olunan suç 1609 numaralı kanunun şümulünde görüldüğünden İdare Kurulunca verilen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 20.4.961 Esas 878 Karar 1569

Düğünlerde ve kahvelerde oynanan kumarlardan menfaat temin etmek ve gaz tevziatında keza menfaat sağlamakdan sanık kaymakam vekiline isnat olunan suçların takibi 1609 numaralı kanuna tâbi bulunduğundan İdare Kurulunca verilen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 16.5.961 Esas 1216 Karar 1887

Vakıflar Müdürlüğünden Köy camiiinin onarımı işine sarf edilmek üzere verilen 600 lirayı zimmetine geçirmekten sanık muhtara isnat olunan suç 1609 numaralı kanunun şümulünde görüldüğünden İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 24.5.961 Esas 926 Karar 1590

Köy sandığı mevcudu olan 1000 lirayı zimmetine geçirmekten sanık muhtara isnat olunan suç, 1609 numaralı kanunun şümulünde görüldüğünden idare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 30.6.961 Esas 1868 Karar 2411

Para ile rapor vermek, adındaki şahsın evlenme muamelesinde müşkülât çıkarıp adı geçene gazoz haneye sanayi saati aldırıktan sonra evlenme raporu vermekten sanık hükümet doktoruna isnat olunan suç, sureti ihbara nazaran 1609 sayılı kanunun şümulünde görüldüğünden İdare Heyetince verilen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 12.7.961 Esas 1933 Karar 2553

Kendisine devredilen köy parasını zimmetine geçirmek ve iş sahiplerinden 150 lira rüşvet almaktan sanık, muhtara isnat olunan suç 1609 sayılı kanunun şümulünde görüldüğünden İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 1.12.961 Esas 3056 Karar 3457

Üzerinde esrar bulundurmaktan sanık jandarma onbaşısına isnat olunan suç 1609 sayılı kanunun şümulünde görüldüğünden İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 6.12.961 Esas 2528 Karar 3499

Finike Belediye Gazhanesinde memur bulunduğu sırada bir kısım yakıtı zimmetine geçirmekten sanık Gazhane memuru ve Belediye Zabıta memuru hakkında Elmalı Ağır Ceza Mahkemesi ile Antalya Vilâyeti İdare Heyeti arasında selbi vazife ihtilâfi zuhur etmekle tetkik edildi.

Hâdisede davanın İdare Heyetince vazifesizlik kararı verilmesi üzerine Elmalı Ağır Ceza Mahkemesine intikal etmiş olmasına nazaran bu mahkemeye duruşmaya devamla neticesine göre davanın esası hakkında bir karar ittihazı icap ettiğinden bu dairede muamele ifa edilmek üzere ağır ceza mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verildi.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 8.10.956 Esas 80 Karar 79

Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun : 1918

Madde: 65, Fıkra (Son) : Valiler, kaymakamlar, ağır ceza mahkemeleri ile bu kanuna göre kaçakçılık işlerini gören mahkemeler hâkimleri ve bu mahkemeler nezdindeki Cumhuriyet Müddeiumumileri ve Maaşların Tevhit ve Teadülüne Dair olan 1452 numaralı kanunun dördüncü derecesinde ve daha yukarı derecede bulunan memurlar hariç olmak üzere bu kanunda yazılı suçlardan dolayı memurların Takip ve Tahkik Usulüne ve Muhakeme Merciiine mütedair 766 ve 1609 numaralı kanunlarda mevcut istisnai hükümler tatbik olunmaz.

Sanık Emniyet Müdürü hakkında 1918 sayılı kanunun 36. maddesi ile son tahkikat açılmış olmasına göre bu sanığın sözü edilen kanunun 65. maddesinin son fıkrasında gösterilen Maaşların Tevhit ve Teadülüne dair olan 1452 numaralı kanunun 4. derecesinde veya daha yukarı derecede bulunan memurlardan olduğu tespit edilmeden ve bahsi geçen 65. maddenin ilk fıkrasının matufu olan muaddel 56. madde hükmünce davaya bakmak münferit hakimli asliye mahkemesine ait bulunduğu düşünülmeden işin ağır ceza mahkemesinde bakılması yolsuzdur.

Yargıtay III. Ceza Dairesi 24.10.945 Esas 10129 Karar 8504

Kaçakçılık işinin takibi sırasında döverek bağlamaktan sanık köy bekçisi ile arkadaşı haklarındaki davada asliye ceza mahkemesi ile idare heyeti arasında çıkan selbi vazife ihtilâfında, dosya münderecatına ve maznunlara isnat olunan fiilin mahiyetine göre asliye ceza mahkemesi kararı kaldırılmıştır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 14.1.957 Esas 1 Karar 1

Millî Korunma Kanunu: 3780

Madde: 64, Fıkra: 2 - 3 — Memur ve müstahdemlerin bu kanunun tatbiki dolayısıyla işledikleri suçlardan veya bu kanunun tatbiki ile mükellef makam ve mahkemelerin emir ve taleplerini ve bu kanunla kendile-

rine mevdu takip ve tahkik vazifelerini ihmal veya suiistimal etmelerinden dolayı haklarında yapılacak cezai takiplerde Memurun Muhakematına dair kanun hükümleri tatbik olunmaz.

Vali veya vali muavinleri ve kaymakamlar ve belediye reisleri ve heyet halinde ittihaz ettikleri kararlardan dolayı belediye daimi encümen azaları ve merkezin emri ile tahkik ve teftiş için gönderilenler ikinci fıkra hükmünden müstesnadırlar.

Millî Korunma Kanununu tatbik etmemekten sanık nahiye müdürü vekili hakkında il idare kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak, nahiye müdürleri Millî Korunma Kanununun 64. maddesindeki istisnalar arasında bulunmadıklarından haklarında bu kanunu ilgilendiren suçlarından dolayı umumi hükümler dairesinde muamele ifası gerekeceği.

Danıştay II. D. 8.1.960 Esas 443 Karar 4

Millî Korunma Kanununa aykırı hareket etmekten sanık belediye encümen üyesi hakkında İl İdare Kurulunca verilen ve itiraz üzerine İncelenen lüzumu muhakeme kararının bozularak sanığın Millî Korunma Kanununun 64. maddesinin 2. fıkrasının 2. bendi şumulüne giren memurlardan bulunmadığı ve heyet halinde verilmiş bir karar dolayısıyla suç işlendiği de tespit edilemediği cihetle hakkında umumi hükümler dairesinde kovuşturma yapılması gerekeceğine.

Danıştay II. D. 22.12.960 Esas 3271 Karar 4342

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu «Adli Vazifeler»

Madde: 154 (Muaddel) Cumhuriyet Müddeiumumîsi yukarıdaki maddede yazılı neticelere varmak için bütün memurlardan her türlü malûmatı isteyebilir. Gerek doğrudan doğruya ve gerek zabıta makam ve memurları vasıtasıyla her türlü tahkikatı yapabilirler.

Bütün zabıta makam ve memurları Cumhuriyet Müddeiumumîliğinin adliye müteallik işlerde emirlerini ifa ile mükelleftirler. Bu emirler mühim ve müstacel hususlarda umumi zabıta makam ve memurlarına şifahi ve bunlardan gayri hallerde zabıta âmirlerine yazılı olarak verilir. Şifahi emir verildiği hallerde Cumhuriyet Müddeiumumîsi müstaceliyetten ve vermiş olduğu emirden zabıta âmirini de haberdar eder.

Kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye müteallik vazife veya işlerde suiistimal veya hata

ihmal ve terahileri görülen devlet memurları ile Cumhuriyet Müddeiumumiliğinin şifahi veya yazılı talep ve emirlerini yapmakta suiistimal veya terahileri görülen zabıta âmir ve memurları hakkında müddeiumumilikçe doğrudan doğruya takibatta bulunulur.

Ancak, zabıta âmirleri hakkında hâkimlerin vazifelerinden dolayı tâbi oldukları muhakeme usulü tatbik olunur.

Vali, kaymakam ve nahiye müdürleri hakkında Memurun Muhakematı Kanunu hükmü caridir.

Not: «5442 sayılı İl İdare Kanununun 45. maddesi ile nahiye müdürlerine de adli vazifeler verilmiştir.»

Kanun tarafından kendilerine verilen adli vazifelerinde suiistimal veya ihmal ve terahileri görülen zabıta âmir ve memurları hakkında C. Müddeiumumîlerinin Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154. maddesi mucibince takibatta bulunabilmeleri için kanunun tevdi ettiği bu vazifenin icrası hususunun taraflarından ayrıca yazılı veya şifahi emirle teyit edilmiş olmasına lüzum yoktur.

Yargıtay IV. Ceza D. 28.11.935 Esas 8965 Karar 6768

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154. maddesindeki görevi kötüye kullanma suçları ile Ceza Kanununun 3. babının ancak 4. faslındaki suçlar kastedilmiştir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 19.11.945 Esas 48 Karar 54.

Not: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154. maddesindeki görevi kötüye kullanmayı yalnız Türk Ceza Kanununun 3. babının 4. faslındaki suçlara hasretmek doğru değildir. Bu itibarla bu karar maddenin ruhuna ve maksadına uygun görülmemektedir. Bu görüşümüzü yine Yargıtayın bundan sonra verilmiş olan aşağıdaki kararları da teyit etmektedir.

C.M.U.K. 154. maddesinin «153. maddede yazılı neticelere varmak için» kaydıyla başlamasına ve maddenin hukuk-u amme davası faslında bulunmasına ve matlabin hukuk-u amme davası açmak salâhiyeti diye yazılı olmasına ve 153. maddenin hukuk-u amme davasının açılmasına mahal olup olmadığına takdir için gereken tahkikata taallük etmesine göre mahkemece sorulan hususlara verilen cevaba teşmiline imkân olmadığı cihetle İdare Heyetinden verilmiş olan son tahkikatın açılması kararı ile davanın görülmesi yolsuzdur.

Yargıtay IV. Ceza D. 17.7.945 Esas 7271 Karar 7509

Maznun polis memuruna isnat edilen fiilin ihzar müzekkeresini infaz etmemek suretiyle adli vazifesini ihmalden ibaret olduğundan İdare Heyetinden karar almaya lüzum yoktur.

Yargıtay Ceza Kurulu 14.4.955 Karar 41

Baş komiser M. ye isnat olunan fiil 5 yaşında bir çocuğun ırzına geçmekten sanık K. nin yapılan hazırlık tahkikatı sırasında cürmünü itiraf ettirmek için dövmeekten ibaret olmasına göre C.M.U.K. 154. maddesi mucibince sanık baş komiser hakkında takibat icrası adli makamlara aittir.

Yargıtay IV. Ceza D. 26.4.938 Esas 738 Karar 756

Otelde kaybolan bir tabancanın ortaya çıkarılması hakkında yaptığı tahkikat sırasında suçluları tahkir ve tehdit etmekten sanık polis komiserinin suçu adli vazifeden mütevellittir. İdare Heyeti kararına lüzum yoktur.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 15.6.936 Esas 98 Karar 97

Ciheti askeriyece yapılan tahkikat esnasında validen izin alarak arama yaparken döven ve hakaret eden kısmi adli reisi hakkında takibat icrası adli mercilere aittir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 9.7.945 Karar 248

Polis memurunun ortada adli vazife icrasını icap ettiren bir hal olmaksızın sarhoş olan bir şahsı idari zabıta sıfatıyla evine götürdüğü sırada öldürmek suçunu işlemiş olduğuna göre duruşma yapılması için Memurun Muhakematı Kanunu gereğince İdare Heyetinden karar alınması icap eder.

Yargıtay İ. Ceza Dairesi 20.2.941 Esas 931 Karar 637

Orman memuru bulunan sanığın vazife sırasında davacıyı tahkir ettiğine göre bu suçunun takibi Memurun Muhakematı Kanununa tâbidir.

Yargıtay II. Ceza D. 7.5.949 Esas 4873 Karar 4844

Orman bakım memurunun vazife esnasında bir şahsı yaralaması adli vazifeye müteallik suç olur.

Yargıtay IV. Ceza D. 4.4.958 Esas 13028 Karar 3181

Köy muhtarının adli görevi olmayacağı cihetle idare kurulunca verilmiş son tahkikatın açılması kararı olmadan duruşma yapılamaz.

Yargıtay IV. C. D. 29.8.946 Esas 3090 Karar 4068

Karakolda tahkikat yaptığı ve hadise şahitlerinden olan mağdurun ifadesini aldığı sırada onu döven jandarmanın suçu adli vazifeden doğmadır.

Yargıtay IV. C. D. 15.5.958 Esas 15091 Karar 2943

Jandarmanın muhafazasına memur olduğu bir mahkûm ve mahpusun firarına sebebiyet vermek suçunun adli veya mülki vazifeden mütevellit bir suç olup olmadığı noktasından Temyiz Ceza Umumi Heyeti ile IV. C.D. arasında hasil olan mübayanetin tevhibi içtihat suretiyle halli C. Baş müddeiumumiliğinin 1969 numaralı müzekkeresi ile istenilmesine mebni toplanan tevhibi içtihat heyeti umumiye sinde keyfiyet müzakere edilerek :

Neticede; zat ve mahiyeti : Bir katil mahkûmunun mahpus bulunduğu cezaevinden telgraf çekmek için telgrafhaneye götürülmek bahanesiyle müddeiumuminin haber ve malûmatı olmaksızın gardiyan tarafından kendiliğinden çıkarılıp jandarmaya teslim olunması ve nezaretine teslim olduğu jandarma erinin de muhafazası altında bulunan bu mahkûma o sırada rakı aldirmek ve bir yerde beraberce oturup içmek gibi aynı zamanda jandarma nizamınca mesleki disiplin cezasını da istilzam edecek mahiyette bazı mübalatsızlıklara meydan vermesi suretiyle mahkûmun kaçmasına sebebiyet vermesinden ibaret olan hadisede hallü tevhibi matlup, ictihad, bir mahkûmu mahpus bulunduğu cezaevinden kaçırın veya kaçmasına müsamaha eden jandarma erinin bu hareketi adli bir vazife ifasından mı, idari bir vazife ifasından mı neşet etmiş bir suç sayılacağı ve bu suçtan dolayı hakkında yapılacak kanuni takibatta ahkâmı umumiyeeye istisna teşkil edecek bir muamelâta tabi tutulup tutulmayacağı keyfiyetidir.

1929 mali yılı bütçesi ile idaresi de adliyeeye devir ve nakledilmiş olan cezaevlerinin bu devir ve naklinden sonra neşrolunan 14 Haziran 1930 tarihli ve 1721 numaralı kanunun 6. 7. ve 8. maddelerinde cezaevlerinin emniyet ve muhafazasını temin vazifesinin adliye vekâletince veya o vekâlet namına mahallerince tayin olunacak müdür ve memur müstahdemlere müfeyvaz ve bunların hapisshaneden firara teşebbüs edenlere karşı indelhacce silâh istimaline de mezun bulunduğu ve vazifesini ifadan mütevellit hususattan dolayı haklarında kanunen tahkikat icrasının doğrudan doğru-

ya adliye mercilerine aidiyeti musarrah bulunmasına göre mahkûmların cezaevlerine konulmaları ve mahpus bulundukları müddetçe muhafazaları ve firarlarına meydan vermeyecek tedbirler alınması ve firara teşebbüs edenlerin men'i ile indelhacce silâh istimali hususlarının bu kanunda dahi adli vazife olarak kabul ve teyit olduğu müsteban olmakta ve 1 Kanunuevvel 1937 tarihli (Jandarma Teşkilât ve Vazifesine Mütedair Nizamname)'nin 5. faslının 3. kısmında da hapishane ve tevkifhanelerin muhafazası ile jandarmanın alâkası (Adliyece muhafaza teşkilâtı yapılıncaya kadar) kaydıyla takyit olunmaktadır.

Yine aynı nizamnamenin 2. maddesi ile 5. faslının 1. ve 2. kısımlarında Jandarmanın umumi emniyet ve asayişini korumaya müteallik ödevlerinden kanun ve nizama ve hükümet emirlerine muhalif hareketlerin icrasına mani olmak vazifesi mülki ve işlenmiş olan suç hakkında C.M.U.K. ile diğer kanunlarda yazılı vazifeleri yapmak da adli zabıtaya müteallik işlerden olduğu ve bunların sureti ifası tazyif olunmakla beraber adli zabıta vazifelerinin sureti ifasına mütedair ahkâm C.M.U.K.'nın hükümlerine uygun bir surette mevzu bulunmaktadır.

Beriden C.M.U.K.'nın 154. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında da yalnız vali, kaymakam ve nahiye müdürleri Memurun Muhakematı Kanunu ile mevzu usule kemakân bağlı ve müstesna bulunmak üzere kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye müteallik vazifelerde suiistimal veya ihmal ve terahileri görülen bütün devlet memurları haklarında (Zabıta amirleri de müstesna olmaksızın) C. Müddeiumumiliklerince doğrudan doğruya takibat icra olunacağı musarrahtır.

Şimdi, kanunen ifası ile mükellef bulundukları adli vazifelerin gerek mahiyet ve gerek vazifelere diğer devlet teşekküllerinden fazla olan mesleki irtibat ve intisaplarının kuvvet ve karabeti itibarıyla hakikati halde adli faaliyetin muharrik kuvvetini teşkil eden ve bu mahiyetinden dolayı kendi faaliyet mihverinde meşhûr olacak en küçük bir inhiraftan aynıyla adliye cihazında vuku bulabilen inhiraflar gibi memleket adaletinin umumi hareket ve faaliyetine tesir etmemesi mümkün olmayan jandarmanın adli zabıta sıfatından neşet eden icaplara tebaan kendisine "tevdi olunan adli bir vazifenin doğrudan doğruya olmayıp ta niyabetin müfevvez bulunmuş olması o vazifeyi ifadan doğabilen neticelerin kanuni icaplarını tebdil veya tağyire müessir olamayacağı tabii olmasına ve kanun ahkâmı bakımından ise bir mahpusun firarına meydan vermeyecek tedbirlerin ittihazi adli bir vazife olunca o vazifeyi suiistimal suretiyle bir mahpusun firarına meydan verilmesi de adli bir vazife sadedinde bir cürüm işlemekten başka bir şey olamayacağına ve böyle bir cürümün kanunen ve nizamen

zabitaî adliye idadına dahil ve o sıfatı haiz bir teşekküle mensup kimseler tarafından ika halinde mücerret ika edenlerin zabitaî adliye sıfatından başka sıfatları da haiz bulunmalarını sebep tutarak asıl cürüme saik ve amil olan ve tazammun ettiği salâhiyet olmasa böyle bir cürüm işlenmesine imkân mutasavver olamayan sıfatı mahsusanın ihmali hukuku esasiyemizce adli ve icraî vazifelerin tefriki ile istihdaf olunan ahenk ve muvazene gayesini ihlale müeddi olması tabii ve çünkü o tefrik ile istihdaf olunan gaye, ikisi birden nazara alınınca bir diğerini itmam ve istikmal eden bir kuvvet teşkil etmek ve fakat her biri kendi faaliyet mihverinde diğerinin müdahalesinden azade bulunmak suretiyle ammenin hayat ve münasebatı ictimaiyesine nazım olmaktan ibaret olup bu takdirde ise iki kuvvetten her birinin kendi faaliyeti matlubesine engel olan inhiraîyatı yine kendisinin izale etmesi tabiat-ı maslahat bakımından ne derece zaruri ise aksi ihtiyarat ile tefriki kuvvanın tatili kuvvaya müncer olabilmesi o derece içtinabı gayri kabil neticelerden olacağına ve işte: C.M.U.K'nın 154. maddesi ile yukarıda zikri geçen hükmü aslinin konulması da sadette hukuk ve ahkâmı esasiyeyi haleldar edecek inhiraflara meydan vermemek gayesine mübteni olup hukuk-u esasiyemizden kuvvet alan ve ona dayanan bu hükmü asli muvacehesinde onunla telifi kabil olmayacak her hangi bir hükmim hatta her hangi bir nizamname ile dahi ihlâli kabil olamayacağına mebni bir mahkûmu, mahpus bulunduğu cezaevinden kaçırın veya kaçmasına müsamaha eden jandarma erinin bu hareketinden dolayı C. Müddeiumumiliğince doğrudan doğruya takibat yapılması lâzım geldiğine 12 muhalif reye karşı 33 rey-î ekseriyetle karar verildi.

Yargıtay Tev. İc. 25.9.940 Esas 24 Karar 81

Hamama götürüp getirmekle vazifeli oldukları mahkûmları kahveye götüren jandarmanın suçu adli vazifesini suiistimaldir.

Yargıtay Genel Kurulu 22.6.953 Karar 61

Jandarmaların cezaevlerini muhafaza sırasında işledikleri suçlar adli vazife sırasında işlenmiş sayılır.

Yargıtay IV. C. D. 21.3.946 Esas 3316 Karar 3575

Ceza tevkiî evini kontrol etmemek suretiyle vazifesini ihmal eden hükümet doktorunun hareketinin adli vazife ile alâkası yoktur. İdare heyeti kararı almak icap eder.

Yargıtay IV. C. D. 15.2.951 Esas 972 Karar 972

Cezaevinde hasta bulunan mahkûmun muayenesine gitmeyen hükümet doktorunun hareketinde adli görevini alâkadar eder bir cihet olmayıp idari görev olduğundan idare kurulu kararı lâzımdır.

Yargıtay C. Gn. K. 5.12.949 Esas 4/434 Karar 353

Müştekiyi adli vazifesinin ifası sırasında dövmekten sanık kaza jandarma K. Üstğm. hakkında idare kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak umumi hükümler dairesinde takibat yapılması gerekeceği.

Danıştay II. D. 24.2.959 Esas 1209 Karar 605

Köyde bir ev araması sırasında iki mavzer bulduğu halde muamele yapmamaktan sanık kaza jandarma K.'nın suçu adli vazifeden mütevellit olduğundan idare heyetince verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak umumi hükümlere göre muamele yapılması icap edeceği.

Danıştay II. D. 27.2.959 Esas 2113 Karar 684

Müştekiyi dövmekten sanık kaza jandarma K.'nına isnat olunan suç adli vazifenin ifası sırasında işlenmiş olduğundan C.M.U.K.'nın 154. maddesi gereğince kovuşturması yapılacağı cihetle hakkında idare heyetince verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak MEMURUN Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına maham olamadığına.

Danıştay II. D. 6.3.959 Esas 1720 Karar 724

30 Ağustos gecesi tertip edilen baloya davetiyesiz olarak girdikleri iddia edilen müştekilere salonu terk etmeleri hatırlatılması üzerine hadise olan münakaşada zabıta kuvvetlerine mukavemet etmekten dolayı takibata tevessül olunduğu bir sırada müştekileri tahkir ve tehdit etmekten sanık emniyet müdürünün suçu adli vazifenin ifası sırasında hadis olduğundan hakkında Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 12.3.959 Esas 1196 Karar 743

Sanık komiser muavinine isnat olunan hakaret ve tehdit suçu, adli vazifesinin yapılması sırasında işlenmiş olduğu cihetle C.M.U.K.'nın 154. maddesi gereğince kovuşturma yapılması icap edeceğinden idare kurulunca

verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 15.2.961 Esas 11 Karar 721

Müştekiyi döven suçluları yakalayıp adalete teslim etmemekten sanık kaza jandarma kumandanı binbaşıya isnat olunan suç adli vazifeden mütevellit olduğundan C.M.U.K.'nın 154.'cü maddesi gereğince takibat icrası lâzım geleceğinden resen tetkik edilen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 24.2.961 Esas 360 Karar 924

Müştekiyi dövmekten sanık polis memurlarına isnat olunan suç adli vazifenin ifası sırasında işlenmiş olduğu cihetle C.M.U.K.'nın 154.'cü maddesi gereğince takibat yapılması icap edeceğinden idare kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 25.2.961 Esas 407 Karar 964

Müştekiyi dövmek, fena muamele yapmak ve tahkir etmekten sanık komiser muavini hakkındaki suç adli vazifenin ifası sırasında olduğu cihetle C.M.U.K.'nın 154'ncü maddesi gereğince kovuşturma yapılması gerekeceğinden idare heyetince verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 23.1.962 Esas 3547 Karar 188

Su ihtilafını halletmek için gittiği yerde kavga çıktığı ve kendisine şikâyet edildiği halde zabıt tanzim etmemekten sanık merkez J. Kd. Bnb.'sına isnat olunan suç adli vazife sırasında işlenmiş olduğundan C.M.U.K.'nın 154. maddesi gereğince kovuşturma yapılmak üzere idare kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 25.1.962 Esas 3712 Karar 233

İl İdaresi Kanunu: 5442

Madde: 45 — Bucak müdürü bucak sınıfları dahilinde vukuuna muttali olduğu suçları C. Savcılarına derhal haber vermekle beraber bunlar-

dan önemli gördükleri hakkında Cumhuriyet Savcıları el koyuncaya kadar kolluk amirlerinin Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yazılı yetkilerini kullanır ve bu babta düzenlenecek evrakı Cumhuriyet Savcılığına gönderir.

Bucak Müdürleri, bu görevleri yaparken işledikleri suçlardan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154. maddesi gereğince yargıçlar kanununa tevfikân kolluk amirlerinin tabi oldukları tahkik ve muhakeme usulüne tabidirler.

İl İdaresi Kanununun 45. ve Jandarma Kanununa ait nizamnamenin 99. maddelerinde nahiye müdürleri ile zabıta amir ve memurlarının muttali oldukları suçları derhal C. Müddeiumûmiliklerine ihbarla mükellef tutulmuş olmalarına rağmen maznunların bu görevlerini yapmadıkları anlaşıldığına göre T.C.K' nın 230/1.'maddesi ile haklarında verilen mahkûmiyet kararı doğrudur.

Yargıtay IV. C. D. 18.3.952 Esas 2686 Karar 2709

Müsadere edilip kendisine bırakılan fişekleri nahiyeden ayrılırken teslim etmemek suçundan sanık nahiye müdürü hakkında idare kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak, İl İdaresi Kanununun 45. maddesi gereğince nahiye müdürlerinin mezkûr maddedeki görevlerini yaparken işledikleri suçlardan C.M.U.K'nın 154. maddesine göre Hâkimler Kanununa tevfikân kolluk amirlerinin tabi oldukları tahkik ve muhakeme usulüne tabi oldukları belirtildiği cihetle Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığı.

Danıştay II. D. 11.5.960 Esas 1828 Karar 1408

Jandarma Kanunu : 1706

Madde: 17, Fıkra: 2..... Mülki ve adli vezaif ve hidemattan müteahdis suçlar, usulü mahsusaları dairesinde kavanin-î mahsusasına tâbidir.

(Evine esrar atarak mağdura kaçakçılık isnadında bulunacağından) bahisle tehdit eden jandarma onbaşısının fiili vazifeden doğmayıp adiyen tehditten ibaret bulunmasına göre tahkikatın umumi hükümlere göre yapılması gereklidir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 11.10.1937 Esas 142

Sanık Jandarma Gedikli Çavuşunun, 2311 sayılı kanunun 2'nci maddesine göre idarî vazifesini icra sırasında suç işlemiş olmasına göre merciinden son tahkikatın açılması kararı verilmeksizin duruşma yapılması yolsuzdur.

Yargıtay 1' inci ceza 23.3.1949 Esas 1215 Karar 518

Şehir ve köydeki hayvan hırsızlıklarını takip etmemek ve faillerini yakalamamaktan sanık Jandarma Komutan Vekilinin suçu idarî vazifesinden mütevellit bulunduğu cihetle hakkında mahallî idare heyetince verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının tasdikine.

Danıştay II. D. 20.2.1959 Esas 1451 Karar 570

Müştekiyi ifade almak üzere karakola çağırarak dövmek ve sövmek suçlarından sanık Kaza Jandarma Karakol Komutanı Onbaşının suçu adli vazifeden mütevellit olduğundan İdare Heyetince verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak memurun muhakematı kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 20.3.1959 Esas 2211 Karar 846

Fuzulen işgal edilen müştekinin evinin tahliyesi sırasında bir kısım eşyalarının ziyana sebebiyet vermekten sanık Jandarma Karakol Komutanı hakkında İdare Heyetinden verilen ve usul ve kanuna uygun bulunan men'i muhakeme kararının tasdikine.

Danıştay II. D. 20.3.1959 Esas 2195 Karar 854

Müştekiye hakaret etmekten sanık Jandarma Karakol Komutan Muavini Uzatmalı Çavuş hakkında İdare Heyetince verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararı usul ve kanuna uygun olduğundan tasdikine.

Danıştay D. D. 25.10.1961 Esas 2259 Karar 3014

Danıştay II. D. 4.11.1961 Esas 2780 Karar 3139

Müştekinin yolunu kesmek, şikâyet olmadığı halde kadın ve kızlara söz atıldığından bahisle zorla karakola götürüp orada işkence etmek ve kanunsuz olarak üzerinde arama yaparak 174 lira ile harcırah ve iâşe ilmühaberinin ziyana sebep olmaktan sanık Jandarma Komutan Vekili ve arkadaşları hakkında İdare Heyetince verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının usul ve kanuna uygun olduğundan tasdikine.

Danıştay II. D. 2.11.1961 Esas 2388 Karar 3096

Müştekiyi nezarete almak suretiyle memuriyet vazifesini suiistimal etmekten sanık Jandarma Komutanı hakkında İdare Heyetince verilip resen incelenen men'i muhakeme kararının usul ve kanuna uygun olduğundan tasdikine.

Danıştay II. D. 2.11.1961 Esas 2705 Karar 3099

Danıştay II. D. 6.2.1962 Esas 2705 Karar 395

Müştekiyi dövmek ve tahkir etmekten sanık Jandarma Karakolunda Onbaşı hakkında İdare Heyetince verilip resen incelenen men'i muhakeme kararı usul ve kanuna uygun olduğundan tasdikine.

Danıştay II. D. 4.11.1961 Esas 2780 Karar 3139

Kardeşinin tarlasına ekin biçmek üzere giden müşteki, kadını yolun altında fındık ağaçlarının altına sürükleyip tabanca tehdidi ile ırzına geçmekten sanık ... Kazası Jandarma Komutanı Üsteğmen hakkında İdare Heyetine verilen ve resen tetkik edilen meni muhakeme kararının bozularak hakkında son tahkikatın açılmasına kâfi delil bulunduğundan Türk Ceza Kanununun 251' inci maddesi delâletiyle 429'uncu maddesiyle lüzumu muhakemesine.

Danıştay II. D. 6.2.1962 Esas 51 Karar 399

Müştekiye hakaret etmekten sanık Nahiye Karakol Komutanı Başçavuşa isnat olunan suç memuriyet vazifesinden doğmuş veya memuriyet vazifesinin ifası sırasında işlenmiş olmadığından hakkında umumî hükümlere göre kovuşturma yapılması icap edeceğinden İdare Heyetince verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 26.2.1962 Esas 289 Karar 629

Halefine devir ve teslimi gereken mermi ve sair malzemeyi noksan teslim etmek ve bunların zıyanına sebebiyet vermekten sanık İlçe Jandarma Komutanına isnat olunan fiil askerî suç mahiyetinde görülmüş olduğundan İdare Heyetince verilen ve itiraz üzerine incelenen lüzumu muhakeme kararının vazifesizlik cihetinden bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 10.1.1962 Esas 3362 Karar 28

Köy Kanunu:442

Madde: 11 — Köy muhtarının ve yapacağı işte köy muhtarı ile birlik olanların köy işlerinde fenalıkları anlaşılırsa Devlet memuru gibi muhakeme edilirler ve ceza görürler.

Muhtarın göreceği Devlet işleri:

Madde: 36 Fıkra: 7 — Her ay içinde köyde doğan, ölen, nikâhlanan ve boşananların defterlerini yapıp ertesi ayın onuncu gününden evvel nüfus memuruna vermek ve köyün nüfus defterini birlikte götürerek vukuatı yürütmek.

Kendisine teslim edilen ağaçları iade etmemek suretiyle yedi eminlik vazifesini suiistimal eden maznun köy muhtarı hakkında açılan davada Asliye Ceza Mahkemesiyle Kaza İdare Heyeti arasında çıkan selbi vazife ihtilâfi üzerine iş tetkik edildi.

Maznuna isnat olunan fiilin mahiyetine göre yerinde olmayan asliye ceza mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verildi.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 24.12.1956 Esas 105 Karar 105

Sanık Muhtara isnat edilen fiilin (yedi emin sıfatıyla kendisine teslim olunan kaçak orman emvalini iade etmemek suretiyle görevini kötüye kullanmak) mahiyetine göre sanık hakkında İdare Kurulu kararı almaksızın takibat yapılması doğrudur.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu Esas 9 Tayin, tayini merci Karar 9

Mağdurenin kırdı odun toplamakla meşgul bulunduğu sırada ansızın üzerine çullanarak zorla ırzına geçtiği ve mezbureyi yanında alıkoyduğu iddiasıyla maznun Köy Muhtarı hakkındaki davanın takibi umumi hükümlere ait bulunduğu.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 24.12.1956 gün ve Esas 101 Karar 101

Orman Memuru tarafından kendisine muhafaza edilmek üzere ihtiyar meclisi azası sıfatıyla teslim edilen 6 parça kuru ağacı elinden alınan şahsa iade eylemek suretiyle yedi eminlik vazifesini suiistimal eden maznun hakkında Kaza İdare Kurulu ile Kaş Asliye Ceza Mahkemesi arasında çıkan selbi vazife ihtilâfi üzerinde maznuna müsnet fiilin mahiyetine

göre yerinde görülmeyen Kaş Asliye Ceza Mahkemesi kararının kaldırılmasına.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 14.1.1957 Esas 2 Karar 2

Mağdurun duvarını yıkmak ve söğüt ağaçlarını kırmak suretiyle ızzar eyledikleri iddiasıyla maznun köy muhtarı ve azaları hakkında açılan davada Gürs Sulh Ceza Mahkemesiyle Sivas vilâyeti İdare Heyeti kararları arasında çıkan selbi vazife ihtilâfı neticesinde, yerinde olmayan Vilâyet İdare Heyeti kararının kaldırılmasına karar verildi.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 24.12.1956 Esas 102 Karar 102

Maznunların İhtiyar Kurulu Üyesi sıfatıyla kurul halinde muhtarla birlikte hareket etmiş olmalarına nazaran muhtar hakkında olduğu gibi üye olan maznunlar hakkında İdare Kurulu kararına ihtiyaç olduğu.

Yargıtay 4'üncü Ceza Dairesi 23.6.1951 Esas 5044 Karar 5081

Köy kâtibine köy kanununa göre bir vazife verilmemiş olduğu cihetle ceza kanununun tatbikatında memur değildir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 21.4.1952 Esas 2/50 Karar 49

Hakikat hilâfı senet tanzim etmekten sanık Köy Kâtibi hakkında İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak, ceza tatbikinde köy kâtipleri memur bulunmadıklarından haklarında umumi hükümler dairesinde kovuşturma yapılmak üzere Memurun Muhakematı kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 7.4.1960 Esas 1551 Karar 1058

Köy Kâtibine köy kanununa göre bir vazife verilmemiş olduğundan İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 6.3.1962 Esas 347 Karar 681

İhtiyar Kurulu Üyelerinin ancak muhtarla beraber işledikleri suçlardan dolayı haklarında Memurin Muhakematı kanunu tatbik edileceği köy kanununun 11'inci maddesi hükmü iktizasından olduğu cihetle maznun köy ihtiyar kurulu üyeleri hakkında İdare Kurulunca verilen ve resen in-

celenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 28.2.1953 Esas 321 Karar 534

Danıştay II. D. 6.7.1961 Esas 1808 Karar 2476

Tayyare Cemiyeti için toplanan kurban derilerini satarak bir kısım parasını zimmetlerine geçirmekten sanık köy muhtarı ve ihtiyar kurulu azalarına isnat olunan suç memuriyet vazifelerinden mütevellit veya memuriyet vazifelerinin ifası sırasında hadis olmadığından haklarında İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 16.1.1960 Esas 512 Karar 123

Memuriyet nüfuzundan istifade etmek suretiyle müştekinin parasını almaktan sanık köy muhtarı hakkında İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak isnat olunan fiil memuriyet vazifesinden mütevellit veya memuriyet vazifesinin ifası sırasında hadis olmadığı cihetle Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 22.1.1960 Esas 1355 Karar 213

Müştekiyi öldürmeye teşebbüs, hakaret ve zorla tarlasını alarak sürmekten sanık köy muhtarına isnat olunan suç muhtarlık vazifesinden mütevellit veya bu vazifenin ifası sırasında işlenmemiş bulunduğu İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 27.1.1960 Esas 2212 Karar 339

Amcasının oğlu Ali Öztürk, arazisinin hudutlarını genişletmek suretiyle köye ait merada tecavüzde bulunduğu halde bu işte adı geçeni himaye etmekten sanık köy muhtarı hakkında İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak, mevzuu bahis meranın maznunun muhtarlık yaptığı köy hududu dâhilinde olmayıp başka köy hudutları dâhilinde bulunduğu anlaşıldığı ve bu itibarla isnat olunan suç vazifeden mütevellit veya vazife ifası sırasında hâdis olmadığı cihet-

le Memurun Muhakematı kanununa göre karar itti hazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 13.2.1960 Esas 1238 Karar 512

Usulsüz para toplamak, salma listesini ilân etmemek, askerlik şubesinden gönderilen davet cetvelini tebliğ etmemek suçlarından sanık köy muhtarı ve ihtiyar kurulu üyeleri haklarında idare kurulundan verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının usul ve kanuna uygun olduğundan tasdikine.

Danıştay II. D. 29.1.1960 Esas 1757 Karar 366

Danıştay II. D. 30.1.1960 Esas 782 Karar 426

Danıştay II. D. 3.2.1960 Esas 676 Karar 444

Hakikat hilafı ilmühaber tanzim etmekten sanık muhtar ve azalar haklarında İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının usul ve kanuna uygun olduğundan tasdikine.

Danıştay II. D. 30.1.1960 Esas 2077 Karar 392

Danıştay II. D. 6.2.1960 Esas 1187 Karar 466

Danıştay II. D. 23.2.1960 Esas 1501 Karar 609

Köy çobanının karısını başka köye satarak 800 lira para almaktan sanık köy muhtarına isnat olunan ful memuriyet vazifesinden mütevellit veya memuriyet vazifesinin ifası sırasında hadis olmadığı cihetle İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı kanununa göre karar itti hazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 29.12.1960 Esas 3020 Karar 4443

Tapulu arazisinden budama suretiyle kesilip başkasına satılan odunların satılmak üzere İzmir'e sevkinde köyce bir mahzur olmadığına dair ilmühaber vermekten sanık muhtarın hareketine memuriyet vazifesinden mütevellit ve ne de memuriyet vazifesinin ifası sırasında hadis olduğundan İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme ka-

rarının bozularak Memurun Muhakematı kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 6.3.1962 Esas 3720 Karar 692

Not: Köy muhtarlarının evlenme memuru sıfatıyla işledikleri suçlardan dolayı haklarında Genel Hükümlere göre kovuşturma yapılır. Buna ait Yargıtay ve Danıştay kararları evlenme talimatnamesi altında gösterilmiştir.

Belediye Kanunu: 1580

Madde: 92 — Kanunî vazifesini mahallin en büyük Mülkiye Memurunun tahriri tebligatına rağmen makbul bir öze müstenit olmaksızın ifadan istinkâf eden Reislerin lüzum görülürse (Vilâyet merkezi belediyesi için Dahiliye Vekâletinden sorarak) Vali veya Dahiliye Vekili tarafından eli işten çektirilebilir ve hakkında Memurun Muhakematı kanunu ahkâmı tatbik olunur.

Madde: 102 — Belediye Reisi ile bilumum Belediye memurları ve müstahdemleri vazifelerinden münbais veya vazifelerinin ifası esnasında hadis olan cürümlerinden dolayı Memurun Muhakematı hakkındaki ahkâma tabidir.

Belediye memurlarının Memurun Kanununun birinci maddesinde mezkûr memurun adadına dâhil olup olmadıklarının tefsirine mahal olmadığına dair heyeti umumiye kararı:

Memurun Kanununun birinci maddesinde (kendisine devlet hizmeti tevdi olunan ve sicilli mahsusunda mukayyet olarak umumi veya hususi bütçelerden maaş alan kimselere memur denir) denilmekte olup belediye işleri devlet hizmetlerinden ad ve itibar edilse de sicilli mahsustan maksat memurun kanununun 10'uncu maddesinde beyan ve izah edilen sicil olup belediyelerin böyle bir sicil tutmakla mükellef olmadıkları derkâr olmakla beraber mezkûr maddedeki umumi bütçe ile devlet bütçesi ve hususi bütçe ile vilâyetlerin idareî hususiye bütçeleri kastedilmiş olup belediye bütçelerinin bu iki bütçeden ayrı bulunmasına mebnî belediye memurlarının memurun kanununun birinci maddesinde mezkûr devlet memurları âdadına dâhil bulunmadıklarına ve maddeden bu mânâ vazihan anlaşıldığı cihetle tefsire mahal olmadığına karar verildi. (Karar tarihi: 24 Kânunuevvel 1928 Numarası: 468)

Ankara Şehri İmar Müdüriyet Teşkilât ve Vezâfine dair Kanun: 1351

Madde: 5 — Ankara şehri imar müdüriyeti müdür, memur ve müstahdemleri memurun kanununun 3'üncü maddesi hükmüne tabi olup vazifeî memurelerinden mütevellit hususatta haklarında Memurun Muhakematı kanunu ahkâmı tatbik olunur. Ve bunlardan müdüriyete ait emval ve nükudu çalanlar, ihtilas veya her ne suretle olursa olsun suiistimal edenler veya zimmetine geçirenler aynen sair emvali devlet hakkında ika olunan bu gibi cürümlere müterettip cezalarla cezalandırılırlar.

Not: (Bu madde, Ankara şehri İmar Müdürlüğünün Ankara Belediyesine bağlanması hakkındaki 3196 sayılı kanunla da ilga edilmemiştir. Bu maddede yazılan memurun kanununun 3'üncü maddesi aşağıdadır) :

Memurun Kanunu: 788

Madde: 3 — Müstahdemlere mukaveleleri mucibince muamele olunur. Mukavele bulunmadığı takdirde bunların tarz ve şeraiti istihdamları daireî aidelerince tespit olunur ve bu şartları kabul ile hizmet deruhde edenlerin bir güne talep ve şikâyet hakları olmaz.

İstanbul Elektrik İşleri Umum Müdürlüğünün teşkilât ve işletmesine dair kanun: 3481

Madde: 14 — İstanbul Elektrik İşleri Umum Müdürlüğü dâhilî muamelelerinde eşhas ve müessesat ile münasebetlerinde hususî müesseseler ahkâm ve kaidelerine tabidir. Memur ve müstahdemleri hakkında da aynı ahkâm caridir. Bunlar hakkında Memurun Muhakematı Kanunu tatbik edilmez.

Not: Bu madde, İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İdareleri teşkilât ve tesisatının İstanbul Belediyesine devrine dair 3645 sayılı kanunla kaldırılmadığı halde, gerekçesi aşağıda yazılı Yargıtay kararlarında belirtildiği şekilde bu müessese de dâhil olmak üzere 3645 sayılı kanunla bir umum müdürlükte birleştirilen bütün memur ve müstahdemler haklarında Memurun Muhakematı Kanunu hükümleri tatbik olunmaktadır.

İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İdareleri teşkilât ve tesisatının İstanbul Belediyesine devrine dair kanun: 3645

Madde: 2 — Bu kanunla İstanbul Belediyesine devrolunan idareler (İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İşleri Umum Müdürlüğü) adı ile kurulacak hükmi şahsiyeti haiz ve İstanbul Belediye Reisliğine bağlı bir Umum Müdürlük tarafından idare olunur.

Bu husustaki Yargıtay kararları:

İstanbul'da vukua gelen Tünel hâdisesi dolayısıyla Tünel Umum MüdürüCer Müdürüve Teknik Daire Reisi..... haklarında yapılan ilk tahkikatta, suçluların ilk tahkikatın açılmasına muhalefetleri 23.7.1943 tarihinde İstanbul Üçüncü Sorgu Hâkimliğinden, bu karara vuku bulan itirazları 28.7.1943 tarihinde 3'üncü Asliye Ceza Hâkimliğince, Asliye Ceza Hâkimliğinin kararına itirazları da 3.8.1943 tarihinde İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince reddedildiğini mutazammın kararları havi zabıtname ve sair dava evrakı Yüksek Adliye Vekâletinin yazılı emirlerine binaen C. Baş müddeiumumiliğinden 9.9.1943 tarihli ihbarname ile daireye gönderilmekle tetkik olundu.

Mezkûr ihbarnamede, ceza muhakemeleri usulü kanununun 174'üncü maddesine tevfi kanunla ilk tahkikatın açılmasına, suçluların muvafakatlarının yerinde olup olmadığının tetkiki Asliye Ceza Hâkimine ait iken bu muhalefet hakkında hilâfi salâhiyet resen Sorgu Hâkimliğince karar verilmesi Asliye Hâkimliğince merci sıfatıyla itiraz tetkikatı yapılarak itirazın reddolunması, Ağır Ceza Mahkemesince de suçluların ilk tahkikatın açılmasına muhalefetlerinin yerinde olmadığına dair Asliye Hâkimliğince itiraz olunan kararın itirazı kabil bulunduğu ve muhalefet hakkında evveleminde Sorgu Hâkiminin karar vermesi, suçluların bu karara itiraz etmeleri ve Asliye Hâkiminin bu itirazı tetkik etmesi gibi yolsuz muamelelerin işin mahiyetini değiştiremeyeceği nazarı dikkate alınmadan tetkikat icrasına mahal olmadığına karar verilmesi Ceza, Muhakemeleri Usulü Kanununun 174 ve 175'inci maddelerinin sarîh hükümlerine muhalif görülmesinden ve hükümetçe satın alınan İstanbul Elektrik Şirketi tesisatının idare ve işletmesinin Nafia Vekâletine devrine dair olan 3481 sayılı kanunun 14'üncü maddesinde bu idarenin memur ve müstahdemlerinin Memurun Muhakematı hükümlerine tabi olmadıkları hakkında bir kayıt mevcut olmakla beraber ahiren hükümetçe İstanbul'daki Tünel, Tramvay Şirketlerinin de satın alınması üzerine Elektrik, Tünel ve Tramvay işletmeleri tevhit olunarak bunların idaresi 3645 sayılı kanunla belediyeye devredilmiş olduğundan yalnız Elektrik tesisatının idaresine taallük eden 3481 sayılı kanun hükümsüz kalmış, onun yerine Elektrik, Tünel ve Tramvay İşletmelerini belediyenin idaresine veren 3645 sayılı kanun kaim olmuştur. Bu kanunda ise işletmenin memur ve müstahdemlerinin Memurun Muhakematı kanunundan hariç tutulduklarına dair bir kayıt yoktur. Bundan başka İstanbul belediyesine bağlanmış olan bu idareye mensup memur ve müstahdemlerin belediye memurlarının hak ve vazifelerine sahip bulunmaları icap edeceğine göre bunların Belediye Kanununun 102'inci maddesi

mucibince Memurun Muhakematı Kanununa tabi olduklarının kabulü iktiza etmekle beraber bu idare memurları, gördükleri işin amme hizmeti mahiyetinde olması bakımından Türk Ceza Kanununun 279'uncu maddesine ve Büyük Millet Meclisinin 1255 sayılı tefsirine göre Memurun Muhakematı Kanununa tabi tutulmaktadırlar. İstanbul Üçüncü Sorgu ve Asliye Hâkimlerince ve Ağır Ceza Mahkemesince arz edilen hususların nazarı dikkate alınmasından mezkûr kararların Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 343'üncü maddesine tevfi kan bozulması lüzumu 8.9.1943 tarih ve 1518/772 sayılı yazılı emre müsteniden ihbar olunmuştur.

İcabı düşünöldü: Adliye Vekâletinin yazılı emirlerine matuf ihbarname münderecatı varit olduğundan İstanbul Üçüncü Sorgu Hâkimliğinin 23.7.1943, Asliye Ceza Hâkimliğinin 28.7.1943 ve Ağır Ceza Mahkemesinin 3.8.1943 tarihli kararlarının usulün 343'üncü maddesinin son fıkrasınca bozulmasına 13.10.1944 tarihinde ittifakla karar verildi.

Karar numarası: Esas 7751 Karar 1846 Tebliğ name 607

Tedbirsizlik ve dikkatsizlikle idaresinde bulunan tramvay arabasını yorguya çarptırarak yaralanmasına sebebiyet verdiği iddiası ile sanık belediye tramvay idaresinde Vatman Hakkında İstanbul 2'inci Sorgu Yargıçlığı ile Beyoğlu İdare Kurulu kararları arasında çıkan selbi görev uyuşmazlığının çözölməsi için gönderilen bu işe ait dava dosyası C. Başsavcılığının 24.2.1947 günlü tebliğ namesiyle birinci Başkanlık Dairesine gönderilmekle Ceza Genel Kurulunda okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşölüp düşünöldü:

Belediye kanununun 102'inci maddesi sarahatine ve 1255 sayılı yoruma göre yerinde görölmeyen İdare Kurulunun görevsizlik kararının tebliğ namede yazılı düşünce gibi kaldırılmasına 3.3.1947 tarihinde oy çokluğu ile karar verildi.

Karar numarası: Esas 47 Karar Tebliğ name 947/104

Görevde bulunduğö sırada yolculardan Ahmet Türker'e sövdüğö ve adiyen dövdüğö iddiasıyla sanık Tramvay biletcisi hakkında İstanbul Sekizinci Asliye Ceza Yargıçlığı ile Beyoğlu İdare Kurulu kararları arasında çıkan selbi görev uyuşmazlığının çözölməsi için gönderilen bu işe ait dava dosyası C. Başsavcılığının 24.4.1947 günlü tebliğ namesiyle Birinci Başkanlık Dairesine gönderilmekle Ceza Genel Kurulunda okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşölüp düşünöldü:

Belediye Kanununun 102'inci maddesi sarahatine ve 1255 numaralı yoruma göre İdare Kurulunun yerinde görölmeyen görevsizlik kararının

tebliğ namede yazılı düşünce gibi kaldırılmasına 28.4.1947 tarihinde oy çokluğu ile karar verildi.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu Esas 93 Karar 92 Tebliğ name 947/193

Ankara Elektrik ve Havagazı ve Adana Elektrik Müesseselerinin İda - re ve İşletilmelerine dair kanun: 4325

Madde: 1 — Ankara Elektrik ve Havagazı ve Adana Elektrik hizmetlerini görmek üzere bu şehirler belediyelerince (Ankara Elektrik ve Havagazı İşletme Müessesesi) ve (Adana Elektrik İşletme Müessesesi) adlarıyla birer müessese kurulur.

Bu müesseseler hükmî şahsiyeti haiz olmak ve adı geçen belediyelere bağlı bulunmak üzere birer Umum Müdürlük veya Müdürlük tarafından bu kanunda yazılı esaslara ve hususi hukuk hükümlerine göre idare edilirler.

Madde: 17 — İşletme müesseselerinin memur ve müstahdemleri halk ve mensup oldukları idare ile münasebetlerinde hususi müessese memurları gibi muameleye tabidirler. Bunlar hakkında Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanun ile Memurun Kanunu hükümleri tatbik olunmaz.

Belediye Muhasibinin Belediye binası içinde memuriyet sıfatını haiz sayılması kadar tabii bir şey olmadığı ve Belediye Muhasibini ilgilendiren husus için Belediye Reisinin yanına girmesinin de bir vazife olduğu dolayısıyla oluş itibariyle suçun 272'inci maddeden dahi istifade etmek şartıyla 456/4 ve 271'inci maddelere temas edeceği gözetilmeden vazgeçme üzerine düşme kararı verilmesi yolsuzdur.

Yargıtay 4 'üncü Ceza Dairesi 8.5.1951 Esas 3463 Karar 3463

Sanık Belediye Zabıta Memuru olup vazifesi dolayısıyla köpeği zehirleyerek öldürdüğüne göre Kaza İdare Heyeti tarafından lüzumu muhakeme kararı verilmeden duruşma yapılamaz.

Yargıtay 2' inci Ceza Dairesi 13.3.1947 Esas Karar

Belediye Odacısı Ceza Kanununun tatbikatında memur sayılır.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 22.5.1956 Esas 1945 Karar 7254

Not: Amme hizmeti gören müesseselerin amme hizmeti ile alâkalı olmayan müstahdemleri, ezcümle daire odacıları Türk Ceza Kanununun tatbikatında memur olmadıkları Yargıtay 4 'üncü Ceza Dairesince kabul edil-

diği halde aynı dairece belediye odacılarının Ceza Kanununun tatbikatında memur kabul edilmesi sebebi anlaşılamamıştır.

Türk Ceza Kanununun 279'uncu maddesinin birinci fıkrasına nazaran Belediye çöçüsü memur değildir.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 15.2.952 Esas 1696 Karar 1665

Belediye tanzifat amelesi Memurun Muhakematı Kanununa tâbi değildir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 7.7.930 Karar 95

Belediye tellalı Ceza Kanununun tatbikatında memur sayılmaz.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 27.3.1954 Esas 1482 Karar 3470

Belediye Su İşlerinde kadro ile de olsa çalıştırılanlar, ceza tatbikatında memur sayılmazlar.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 29.1.1955 Esas 13498 Karar 1725

Belediye Su İşleri ustabaşı Ceza Kanununun tatbikatında memur sayılmaz.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 23.2.1955 Esas 3182 Karar 3588

Belediye Park Bekçisi ceza tatbikatında memur sayılamaz.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 22.10.1956 Esas 12902 Karar 17295

Belediye İtfaiye Eri memur değildir.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 19.6.1952 Esas 6678 Karar 6650

İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İşleri Umum Müdürlüğü tahsildarı Ceza Kanununun tatbikatında memur sayılır.

Yargıtay 5' inci Ceza Dairesi 14.6.1957 Esas 3195 Karar 3817

Belediye Elektrik Santralında çalışan memur Devlet Memuru sıfatını haiz değildir.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 9.4.1952 Esas 3660 Karar 3689

Belediye Elektrik İşletme Memuru Ceza Kanunu tatbikatında memur sayılır.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 26.5.1956 Esas 7757 Karar 7589

Belediye Kanununun 102'nci maddesi doğrudan doğruya belediye teşkilâtında çalışan memur ve müstahdemlere münhasırdır. Bir ticaret müessesesi mahiyetinde olan Belediye Tramvay ve Otobüs idarelerinin memur ve müstahdemleri Ceza Kanununun 279'uncu maddesinin 2'nci fıkrasında yazılı amme vazifesiyle muvazzaf memurlardan değildirler.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 21.3.1950 Esas 3187 Karar 3565

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 7.2.1951 Esas 1760 Karar 760

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 28.9.1951 Esas 7480 Karar 7280

Belediye otobüs biletçileri ceza tatbikatında memur değildir.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 25.4.1955 Esas 7301 Karar 7992

Amme hizmeti görmekle mağdur Vatmanın memur olmadığı gözetilmeden hakareti görevle ilgili sayılması yolsuzdur.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 18.5.1950 Esas 5534 Karar 6591

Ceza Kanununun tatbikatında memur saydığı kimseler Ceza Kanununun 279'uncu maddesinde yazılı amme vazifesiyle mükellef olanlar olup tramvay biletçileri bu sıfatı haiz memurlardan olmaması hasebiyle tebliğ namedeki aksine mütalâaya iştirak edilmemiştir.

Yargıtay 2'nci Ceza Dairesi 13.11.1951 Esas 12896 Karar 12740

Evlenme Kâğıtları ve Nüfus Kütüklerine Tescilleri Hakkında Kanun:3686

Madde: 3 — Evlenme akitleri, evlenme işleri memurları tarafından doğrudan doğruya Nüfus İdarelerine bildirilir. Ve bu bildirmeye müsteniden nüfus kütüklerine tescil edilir.

Türkiye haricinde yapılan evlenme akitleri Konsolosluk tarafından Hariciye Vekâleti vasıtasıyla bildirilir. Ancak Türkiye haricinde Konsolosluklardan başka makamlarla yapılan evlenme akitlerinin nüfus idaresine bildirilmesi mecburiyeti kocaya aittir.

Evlenme vukuatında Nüfus Dairesine haber vermeyen Muhtar hakkında Köy Kanununun 36/7 ve 3686 sayılı Kanunun 3'üncü maddeleri sa-

rahatlarına göre Savcılıkça takibat yapılır, Memurun Muhakematı Kanununa tabi olmaz.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 9.2.1948 Esas 27 Karar 27

1926 senesinde yayınlanmış olan Evlenme Talimatnamesi:

Madde: 29 — Evlenmeleri kanunen memnu olan kimselerin bu hallerini bilerek akitlerini yapan, kanunî sebepler haricinde evlenme müracaatını reddeden veya kanunî şartları ifa etmeksizin evlenme vesikası veren ve ilân vesikasını veya evlenme kâğıdını görmeksizin evlenme yapan veya dinî merasim icra edenler hakkında Müddeiumumilikçe tahkikat icra ve Ceza Kanununda yazılı cezalar tatbik olunur.

Evlenme Memurlarının evlenme işlerinden mütevellit suçlarından dolayı takibat icrası doğrudan doğruya C. Savcılarına aittir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 10.5.1948 Esas 107 Karar 103

Evlendirme Memurları resen takibe tâbidir. İdare Heyeti kararına lüzum yoktur. Dava iddianame ile mahkemeye sevk olunur.

Yargıtay 4'üncü Ceza Dairesi 11.10.1951 Esas 7862 Karar 7752

Maznun Köy Muhtarının evlenme memuru sıfatıyla yaptığı vazife adlî bir vazifedir. İdare Heyeti kararına lüzum yoktur.

Yargıtay Ceza Umumî Heyeti 6.10.1952 gün ve Esas Tayin merci 58 karar 58 Tebliğ name 952/200 numaralı ve 25.1.1954 gün ve esas tayin merci 8, Karar 7, Tebliğ name 1954/6, 29.3.1954 gün esas tayin merci 42, Karar 42 tebliğ name 1954/102 numaralı ilâmlarından

Köy Muhtarının adlî görevi olmayacağı cihetle İdare Kurulunca verilmiş son tahkikatın açılması kararı olmadan duruşma yapılarak hüküm verilmesi yolsuzdur.

Yargıtay 4'üncü Ceza Dairesi 29.3.1946 Esas 3090 Karar 4068

Not: Bundan evvelki Yargıtay emsal kararlarında muhtarların adlî vazifesi olduğundan bahsedildiği halde yukarı ki kararda muhtarların adlî görevleri olmayacağından bahsedilmesi hususunu anlayamadım. Olsa olsa Muhtarların Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre adlî bir vazifeleri bulunmayacağı kastedildiği kanaatindeyim. Aksi halde kararlar yekdiğerini nakzeder mahiyettedir.

Müştekilerin evlenmelerini usulsüz yapmaktan sanık Evlenme Memurunun işlediği iddia olunan suçunun umumi hükümlere göre takibi gerekeceğinden resen tetkik edilen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanuna göre karar ittihazına mahal yoktur.

Danıştay II. D. 22.4.1959 Esas 2613 Karar 1119

Maznunun evlenme memuru sıfatıyla işlediği bu suçun umumi hükümlere göre takibi gerektiğinden resen tetkik edilen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanuna göre karar ittihazına mahal görülmemiştir.

Danıştay II. D. 5.7.1960 Esas 223 Karar 2056

Köy Muhtarının evlendirme işlerine müteallik suçların takibi Memurun Muhakematı Kanununa tâbi değildir.

Yargıtay 4' üncü Ceza Dairesi 6.3.1957 Esas 3207 Karar 3399

Muhtarların evlenme memuru sıfatıyla işledikleri suçlardan dolayı haklarında umumi hükümlere göre kovuşturma yapılması icap edeceğinden muhtar hakkında İdare Kurulunca verilen ve resen incelenen men'i muhakeme kararının bozularak Memurun Muhakematı kanununa göre karar ittihazına mahal olmadığına.

Danıştay II. D. 14.3.1956 Esas 1322 Karar 663

»	»	22/4/1959	»	2613	»	1119
»	»	9/1/1960	»	1977	»	21
»	»	20/1/1960	»	1019	»	172
»	»	17/2/1960	»	751	»	546
»	»	18/2/1960	»	550	»	562
»	»	26/3/1960	»	1583	»	994
»		5/7/1960	»	228	»	2056

İTALYA JANDARMASI

Kur. Albay Hüseyin IŞIK
Yazan:

İtalya Jandarması 13 Temmuz 1814’ de PİEMONTE ve Sardunya Kralı Şarl Feliks tarafından kurulmuştur. Taşıdıkları karabinaya izafeten bu sınıfa (Karabinier) unvanı verilmiştir.

Kuruluşları Napolyon’un şöhretinin bütün Avrupa’yı kapladığı bir devreye rastladığından bu sınıfı halka daha heybetli gösterebilmek için Napolyon’un Üniforması resmi elbise olarak kabul edilmiştir ki hâlâ bu kıyafeti taşımaktadırlar.

19’ uncu asrın ilk yarısında milli birlikten uzak birçok küçük prensliklere ayrılmış olan İtalya ikinci Victor Emanoel zamanında (Kont Kavur ve Garibalde) gibi vatanperverlerin önderliği ile bir bayrak altında toplandı. Ve Fransızların yardımı ile Avusturyalıları Kuzey İtalya’dan kısmen kovdular.

Böylece bidayette bir kaç taburdan müteşekkil olan Karabinier teşkilâtı bütün yurda teşmil edilerek mahalli zabıta teşkilâtının yerini aldı. Bu sıralarda İtalya’da Emniyet ve asayiş muhtemel ve şekavet gayet fazla idi. Karabinierler sıkı disiplin ve yüksek vazife aşkına sahip olduklarından ciddiyet ve feragatle çalışarak büyük fedakârlık ve gayretlerle kısa zamanda şakileri temizlediler. Emniyet ve asayiş sağladılar. Böylece halkın ve resmi makamların itimat sevgi ve saygısını kazandılar. Son zamanlara kadar İtalya kralları Karabinier üniforması giyerlerdi.

1814’den 1861’e kadar Piyade sınıfından sayılan jandarmalar Karabinier Kıtaları Kumandanı tarafından idare edilirdi. 1861’den itibaren Jandarmada Piyade, Topçu ve süvari gibi Müstakil bir sınıf sayılmıştır. Fakat bu sınıflar gibi bir Komutan tarafından değil bir meclis tarafından idare edilmiş ve bu meclisin başkanına da (Karabinier meclisi reisi) denilmiştir. 1878 senesinde bu meclis lağvedilerek Jandarma Karabinier Kumandanı emrine verilmiştir. Bir buçuk asırlık mazi ve beynelmilel şöhrete sahip olan İtalya Jandarması bugünkü intizam ve mükemmeliyetini devletin bidayetten itibaren bu sınıfa verdiği önem ve gösterdiği muvaffakiyetten ve Jandarmanın da teşkilâtını zamanın icabına göre

geliştirerek personelini ıslah etmesi ve ciddi mesaisiyle halkın ve diğer müesseselerin sevgi ve saygısını kazanıp bunu devam ettirmesine borçludur. İtalya Jandarması İtalyan Ordusunun mümtaz bir cüz'ü olup merasim ve teşrifatta baş mevkiyi alır. Barış zamanında asker celbi, umumi yerlerdeki veya izinli askerlerin gözetlenmesi ve murakabesi vazifesini ifa ederler, askeri makamlara silâh kuvvetleri ilgilendiren her türlü haberleri temin ederler. Mühim askeri bina ve tesisleri korur. Askeri sırların muhafazasında iş birliği ve askeri polis görevi yaparlar, insan ve taşıt seferberliğinin icrasına yardım ederler. Kara Deniz ve Hava üsleriyle cephanelikler ve depoların muhafazasını sağlarlar. Seferde askeri birliklerle beraber harekâtı idare eder. Özel teşkillerin yardımı ile gerileri ulaştırma yollarına düşman paraşütçülerine ve hava indirmelerine karşı korur. Trafığı kontrol eder. Askeri kanun ve kararnamelerin icrasını sağlar. Önleyici ve adli kolluk görevini yapar. Memleket Savunmasına aktif olarak katılır. Karabinierler amme nizamının sağlanması huzur ve emniyetin teessüsü, mal emniyetini tesise çalışırlar. Kanunlara devletin, vilâyet ve komünlerin emir ve kararlarına hürmet ve riayeti sağlarlar. Genel ve özel felâketlerde yapılacak yardıma iştirak ederler. Devamlı bir dikkat ve nezaret zecri icraat Jandarmanın asli vazifesini teşkil eder. Jandarmalar hizmet haricinde dahi olsalar kanunlara aykırı bir harekete rastladıklarında veya herhangi bir şahıs tarafından talep vukuunda bunlara müdahale etmeye mecburdurlar.

Karabinierlerin çeşitli vazifeleri dolayısıyla diğer Bakanlıklarla da münasebetleri vardır. Meselâ halk sağlığı ile ilgili kanunların uygulanmasında Sağlık Bakanlığı ile öğrencilerin derslere devamlarının kontrolünde M. Eğitim Bakanlığı ile iş yerlerinin kontrolü ve iş kanunun kontrolünde ise Çalışma Bakanlığı ile münasebette bulunur.

MUHTELİF BAKANLIKLARLA MÜNASEBETLER:

Karabinieri Ordusu celp, sevk, teşkilât, teçhizat, silâh ve cephe temini disiplin, zat işleri, sevk idare ve askeri karakterine uyan her hususta barışta ve seferde silâhlı kuvvetler menfaatine olan hususlarda M. S. Bakanlığına bağlıdır.

Emniyet ve asayişe ait hususlarla iskân ve mefruşat işlerinde ise İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Adli Polis görevlerinin ifasında Jandarmalar adli makamlarla doğrudan doğruya münasebete girişirler. Karakol Kumandanından grup Kumandanına kadar J.Sb. ve Ast Sb. ları zabıta

amiri sıfatına haizdirler. Ve bu sıfatla adli vazifelerin yapılmasında savcılarının emrindedirler. J.Gn.K. lığının adalet Bakanlığı ile temasını temin eden bir büro mevcut değildir. Ayrıca Deniz ve Hava Bakanlıkları nezdinde birer J. Bürosu mevcuttur. Bunların vazifesi bu Vekâletlerdeki J. Kuvvetlerine nezarettir. J. Kumandanları kendi salâhiyetlerine taallük eden hususlarda ilgili askeri, siyasi, idari ve adli makamlarla diğer Emniyet makamlarına bilgi verirler.

İTALYA DA MÜLKİ TEŞKİLÂT:

İtalya her biri bir kaç vilâyeti ihtiva eden 19 eyalete ayrılmıştır. Eyaletin en önemli vilâyeti baş şehir olarak kabul edilmiştir. Eyaletlerde bizde evvelce mevcut olduğu şekilde Müfettişi umumi veya buna benzer bir mülki âmir mevcut değildir. 92 vilâyet vardır. Vilâyetlerde Valiler (Prefetto) bulunur. Valiler devleti ve hükümeti temsil ederler. Bizdeki gibi ayrıca İdari Şube Müdürlükleri vardır. Valilerin iki muavini mevcut olup, birisi idari işlerde Valiye yardım eder ve Vali herhangi bir şekilde merkezden ayrıldığında ona vekâlet eder. Diğerisi ise Vilâyet dâhilinde daimi surette dolaşarak işleri yerinde tetkik ve kontrol eder. Valiler vilâyetin emniyet ve asayişinden sorumludurlar. Vilâyet içindeki Polis kuvvetleri Valinin emrindedirler.

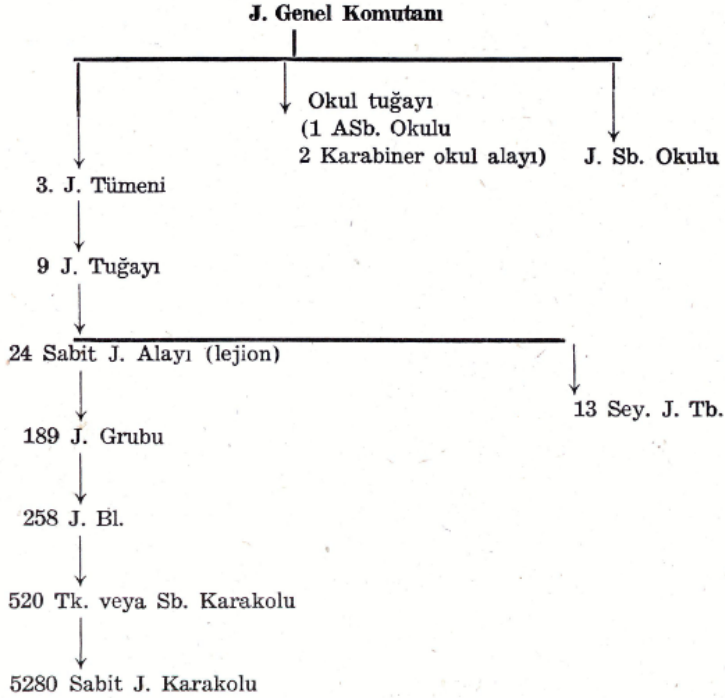
Vilâyetler (Kominlere) nahiyele ayrılmıştır. Her kominin başında halk tarafından seçilerek iş başına getirilen Belediye Başkanları (Potesta) 1ar mevcuttur. Nahiyelede Hükümet Tabibi Milli Eğitim Memuru, Veteriner Nüfus Memuru gibi Devlet memurları mevcuttur. Bunlar Belediye Başkanı ile iş birliği yaparlar. Fakat onun emrinde değildirler.

Ayrıca Belediyelerin Özel zabıta memurları mevcut olup, Başkanın emirlerini icra eder. Belediye kanun ve nizamlarına uymayı sağlarlar. İcabında umumi zabıta hizmetlerine de yardım ederler.

TEŞKİLÂT:

İtalyan silâhlı kuvvetlerinin mümtaz bir uzvu olan İtalyan Jandarması askeri esaslara göre teşkilâtlanmıştır.

İTALYA JANDARMA TEŞKİLÂTI

Karabinieri Ordusu şunları ihtiva eder.

1. Romada bulunan J. Genel K. lığı.
2. Milano, Roma ve Napoli de Karargâhları bulunan 3 Tümen.
3. 10 Tugay, Bunun bir Tugayı okul Tugayı olup, Floransa'daki Ast. Subay okulu ile Roma ve Torina talebe alaylarından teşekkül etmiştir.
4. 24 Sabit J. Alayı.
5. Romadaki Atlı J. Taburu.
6. Romadaki Riyaseti Cumhur Muhafız Kıtası.

7. 13 Syy. J. Tabur (Her Tb. I. Kh. Bl. 3 bindirilmiş Bl. ve bir zırhlı Bl. den müteşekkildir.)
8. 31 bindirilmiş Tabur.
9. Pizadaki Paraşütçü Bl.
10. Jandarma Bandosu

JANDARMA GENEL KOMUTANI

Jandarma Genel K. Korgeneral rütbesinde bir general olup, ordudan verilmiştir. Tüm general rütbesinde bir Karabinier generali J. Gn.K. Muavini olup, daha ziyade mesleğin teknik işleriyle meşgul olur.

Bir J. Kurmay Albay Genel K.'lık Kurmay Bşk.'lığı bir J. Yb. de J.Gn. K.'lığı Kurmay Yarbaşkanlığın vazifesini görür.

Başlıca vazifeleri şunlardır:

1.Karabinier Tümenlerine Komuta eder. Vazifelerin noksansız yapılmasına, disiplinin tam olarak sağlanmasına ve teşkilâtın iyi idare edilmesine nezaret eder.

2.Taşkilâtın, hizmetin daha iyi tertip ve tanzimine disiplinin daha iyi sağlanmasına, imkân verecek tedbirleri araştırır ve ilgili Bakanlıkların bu hususta nazarı dikkatlerini celbeder.

3.Tümen K.'lıklarıyla Genel K.'lıktaki Subaylara izin verir.

4. Nakil, Tayin ve terfilerin icrasını sağlar.

5. J.'ye geçmek isteyenlerin kayıt ve kabullerini yapar.

6. Personel'in sınıf değiştirme taleplerini karara bağlar.

J. Genel K.'lık Karargâhı 12 Şubeden ibarettir.

I.'inci Ş. Subayların Personel işlerine bakar.

II. » » Ast Sb. personel işlerine bakar.

Lv. Ş. Md. Albay, Diğer Ş. Müdürleri ise Bnb. veya Yb. dır. Türkiye'deki gibi İtalyan Karabinieri Sb. ları da Kurmay olabilmektedirler.

J. TÜMEN KUMANDANLARI:

İtalyan Karabinieri Ordusu 3 Tümene, her Tümeinde 3'er Tugay'a ayrılmıştır. Tümen K. ları Karabinieri sınıfından Tuğgeneral Rütbesinde bir subaydır. Karargâhta 3 Sb. mevcuttur.

İtalyan Emniyet ve Asayiş bakımından 3 Blg.'ye ayrılmıştır.

1. Kuzey İtalya I' inci Tümen Blg.' si olup, Kh. Milano'dadır.

Bu tümenin 3 Tugayı vardır.

(a) I' inci Tugay 3 alaylıdır. Kh. Torino'dadır.

(b) 2 » 2 » » Milano'dadır.

(c) 7 » » 3 » » Padova'dadır.

2.Orta İtalya ve Sardunya İkinci Tümenin bölgesindedir. Tümen Kh Roma'dadır. 3 Tugayı vardır.

(a) 3' üncü Tugay 3 alaylıdır. Kh. Freze'dedir.

(b) 4 » » 3 » » Roma'dadır.

(c) 8 » » 3 » » Bologna'dadır.

3.Güney İtalya ve Sicilya 3' üncü Tümen Bölgesidir. Tümen Kh. Napoli'dedir. 3 Tugayı vardır.

(a) 5'inci Tugay 3 alaylıdır. Kh.'ı Napoli'dedir.

(b) 6 » » 2 » » Palermo'dadır.

(c) 9 » » 2 » » Baride'dir.

Tugay Kumandanları Karabinieri Tuğgeneraldir. Kh. da bir papaz, Bir veteriner ve büro işlerini tedvire memur bir subay vardır.

Tugay Kumandanlarının vazifeleri:

Genel olarak emirlerindeki birliklerin faaliyetlerini kontrol ve murakabedir. Bunların başlıcalarını şöylece özetleyebiliriz.

- Birliklerin faaliyetlerinin kontrol ve murakabesi, disiplini sağlamak.
 - Hizmetin daha iyi görülmesini sağlayacak tedbirler almak
 - Seferberlik hazırlıklarını kontrol etmek ve noksanlarını tamamlamak.
 - Bürolarda ihtiyaçtan fazla personel çalıştırılmasına mani olmak
 - Subay ve Ast Subayların mesleki bilgilerini arttırmak.
 - Ast Subay ve erlerin nakil işlemlerinin ve uzatmalarını yapmak.
- (Lejyon K. ları Alay K. ları)

İtalya Karabinierisi 24 Lejyona ayrılır. Lejyon Kumandanı Karabineri Albaydır. Yarbay Rütbesinde bir muavin vardır.

Alay Karargâhı 4 Şubeden müteşekkildir. İdari ve Mali şube Md. Yarbay, diğer 3. Şb. Müdürü ise Bnb. rütbesindedirler. Lejyonların kuruluşu kısmen mülki teşkilâta uygundur. Her lejyon ya bir eyaletin tamamında veya Eyalete bağlı Vilâyetlerin bir kaçında vazife görür. Lejyon Kumandanları Emniyet ve asayiş hizmeti bakımından hiç bir mülki makamla temas etmezler.

Her Lejyon bir Kh. Bl. ile 4, 3 Gruptan müteşekkildirler. Mevcutları 60: 80 Subay ile 3500 : 4500 er arasında değişir. Lejyon Kumandanlarının başlıca vazifeleri şunlardır:

1. Bölgelerindeki birliklerin disiplinlerini sağlamak, çeşitli vazifelerin kanun ve nizamlara uygun ve muntazaman yürütmesini sağlamak.

2. Bölgesinin emniyet ve asayiş durumundan askeri üstlere karşı sorumludur. Bu sebeple bölgenin emniyet ve asayiş durumunu yakından takip eder.

3. Grup Kumandanlıkları: Mülki teşkilâta uygun yegâne teşkilâtır, kaide olarak her Vilâyet bir J. Grubunun sorumluluk bölgesine verilmiştir. Halen 109 Grup vardır. Fakat bu hal Vilâyetin büyüklüğüne nüfusunun miktarına ve mizacına ve asayiş durumuna göre değişmektedir. Bazı büyük vilâyetlerde iki J. Grubu bulunmaktadır. Bunlardan birisi merkez grubu diğeri de diğer grup unvanını almaktadır. Merkez Grubu K.J.Yb. olup bu grubun sorumluluk bölgesi Vilâyet merkezidir. Des grupta Vilâyet merkezinde bulunur. Vazife sahası Vilâyet merkezi dışında kalan bölgedir. Bunun da Kumandan bir J.Bnb. dir. Her iki grup vazife bakımından Vali ile ayrı ayrı münasebette bulunurlar. Her ikisi de askeri hususlarda lejyon Kumandanına bağlıdırlar. Grup Kumandanları Emniyet Müdürünü de yanlarına alarak her gün saat 10' da Vali ile buluşarak bölgenin emniyet ve asayiş durumunu görüşürler ve alınacak tedbirleri kararlaştırırlar. Jandarma Kumandanları Emniyet ve asayişin sağlanması hususunda Valilerle işbirliği yaparlar. (Valinin emrinde değildirler) Her grup müteddit Bölüklerde teşekkül eder. Vilâyette yalnız bir Jandarma grubu varsa Bölüklerden biri Vilâyet merkezinin diğeri de Vilâyet dışına bakar. Eğer Vilâyette iki grup varsa merkez grubunun Bölükleri Vilâyet merkezinin dış grubun bl. leri bunun dışında kalan Bölgelerin sorumluluğunu aralarında paylaşırlar.

Grup Kumandanları Kıtaların disiplininden, Eğitiminden, Bölgelerin de Emniyet ve asayişini sağlanmaktan sorumludurlar. Bl. 1er Tğm. Ka-

rakollarına veya takımlarına, takımlarda Karakollarına ayrılmışlardır. BL K.Yzb. dır. Karakol Kumandanları Teğmen veya Ast Subaydır, önemli yerlerdeki Karakolların başına bir Tğm. verilir ki bu Tğm Karakolu (Tenenza) denir. Bir kaç karakol birleştirilerek bir takım teşkil edilmektedir. Bl. Kumandanları Bl. galerindeki hizmet ve faaliyeti kontrol eder. Gerekli önleyici tedbirleri alırlar. Tğm. Karakol Kumandanları emirlerindeki İstasyonların faaliyetlerini tanzim ve kontrol ederler. Asayişe müessir hadiselerle el koyarlar. Ve Karakolların her zaman vazifeye hazır halde bulunmasını temin ederler. Halen İtalya'da 4 çeşit Karakol vardır.

1. Merkez Karakolu.
2. Şehir Karakolu
3. Dış Karakol
4. Daimi veya geçici asayiş Karakolları.

Karakollar Sabit J. hizmetinin esasını teşkil ederler. Karakolların mevcudu bölgesinin genişliğine emniyet ve asayiş durumuna göre değişir. Karakollara genel olarak Ast Subaylar Komuta ederler. Bazı önemli Karakollara ise, Teğmenler Komuta ederler. Eğer Komünlerin nüfusu azsa bir veya bir kaç komini bir karakolun mesuliyetine verilir buna mukabil büyük şehirler ise birçok Karakol bölgelerine ayrılmıştır. Aynı bölge veya bölgeye mücavir Karakollar bir Teğmenin emrinde J. Takımlarını teşkil ederler. J. Karakolları yaya, atlı veya muhtelit olabilirler. Takım K. ları emirlerindeki Karakolların faaliyetlerini tanzim ederler ve bölgelerinde vuku bulan asayişe müessir hadiselerin faillerini takip eder yakalarlar. Karakolun her an faaliyete ve hizmete hazır bir halde bulunmasını sağlarlar. İtalya da Jandarma personelinin seçkin ve üstün evsafı olması hususlarında sarf edilen büyük emeğe muvazi olarak bu personele vazifesini kifayyetle ve süratle ifa edebilecek her çeşit malzeme ve vasıta da sağlanmıştır. İtalyan Jandarmanın Türkiye'de olduğu gibi özel bir telli şebekesi yoktur. Buna mukabil bütün Karakollar PTT Telefon şebekesine bağlıdır. İhtiyaç halinde tercihi olarak konuşmaktadırlar. Böylece özel bir telli şebekenin tesisi için lüzumlu masraf ve bunun bakımı için gerekli personelden tasarruf sağlamaktadırlar. (Türkiye Jandarması için büyük fedakârlık, külfet ve masrafa sebep olan telli şebekenin 1379 sayılı kanunun emrettiği şekilde PTT ye bir an evvel devri tahakkuk etmelidir. Bu aynı zamanda ormanlarımızın korunması için de elzemdir. Buna mukabil Jandarmanın kuvvetli bir telsiz şebekesi mevcut olup hemen bütün Karakollar bölük ve gruplarla telsiz telefon

konusması yapılabilmektedir. Böylece işlenen suçların kısa zamanda öğrenilmesi komşu birliklere haber verilerek en kısa zamanda gereken tedbirlerin alınması ve suçluların yakalanması mümkün olmaktadır.)

Her karakolda telsizli bir otomobil de er sayısı kadar bisiklet veya motosiklet vardır.

Her Bl. de Telsizli bir oto, bir kamyon ve lüzumu kadar motosiklet vardır.

Tğm. Karakollarında Telsizli bir Oto, bir pikap ve iki motosiklet vardır.

Gruplarda ise iki zırhlı oto, iki otobüs, üç kamyon ve sekiz otomobil ile lüzumu kadar motosiklet vardır. Telsizli otomobillerde ayrıca iki hastayı taşıyacak sedye vardır.

J. Birliklerinde vazifenin hususiyetine göre çeşitli teknik personel mevcuttur. Stüvari, kayakçı, zırhlı araç sürücüsü, şoför, telsizci makinist, dalgıç, paraşütçü vesaire gibi.

SEYYAR JANDARMA TABURLARI:

Seyyar J. Taburları Sabit J. Alaylarına bağlıdır. Bilhassa 1'inci Dünya savaşından sonra meydana gelen sosyal değişiklikler, siyasi problemler ulaştırma vasıtalarındaki gelişmeler sebebiyle grevler siyasi toplantılar nümayişler gibi bir anda meydana gelip çok geniş bölgelere yayılan ve yüz binlerce insanı ilgilendiren olaylardan emniyet ve asayişi korumak huzur ve intizamı temin etmek büyük ve önemli bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Hadiseler çok kısa zamanda meydana gelmekte ve o anda lüzumlu tedbirler alınmadığı takdirde, süratle büyüyen birçok ihtilatlar arz etmekte idi. Bunların önlenmesi için her zaman önceden haber alarak, memleket sathına yayılmış olan sabit J. Birliklerinden kuvvet toplayıp istenilen bölgelere süratle sevk ederek gerekli önleyici tedbirleri almak imkânı bulunmadığından, sosyal ve siyasal bakımdan önemli veya kritik bölgelerde toplu kuvvetler bulundurarak ihtiyaç anında bunları süratle hadise yerine sevk etmek zarureti meydana çıkmıştır. Bunun üzerine birçok Avrupa devletleri gibi İtalya da sabit J. Birliklerinden ayrı olarak seyyar J. Birlikleri kurmak zorunda kalmıştır. Bugün İtalya da 13 Sy. J. Taburu, 31 Bindirilmiş Tb. Mevcuttur. Bunlar hazardsa mahalli Zabıta kuvvetlerinin başaramayacağı hadiselerle müdahale ederek Emniyet ve asayişin ihlâl edilmesine mani olurlar. Sabotaj ve

grevlere müdahale ederler. Er Okul Alaylarında 9 aylık Eğitimini bitirerek gelen erler ikinci 9 aylık ihtisas ve teknik eğitimini bu birliklerde yaparlar.

Seferde bu vazifelerden ayrı olarak geri bölgelerde sabotajcılarla ve düşman paraşütçüleriyle mücadele ederler. Askeri Polis görevi yaparlar.

KURULUŞ:

Seyyar J. Taburları 5 Bölüklüdür.

- a. I Tb. Kh. Bölüğü, 3 Bindirilmiş Bl. ve I Zırhlı Bl. den müteşekkildirler.
- b. Tb. K. ları Yb. Rütbesindedir. Muavini Bnb. dır.
- c. Tb. Kh. Bl. Komuta, hizmet ve 81 Mm. lik Havan Tk. olmak üzere 3. Tk. lıdır. 81 Mm. lik Havan Tk. Seferde Ağ. Slh. Bölüğünü teşkil eder.
- d. Bindirilmiş Bl.
 - (1) Üçer mangalı iki bindirilmiş Takım.
 - (2) 5 Mangalı I Ağır Slh. Tk.
 - (3) 4 Tanksavar Topundan müteşekkil 1 Tanksavar Takımı.
 - (4) 61 Mm. lik 3 Havan Topundan müteşekkil bir Havan Takımından ibarettir.

e. Zırhlı bölük:

- (1) 6 Zırhlı arabalı 1 Zırhlı araba Takımı.
- (2) 4 Tanklı 1 Tank Takımı.
- (3) 1 Motosiklet Takımı. (12 Motosiklet ve 3 Hf. Makineli Tüfek vardır.)

Taburda ayrıca bakım kademeleri vardır. Her Taburun Bandosu mevcuttur.

Jandarma Er Okul alaylarında 9 aylık Eğitimini bitiren erler Syy.J. Taburlarına verilirler. Bunlar burada İkinci 9 aylık ihtisas ve teknik eğitimini yaparlar. Ertesi sene bu erlerin yarısı sabit birliklere dağıtılır. Okullardan Tabur mevcudunun yarısı kadar yeni er gelerek ihtisas eğitimi görür.

PİZA PARAŞÜTÇÜ BÖLÜĞÜ:

Bu Bölük 1951'de teşkil edilmiştir. Hazarda ve seferde ayrı vazifeleri vardır.

Hazardaki vazifeleri: İcabında Adli Polis görevi yapmak, çığ, sel, su baskını gibi sebeplerle mahsur kalan bölgelere havadan her türlü ikmal ve yardımı yapmak. Kuzey İtalya'daki dağlık bölgede bulunan J. Karakollarına veya halka bu şekilde sık sık yardım yapmak icap etmektedir.

Bölük Tamamen Jandarmalardan müteşekkildir. Eğitim için Hava Kuvvetlerinin Nakliye uçaklarından faydalanmaktadır.

Bl. Hazar zamanı daima Eğitimle meşgul olur. Herhangi bir Bölgeye doğrudan doğruya Paraşütçü indirilerek müdahalede bulunulması ihtimali de göz önünde bulundurulmakta ve eğitim bu gayeye yönetilmektedir.

Seferdeki vazifeleri: Sabotajları önlemek, Casusluk, meskün mahalleri aramak, köprübaşlarını tutmak v.s.

Bl. Komuta Tk. Paraşüt Takımı ve silâh Takımından müteşekkildir.

a. Komuta Takımı; Bölüğün sevk idaresi ile ilgili hizmetleri ifa eden Personelden teşekkül eder. Komuta, hizmet, irtibat ve nakliye kısımlarından ibarettir. Nakliye kısmında 5 kamyon, bir arazi arabası, 3 motosiklet vardır.

b. Paraşüt Takımı: 3 Paraşüt Mangası ve I Hf. Slh. Mangasından ibarettir. Paraşüt mangaları 10'ar kişidir.

c. Silâh Takımı: 3 adet 60 Mm. lik Havandan müteşekkil bir Havan mangası, 2 Hf. Makineli Tüfekli Hf. Makineli Tüfek mangası, 3 adet 57 Mm. lik geri tepmesiz topu ihtiva eden geri tepmesiz top mangasından kurulmuştur.

Paraşütçü Bölüğü doğrudan doğruya J.Gn. K. lığına bağlıdır. Mevcudu 140 kişidir.

KURBAĞA ADAMLAR EĞİTİM MERKEZİ:

1952 senesinde teşkil edilmiştir. Ekip 12 kişiden ibarettir. Eğitim müddeti 3 aydır. Bunların vazifesi su altında çalışarak cesetleri veya suç delillerini meydana çıkarmaktır. İcabında diğer müesseselere de yardım ederler.

Cenova civarında NERVÎ de çalışmaktadırlar. Evvelâ iyi bir yüzücü yetiştirmeyi sağlayacak idmanlar yapılır. Sonra da su altında daha fazla kalmak ve daha derinlere inmek eğitimleri yaptırılır. Bu vazifenin çok yorucu olması sebebi ile Karabinyerler 30 yaşına kadar vazife görürler.

Bidayette aletsiz olarak 30 saniye kadar su altında kalırlar gittikçe bu kabiliyetlerini geliştirerek su altında 3 dakikaya kadar kalabilirler.

Aletle ve teçhizatla 3,5 metre derinlikte 3 saat kalabilirler. 60 metre derinliğe kadar inerler. Bu derinlikte 30 dakika kalırlar.

İtalyan limanlarına gelen gemilerin kaçak eşyaları limanda denize atıkları anlaşıldığından bunlar kurbağa adamlar vasıtasıyla denizden çıkarılmaktadır.

KÖPEK EĞİTİM MERKEZİ:

Köpeklerin kuvvetli koku almak hassalarından faydalanılarak zabıta hizmetlerinde kullanılması çok eski devirlerden beri tatbik edilen bir usuldür. Köpeklerden suçlulara ait eşyalar koklatılarak sanıkların yakalanmasının sağlanması fikri bilhassa Birinci Dünya Savaşından sonra gelişmiştir.

Birçok devletlerin zabıta kuvvetleri bu şekilde özel olarak yetiştirilen Polis köpeklerinden faydalanmışlardır. Bilhassa Fransa ikinci Dünya savaşıdan sonra Orduya ait Köpek Eğitim Merkezini devir alıp polis köpekleri yetiştirmiş ve eğitmiştir. 1959' da Fransa' da 299 köpek Jandarma hizmetinde idi. Bunlar 2789 olayda kullanılmış ve 682' si faillerinin yakalanmasını sağlamışlardır. İtalyanlar da köpek yetiştirme ve köpekten faydalanma Fransızlarinki kadar gelişmemiştir.

Halen Floransa' da bir köpek eğitim merkezi vardır. 1940 senesinden evvel mevcut olan bu merkez İkinci Dünya Savaşı sırasında lağvedilmiş ve 1957' de yeniden kurulmuştur. Almanya'dan köpek satın alınarak eğitilmektedir. 1959 senesinde burada 13 köpek vardı. Köpeklerin beheri 100.000 lirete (1500 Türk Lirasına) mal olmaktadır.

Eğitim Merkezi Müdürü bir Ast Subay (Fransa'da Yüzbaşı) dır. Eğitim 6 aylık devreler halinde yapılmaktadır. Köpekler 1 - 1,5 yaşları arasında satın alınırlar ve 6 yaşına kadar hizmet görürler.

Hayvanlar Almanca komutlarla yetiştirildiklerinden İtalya'da İtalyanca komutlara alışamayarak bocalamaktadırlar. Bu sebeple köpeklere Almanca komut verilmeyle devam olunmaktadır.

Her devrede 40 Karabinyer eğitime katılmaktadır. Eğitimde Yalnız Erkek köpekler kullanılmaktadır.

Eğitimin esası köpekle refakatine verilen Jandarmanın birbirine kaynaşması ve alışmasıdır. Bazen köpekle efendisinin mizaçları birbirine uymadığından eşleri değiştirmek zarureti doğmaktadır. Köpek efendisine ısındıktan sonra eğitim süratle ilerlemektedir. Devre sonunda köpekle efendisi karakollara verilmekte ve burada adli zabıta görevi ifa etmektedirler. Sadakat hisleri bu köpeklerde çok gelişmiştir. 1957'de Cezayir de çetelerin pususuna düşen efendisinin cesedini ağır yaralı olmasına rağmen müdafaa eden GAMİN isimli bir köpek için Fransa'da anıt dikilmiştir.

SUBAY KAYNAKLARI VE SUBAY YETİŞTİRİLMESİ:

İtalya da J. Subayı yetiştirmeye mahsus özel bir harp okulu yoktur. J. Subayları şu membalardan aşağıdaki şekilde temin edilirler.

1. Senelik subay ihtiyacının 2/3'ü şu şekilde sağlanır.

a. Her sene Harp Okulunu yeni bitiren Teğmen rütbesindeki Subaylardan 30 adedi Jandarmaya verilmektedir.

b. Bu miktar kontenjanı doldurmaya yetmediğinden ordunun muhtelif sınıflarına mensup Teğmen; Yüzbaşı rütbesindeki istekli muvazzaf subaylardan (Piyade, Topçu, Süvari, İstihkam, Tank) sıkı bir tetkik yapılarak gerek ailevi durumu gerek ahlaki durumları itibariyle kusursuz ve bilgileri kifayetli olan ve Jandarmada istihdamları uygun görülenler Roma'daki J. Subay okuluna gönderilerek 3,5 aylık bir kursa tabi tutulurlar. Bu kursu başarı ile bitirenler iki sene müddetle Jandarma Kıtalarında denirler. Bu sırada hizmete elverişli olduğu anlaşılanlar kesin olarak jandarmaya geçirilirler. Jandarma Sb. Okulundaki veya Kıtadaki denemede muvaffak olamayanlar eski sınıflarına iade edilirler. Kanunlara göre İtalyan Jandarmasına Teğmenden daha yüksek rütbede subay alınmadığından muvazzaf subaylar küçük rütbede Jandarmaya geçmeyi tercih ederler. Bununla beraber Karabinyeri sınıfı İtalyan ordusunun en mümtaz bir cüz'ü olup merasimlerde diğer birliklere takaddüm ettiğinden ve çok avantajlara sahip olduğu gibi halkın ve resmi makamların hürmet ve takdirini kazanmış olduğundan birçok ordu subayları daha küçük rütbe ile Jandarmaya geçmeye talip olmaktadır.

2. Senelik Sb. ihtiyacının 1/3'ü Karabinyer Ast Subaylarından sağlanır. Jandarmada en az iki sene hizmet gören lise mezunu astsubaylardan gerekli şartları haiz olan ve yaşları 28 'i geçmeyenlerden müsabaka

imtihamı kazananlar Harp okuluna gönderilirler. Buradaki 2 senelik eğitimi başarı ile bitirenler Asteğmenliğe terfi ederler.

Bu Asteğmenler Roma'daki J.Sb. okulunda 2 senelik kursa tabi tutulurlar. Bunu başarı ile bitirenler Teğmenliğe terfi ettirilerek Kıtalaraya gönderilirler.

3. Yukarıdaki iki kaynaktan senelik ihtiyaç tamamlanmazsa bu sefer Yedek subaylara müracaat olunur.

Bu ihtiyaç evvela Karabinyer Ordusunda hizmet etmekte olan Yedek subaylardan sağlanır. İtalya'da Yedek subaylar 18 aylık hizmete tabidirler. Bunun II ayı Yedek Subay Okulunda geri kalan kısmı Kıtalarda geçer. Her sene M.S. Bakanlığı Karabinyer Ordusu emrine 55 yedek subay verir. Bunlardan Karabinyer Ordusunda Muvazzaf Subay olmak istemeyenler hizmetlerinin sonunda terhis olunurlar.

Eğer Subay ihtiyacı bu kaynaktan da tamamlanamazsa bu takdirde Kara, Hava ve Deniz Kuvvetlerinden evvelce terhis edilmiş olan Teğmen, Yüzbaşı rütbelerindeki Yedek subaylardan şartlara haiz olanlar müsabaka imtihanına tabi tutulurlar. Başarı kazananlar J.Sb. okulundaki 3,5 aylık kursu da muvaffakiyetle bitirirlerse muvazzaf J. Asteğmeni olurlar. Bu kaynaklardan alınacak namzetlerin ata binmesi ve otomobil kullanması şarttır.

AST SUBAY KAYNAĞI:

İtalyan Jandarması Ast subaylarını aşağıdaki şekillerde sağlar.

a. İhtiyacın 12/20 si Karabinyer veya öğrenci olarak vazife gören ve yaşları 18 - 22 arasında olan ortaokul veya lise mezunları arasından sağlanır. Evvelce askerlik yaparak ayrılmış olanların yaşları 28 olabilir. Aranan diğer şartlar şunlardır:

1. En az ortaokul mezunu olmak.
2. İtalyan Vatandaşı ve bekâr olmak.
3. Şahsi ve ailevi durumları itibariyle Ast Subaylığa lâyık olmak.
4. Sağlık durumu müsait bulunmak.
5. Okula giriş için açılan müsabaka imtihanını kazanmak.

Bu şartlara haiz olan ve müsabakayı kazanan namzetler Floransa'daki Ast Subay okulunda iki senelik eğitimde başarı kazanırlarsa Ast Subay olarak Karakol K. lığına tayin olunurlar.

Bu öğrenciler 1'inci sene Monkalıyeri Taburunda eğitim görürler. İkinci sene Floransa'da eğitime devam ederler.

b. İhtiyacın 6/20 si 30 yaşından küçük rütbeliler ve Karabinyerler arasından seçilir. Müsabakayı kazanan namzetler Ast Subay Okulu ikinci sınıfına kaydolunarak burada bir senelik eğitimde başarı gösterdikleri takdirde Ast Subay olurlar.

c. İhtiyacın 2/20 si Karakol K. lığı yapan ve terfi komisyonu tarafından Ast Subaylığa lâıyk görülenlerden sağlanır.

ER KAYNAĞI:

Türk Jandarmasının büyük kısmı muvazzaflık hizmetini yapan Mükellef erlerden teşekkül etmiş olduğu halde, İtalyan Karabinyer sınıfı ücretli personelden kurulmuştur. İtalyan Jandarmasının bugünkü mümtaz mevkiinin kazanılmasında ve muhafazasında bu sistemin büyük rolü vardır.

Mükellef erat yerine ücretli gönüllü personel alınması İtalyan Jandarmasına şu avantajları sağlamaktadır:

1. Kabiliyetli ve üstün evsafli personel alınmaktadır.
2. Bu işi meslek edinen personel istikbalini garanti edebilmek için daha sıkı ve daha verimli çalışmaktadır.
3. Erat Meslekte uzun müddet kaldığından tecrübesi artmakta, daha verimli olmakta ve ihtisas dalları teşekkül etmektedir.

Karabinyerler şu şekilde sağlanmaktadır:

a. 17 yaşını bitirmiş ve henüz askere çağırılmamış bekâr personelden 3 senelik hizmetini taahhüt edenler.

b.

(1) Askerliğini orduda veya Jandarmada yaparak terhis edilen personelden yaşlan 28'i geçmeyen ve 3 senelik hizmeti taahhüt edenler.

(2) 18 yaşını bitiren bekâr personelden henüz askere çağırılmamış olanlardan 18 aylık hizmeti taahhüt edenler.

Bunlardan b. fıkrasındaki kaynaktan alınanlar istisnai olup ancak a. fıkrasındaki kaynak yetmezse başvurulur.

Jandarmaya alınacaklarda ayrıca şu vasıf ve şartlar aranır.

1. 3 yıllık hizmeti taahhüt etmek.
2. Bekâr olmak.
3. En az ilkokul mezunu olmak.
4. Boyu 1,65' den aşağı olmamak.
5. Sağlık durumu elverişli olmak.
6. Kendisinin ve ailesinin Karabinyer olmasına engel bir hali bulunmamak.
7. Herhangi bir suçtan mahkûm olmamak.

Kabulleri yapılan personel Roma ve Torino'daki Karabinyer Okul Alaylarında eğitim görürler. Sivil hayattan gelenler 9 ay, Ordudan gelenler ise 4 aylık eğitime tabi olurlar.

Karabinyer Okulunu bitirenlere merasimle diplomaları verilir. Bundan sonra bu erler 9 ay seyyar J. Taburlarında eğitim görürler. Buradaki hizmeti bitirenler sabit J. Birliklerine verilirler. Ve Buradaki hizmet müddetlerini tamamlarlar.

Karabinyer Okulunu bitirenlere ayda 30.000 lîre (Takriben 420 lira) maaş verilir. 3 yıllık hizmet müddeti sona erenlerden isteyenler 3' er sene daha hizmetlerini uzatırlar.

Üçer senelik 3 devreden sonra yaş haddine kadar birer senelik taahhütlerle hizmet uzatılır.

Karabinyerlerin yaş haddi 48, Rütbelilerin 52, Çavuşların 53' dür. Ast Sb. ların yaş haddi 60' dır. Bunlar 53' den 60 yaşına kadar bürolarda çalışırlar.

JANDARMA OKULLARI:

I. J. Subay okulu. Evvelce de arz edildiği gibi İtalya'da J. Subayı yetiştirmeye mahsus özel bir harp okulu yoktur. Roma'daki J. Sb. Okulunda Ordudan Jandarmaya geçmeye istekli olan ve gerekli şartları haiz bulunan muvazzaf ve yedek subaylar 3,5 aylık kurs görürler. Bunu başarı ile bitirenler Kıtalar da iki sene denemeye tabi tutulurlar.

Karabinyer Ast Subaylardan Jandarma Subaylığına lâıyk görülen ve müsabaka imtihanını kazananlar da Harp Okulu tahsilinden sonra yine bu okulda iki sene kurs görürler.

Okul Komutam Karabinyer Albayı, Yardımcısı ise Karabinyer yarbayıdır. Okulda komuta, neşriyat ve idari bürolar mevcuttur.

Eğitim Bürosunun başkanı yarbay'dır.

İlmi Araştırma ve Dokümantasyon bürosu başkanı yüzbaşısıdır. Emrinde Üniversite mezunu bir Yüzbaşı, bir Üsteğmen ve 8 Ast Subay vardır. Bu büro Kriminal araştırmalarla meşgul olur.

Karabinyer Sb. Okulunda genel olarak 4 çeşit devamlı kurs vardır.

A. Ehliyet Kursları: Ordudan J. ye geçen muvazzaf subaylarla Jandarmaya alınan Yedek subaylar bu kursa tabi tutulurlar. Müddeti 3,5 aydır. Konulardan bir kısmı ders, bir kısmı da konferans olarak verilir.

B. Tatbikat Kursları: Jandarma Subayı olmak üzere yetiştirilen Karabinyer Ast Subaylarından Harp Okulunu başarı ile bitirenler J. Sb. Okulunda iki senelik kursa tabi olurlar. Bu kursta başarı kazananlar Karabinyer Teğmeni olurlar.

C. Terfi Kursları: Bu kurs 16 hafta devam eder. Terfi sırasında bulunan Teğmen Yüzbaşı ve Yarbaylar içindir. İtalya'da kadrolar dondurulmuş olduğundan üst rütbedeki münhal miktarına göre terfi yapılır. Bu sebeple terfi edecek subayların bilgilerini arttırmak ve ehliyet derecelerini tespit etmek çok önemlidir. Kurslar her rütbe için ayrı ayrıdır.

D. Özel kurslar: Bu kurslar tekml subayların bilgilerini arttırmak için yapılır. Süreleri muhtelifir.

KARABİNİER AST SUBAY OKULU:

Floransa'daki J. Ast Sb. Okuluna iki çeşit talebe gelir. Sivil Kaynaklardan gelenler 2 senelik kursa tabi olurlar. Birinci sınıfı Mankaberide tamamlarlar.

İkinci sınıfı Floransa'dadır. Karabinyer teşkilatından gelen Ast. Sb. adayları ile birinci sınıfı bitirenler burada okurlar. Nazari ve tatbiki dersler vardır. Tatbiki dersler laboratuvarlarda veya arazide görülür. Kriminilastik motor, daktilo, Stano ve fotoğrafçılık derslerine çok önem verilir. Okul 2 Taburlu bir Alay halindedir. Öğrenciler Bl. 1er halinde tertiplenmişlerdir. Bl. K. ları her öğrenci için fiş düzenler, onların ahlâki, bedeni nitelikleri ve bilgileriyle yakından ilgilenir. [Eğitim süresi sonunda her öğrenci itibarlarını yazar ve okulu serbestçe tenkit eder.

Okulu başarı ile bitirenler Ast Sb. Çvş. Olarak Karakol K. lığına tayin olunurlar. Okuldaki öğrenci sayısı her sene değişir. Genel olarak bi-

rinci sınıf 400, ikinci sınıf 1100 kişidir. Öğretmen ve öğretmen yardımcısı takriben 300 kişidir. Bu okul 10' uncu Tugay'a mensuptur.

3. Jandarma Er Okulu Alayları:

Biri Roma'da diğeri Torina da olmak üzere iki karabinyeri okul Alayı vardır. Bunlarda 10'uncu Tugay'a mensupturlar. Her Alayın mevcudu takriben 1500 kişidir. Senede bir celp yapılmaktadır. Alaylar 3'lü esasa göre kurulmuşlardır. Yani Alayda 3 Tb. Taburlarda 3 Bl. Bölüklerde 3 Takım, Takımlarda 3 Manga vardır. Buraya alınan erler 9 ay eğitim görürler. Bu süre 3 er aylık 3 safhaya ayrılmıştır:

Birinci safha: Temel Eğitim safhasıdır.

İkinci safha: İhtisas eğitim safhasıdır.

Üçüncü safha: Meslek ve muharebe eğitim safhasıdır.

İkinci safha sonunda ihtisas kurslarına ayrılan 500 er, 250 zırhlı birlik, 250 süvari otomobil, zırhlı vasıta, telsiz ve radyo gibi malzeme üzerinde kurs görürler.

Bu üçüncü safhayı başarı ile bitirenler Karabinyeri olurlar. Ve bir sene müddetle Seyyar Birliklere gönderirler. Buradaki Eğitimi bitirenler karakollara dağıtılırlar. Seyyar Birliklerdeki eratin yarısı her sene değişir.

İTALYA JANDARMASININ MÜLKİ VAZİFELERİ VE MÜLKİ MAKAMLARLA MÜNASEBETİ:

Umumi Emniyet ve asayiş korumak kanun, nizamname ve talimatlara aykırı faaliyetleri men etmek ve önleyici kolluk görevi için devriye gezdirmek trafik kontrolü umumi mahallerde panayır ve pazarlarda intizamın temini mahkûm ve şüphelilerin kontrolü Kaçakçılığın men ve takibi Jandarmanın mülki vazifelerindendir.

Jandarmanın kuruluşu mülki teşkilâta tabi değildir. Jandarma Türkiye'de olduğu gibi mülki makamların emrinde değildir. Onların refakatine verilmiştir. Nizamname ve talimatname hükümleri gayet sarihdir. Jandarmanın vazifeleri sınırına giren hususların neler olduğu kesin olarak belirtilmiştir. Hangi taleplere müspet hangisine menfi cevap verileceği matbu broşürler halinde Karakollara kadar dağıtılmıştır. Jandarma K. lıkları kendilerine yapılan taleplerin bu broşürde tetkik ederek ona göre cevap verirler.

Jandarma Genel K. lığı diğer âmirler J. nın Emniyet ve asayiş hizmeti aleyhine ve asıl maksat dışında kullanılıp kullanılmadığını inceler ve yasladığı uygunsuz halleri tespit ederek ilgili Bakanlığın nazarı dikkatini çeker.

Grup ve Bl. K. ları merkezinde bulundukları Valilerle Karakol K. lıklarında bölgelerindeki Komün Bşk. ile mülki vazifeler bakımından münasebette bulunurlar.

Valiler Devlet memurudurlar. Komün Bşk. ları ise seçimle iş başına gelmişlerdir. Buna rağmen devleti temsil ederler. İdari vazifeler daha ziyade Komin zabıtası ve emniyet teşkilâtı vasıtası ile görülür. Belediye Bölgelerinde Emniyet teşkilâtı yoksa bu vazifeyi Karabinyerler görür. Belediye Başkanları hem idare amiri hem emniyet Müdürü salahiyetinde olduğundan jandarmadan doğrudan doğruya talepte bulunur. Fakat bu talep emir mahiyetinde değildir. Karabinyer Gr. K.ları Valilerin kanuna aykırı rollerini üst makamlara rapor etmekle mükelleftirler.

Grup K. ları her gün saat 10'da Emniyet Müdürü ile beraber valinin yanına giderek asayiş durumunu bildirir ve alınacak tedbirleri müzakere ederler. Önemli asayiş raporları karakol ve Bl. K. larınca doğruca mertebeler silsilesi ile J. Gn. K. lığına ve İçişleri Bakanlığına telsizle bildirilir.

Aceleli gerektirmeyenler aynı yolla yazılı olarak bildirilir.

Fransa'da Jandarmanın vazife Bölgesi kırları olarak açıklandığı halde İtalya'da böyle bir kayıt yoktur. Polis ve Jandarmanın Vazife bölgeleri birbirinden ayrılmamıştır. Herhangi bir hadiseye evvela gelen teşkilât el kor bunun çeşitli fayda ve mahzurları vardır. Polis ve Jandarma birliklerinden doğrudan doğruya yardım talep ederler. Fransa'da aynı usul caridir. Bizde ise mülki makam vasıtasıyla yardım talep edilir. Büyük şehirlerdeki adli makamların % 90'ına Jandarma el kor. Polis daha ziyade şehir içinde trafik kontrolü, hüviyet tetkiki pasaport işleriyle uğraşır.

AS. VAZİFELER VE AS. MAKAMLARLA MÜNASEBET:

As. İstihbarat, izinsiz firar, bakiyelerin takibi, As. zor müzekkerelerinin infazı As. Polis görevinin ifası, askeri fabrika ve hava meydanlarının korunması, As. cezaevinin muhafazası V.s. î. nin askeri görevlerindendir. J. İzin terfi, tayin, nakil ve tecziye hususunda M.S. Bakanlığına bağlıdır. Disiplin ve eğitim işlerinde bölgelerindeki Garnizon K. lıklarının emrindedirler. Seferde Sabotajlara ve paraşütçülere karşı mücadele geri Bilğ. Emniyetini sağlamada J. nın vazifelerindendir.

JANDARMANIN ADLÎ VAZİFELERİ VE ADLİ MAKAMLARLA MÜNASEBET:

Karakol K. : Grup K.'a kadar olan J. K. ları zabıta amiridirler. Adli işlerde savcıların emrindedirler. Vazifelerinde ihmal veya suiistimali görülenler hakkında savcılar doğrudan doğruya takibata geçerler. Basit hadiselerle ait tetkikatı Karakol K. ları yapar ve savcılığa gönderirler. Önemli olayların tetkikatı Teğmenler, Bl. veya Grup 1 K. larının yahutta adli polis nüklelerine veya adli polis ekiplerince yapılır.

İTALYA ADLİ ZABITA NÜKLELERİ:

İşlenmiş olan suçların delillerinin tespiti, suç yerinde suçlu tarafından bırakılmış olan çeşitli değerdeki suç izlerinin tespit edilerek meydana çıkarılması teknik bilgi ve ihtisasa ihtiyaç gösterdiği gibi birçok vasıta ve malzemeye de ihtiyaç gösterir.

Cinayetin işlendiği bir yere giden zabıta memuru parmak izi almak veya fotoğrafçılık hakkında ne kadar teknik bilgiye sahip olursa olsun elinde fotoğraf makinesi veya parmak izi almaya yarayan malzeme mevcut değilse hiç bir iş göremez. Birçok adli vakalar ilgili memurların kifayetsizliği sebebiyle delilleri iyi tespit edememesi yüzünden aydınlanmamaktadır. Ya faili meçhul kalmakta yahutta suçlu beraat etmektedir. Suçluların işledikleri suçların cezalarını çekmemeleri cemiyette büyük zararlar meydana getirmektedir.

Adli vazifelerin daha iyi görülmesini sağlamak maksadıyla İtalya' da 1955 senesinde yüksek dereceli mahkemeler (İstinaf mahkemeleri) nezdinde Yarbay veya binbaşı rütbesindeki Karabinyer subayları emrinde Adli polis nükleleri kurulmuştur. Bunlar ihtisas birlikleri olup adli görevler yönünden nezdinde bulundukları mahkemelerin yargıç ve savcılarının emrindedirler. Diğer hizmetler bakımından Karabinyer Lejyon Komutanına bağlıdırlar. Bu birlikler ihtisas takımları halinde çalışırlar. Hırsızlık, Cinayet, Trafik suçları, uyuşturucu madde suçları, sahtekarlık ve dolandırıcılık, zoru tazammun eden müzekerelerin infazı ile uğraşan ayrı takımlar mevcuttur. Her takımda bir Ast Sb. emrinde müteaddit teknik eleman vardır. Bunlar özel kurslarla yetiştirilmişlerdir. Bu personel yalnız adli zabıta hizmeti yaparlar.

Daha küçük mahkemeler nezdinde ise teknik takımlar mevcuttur. Karakollar bölgesinde işlenen suçlar nüklelelere de bildirilir. Nükleler savcılıktan talep olmasa dahi önemli gördükleri olaylara bizzat el koyar-

lar. Nüklelerde her çeşit modem vasıta ve teknik araç mevcuttur. Laboratuvar haline getirilmiş ve telsizle teçhiz edilmiş otolar nüklelerin emrindedirler. Bunlarla hâdise yerine giderek meselâ oradaki parmak izini tespit veya kan lekelerini hemen tahlil ederler. Böylece hiç bir iz ve delil kaybolmaz. Suç faillerini en kısa zamanda tespit etmek ve yakalamak mümkün olur. Hadise yerinde düzenlenen rapor ilgili mahkemeye verildiği gibi bir nüshası da Jandarma arşivine konur. İtalya'da her karakolda parmak izi almaya yarayan malzeme mevcuttur. Karakol K. ları bu çantayı olay yerine götürürler.

Fransa'da bunlara müşabih olarak adli vazifelerle uğraşan araştırma karakolları mevcuttur.

İtalyan Jandarması ceza evlerinin muhafazası görevi ile meşgul olmaz. Bu vazife M.S. Bakanlığından Adalet Bakanlığı emrine verilen Personel tarafından sağlanır.

KIYAFET VE TEÇHİZAT:

Jandarma subayları elbiselerini kendi paraları ile sağlarlar. Ast Subay ve erata elbiseleri devlet tarafından sağlanır. Subayların elbiseleri şunlardır:

- a. Siyah renkli büyük üniforma: Süvari ve resmi ziyaretler için
- b. Siyah renkli hizmet elbisesi.
- c. Haki renkli hizmet elbisesi.

Ast Subay ve Karabinyerlerin elbiseleri şunlardır:

a. Büyük üniforma ve günlük büyük üniforma: Napolyon biçimi şapka ve koyu mavi renkte kumaştan yapılmış bir elbisedir. Bu elbise resmigeçitlerde, merasimlerde, şeref hizmetlerinde, büyük şehirlerdeki önemli mevkilerde nöbet beklenildiği sırada giyilir.

b. Koyu mavi hizmet elbisesi: Kışlık ve yazlık olmak üzere iki çeşittir. Büyük merkezlerdeki gündüz vazifelerinde kullanılır.

c. Haki renkli hizmet elbisesi: Kışlık ve yazlık olmak üzere iki çeşittir. Kışlık elbise yünlü, yazlık elbise ketendir. Askeri eğitim şehir dışı devriye hizmeti ve şehir içinde gece vazifelerinde kullanılır.

Subay Ast Subay ve erler daima tabanca taşırlar. Atlı vazifelerde kılıç taşırlar.

Vazifenin özelliğine göre Ast Subaylar ve erler tüfek, otomatik tüfek, el bombası ve göz yaşartıcı bomba ile teçhiz edilirler.

JANDARMANIN BAŞLICA VAZİFELERİ: Şu şekilde özetlenebilir.

1. Meskûn yerlerde gündüz ve gece devriyeleri.
2. Bakanlıklar, Genel Müdürlükler, Genel Kurmay Bşk. lığı, elçilikler ve konsolosluklar gibi önemli yerlerin muhafazası.
3. Meskûn yerler dışında gündüz ve gece devriyeleri.
4. Sınırların muhafazası ve gözetlenmesi.
5. Suçların ve suç işlerinin aranması (daha ziyade adli polis birlikleri tarafından yapılır).
6. Suçluların aranması ve tespiti.
7. Adli makamlardan gönderilen müzekkerelerin ve kararların infazı.
8. Cemiyete mazeret şahısların gözaltında bulundurulması. (Serseriler, dilenciler, sabıkalılar.)
9. Sinemalarda, Tiyatro ve fuarlarda, Pazar yerlerinde ve bayramlarda amme nizamının ve intizamın sağlanması, Demir, Deniz ve Hava yollarının gözetlenmesi.
10. Mahkûm ve mevkıfların nakli.
11. Diğer Bakanlıklara yardım.
12. Şeref hizmetleri.
13. İstihbarat hizmetleri.

İSKÂN VE EVLENME İŞLERİ:

Jandarma birliklerinin iskân ve döşeme işleri İçişleri Bakanlığı bütçesine konan ödenekle sağlanır.

Karakol ve birlik binalarının büyük kısmı devlete aittir. Az miktarda kiralık bina da mevcuttur. Bunlar kaloriferle ısıtılmaktadırlar. Mesai dışında personelin istirahat ve eğlencesini sağlamak üzere Karakollara

radio ve televizyon verilmiştir. Erler Karakollarda ikişer kişilik odalarda yatarlar. Karakol K. larının mesai odalarından başka yatak odalarında vardır.

Ast Subaylar ve bekâr karabinyerler kışlada yatıp kalkarlar. Akşam yemeklerinde kışlada yemek zorundadırlar.

Subaylar müsaade aldıktan sonra evlenirler. Bunların evlenmeleri tahdide tabi değildir. Ast Sb. Çvş. Ve Kd. Çvş. larının evlenmeleri de tahdide tabi değildir. Daha küçük rütbeli Ast Subaylar ve Karabinyerler ancak 30 yaşını bitirdikten sonra evlenebilirler.

Birlik Komutanı Sb. ve Ast Subayların büyük kısmı kışlaların müştemilâtından olan lojmanlarda otururlar. Bu lojmanlarda kalorifer ve demirbaş mobilya mevcuttur. Eğer müsait lojman varsa diğer evli Ast Sb. ve Karabinyerler de buralarda otururlar evli olup ta bu lojmanlarda oturamayanlara İçişleri Bakanlığınca kira tazminatı ödenmektedir. J. Personeli maaşlarını M.S. Bakanlığı Bütçesinden alırlar.

Bütün diğer memurlar gibi Jandarmalar da 10 sene 6 aylık hizmetlerini tamamladıktan sonra tekaüt olmak hakkım kazanırlar. Hastalık veya yaralanma halinde hizmet süresine bağlı olmayan bir tazminat alırlar. Emekliye ayrılan ve ihtiyaç halinde olan J. Personeline yardım için dernekler kurulmuştur. Ayrıca Ordu mensuplarının yetimlerinin kolejlerde ve diğer okullarda okumasını sağlayacak sosyal kurumlar vardır.

İTALYA JANDARMASININ MEVCUDU:

1957 senesindeki kayıtlara göre şöyledir:

Subay : 1500

Ast Sb. : 16000

Karabinyer ve öğrenci : 60000

Toplam : 77500

Faydalanılan eserler: İtalyan J. sınıfı tetkik heyetinin muhtelif tarihli raporları, İtalyan Jandarma nizamnamesi. Fransızca ve Türkçe J. Dergileri, 1958 de Fransa ve İtalya'ya giden tetkik heyetinin raporları.

**KAMU DÂVASININ HAZIRLANMASI ZABITANIN ADLÎ
VAZİFESİ KAMU DÂVASININ AÇILMASI**

Yazan:
M. Muhtar Çağlayan
Adalet Bakanlığı Ceza işleri
Genel Müdürlüğünde ANKARA
Hâkimi

1) Kamu davasını açmak vazifesi C. Savcısındır. (Ceza muhakemeleri usulü kanunu. M. 148/1). Kanunda hilâfi yazılı olmayan hallerde C. Savcısı, işlenen bir suçtan dolayı ceza takibini istilzam edebilecek hususlarda kâfi emareler teşkil edecek vakıalar mevcut olduğu takdirde kamu davasını açmakla mükelleftir.

C. Savcısının, kamu davasını açabilmesi için, bir suç işlendiğini «haber alması» lâzımdır. Haber alma yolları şunlardır:

a — C. Savcısı, bir suçun işlendiğini bizzat kendisi öğrenebilir. Bir suçtan dolayı tahkikat yaparken, başka bir suçun da işlendiğine vâkıf olması gibi.

b — Zabıta makam ve memurları haber verebilir.

Zabıta (Police); yurt içinde nizam ve emniyeti korumakla mükellef devlet kuvvetidir.

Adlî zabıta; suçları men ve tespit etmek, suçluları aramak, yakalamak, delilleri tespit ve muhafaza etmek, tahkikat ve icra işlerinde C. Savcılarının yardım suretiyle yapılan hizmetlerdir. ¹

Mülga usulü Muhakematı cezaiye kanunu, kimlerin «adlî zabıta» sayıldığını tasrih eylemişti. Ceza muhakemeleri usulü kanununda böyle bir sarahat mevcut değildir. Yalnız, bazı maddelerde «zabıta makam ve memurları,» bazı yerlerde «C. Savcılarının muavini sıfatıyla emirlerini icraya memur olan zabıta» yolunda umumi tabirler kullanılmıştır.

Emniyet müdür ve âmirleri, komiserler, komiser muavinleri, polisler, adlî zabıta memurlarından maduttur.

¹ Türk Hukuk Lügati, 1947 fasikül V.sh 266-267

Şehir ve kasabalar haricinde ve polis teşkilâtı bulunmayan il ve ilçelerde, bunların vazifeleriyle mükellef olan jandarma subayları, jandarma karakol komutanları da «adli zabıta» mefhumuna dâhildir.

2) Ceza muhakemeleri usulü kanunumuz zabıtaya, adli zabıta makam veya memuru sıfatıyla iki önemli vazife vermiştir:

1 — Zabıta, suçları aramakla ve işin aydınlanması için lâzım gelen acele tedbirleri almakla mükelleftir. Zabıta makam ve memurları, işlenen bir suçtan dolayı tanzim edecekleri tahkikat evrakını C. Savcısına gönderirler. (M.156).

C. Savcısı, zabıtanın yapmakta olduğu tahkikata evrakın kendisine gönderilmesini beklemeksizin her zaman müdahale edebilir. Zabıta, maznun (sanık) ve şahitleri, ifadelerini almak için davet etmek hakkını haiz ise de; gelmemeleri halinde kuvvet kullanamaz. Ceza muhakemeleri usulü kanunumuz zabıtaya yalnız zabıt (M.90), arama (M.97) muvakkat yakalama (M.127/2), yakalama müzekkeresi vermek (M.131/3), olay yerinde zabıtanın vazifesini ihlâl (M.157) hallerinde cebir kullanmak hak ve yetkisini tanımıştır.

Zabıta memurları, yalnız hâkim tarafından yapılması icabeden acele tahkik muamelelerine zaruret hâsıl olduğu takdirde, bunların yapılması için evrakı doğrudan doğruya sulh hâkimine de gönderebilir. (M.156/2)

2 — Bir ölünün tabii sebeplerden ileri gelmediği şüphesini veren emareler varsa yahut meçhul bir şahsın ölüsü bulunmuş ise.

Bu halde de zabıta makam ve memurları, keyfiyeti derhal C. Savcısına veya sulh hâkimine bildirmeye mecburdurlar. Metindeki «C. Savcısı veya sulh hâkimi» cesedin bulunduğu mahallin tâbi olduğu C. Savcısı veya sulh hâkimidir. Zabıtanın verdiği bu haber üzerine gereken tahkikat yapılır. Hâkim veya C. Savcısı, ölünün adli muayenesini yaptırır veya hâkim otopsi yapılmasını emreder. Tehirinde zarar olan hallerde C. Savcısı da otopsi yaptırabilir. Ceset, ancak sulh hâkimi veya C. Savcısının vereceği yazılı ruhsat ile defnedilir. (M.152/2).

c — 152'inci maddeye göre belediye memurları ile köy muhtarları da şüpheli ölüm veya meçhul bir şahsın ölüsü bulunması hallerinde keyfiyeti C. Savcısı veya sulh hâkimine haber vermeye mecburdurlar.

d — Bütün memurlar, vazifelerini yaptıkları sırada, memuriyetlerine müteallik resen yani herhangi bir şikâyet veya talebe bağlı olmaksızın takibat icrasını müstelzim bir suç işlendiğine vâkıf olurlarsa bunu, ait olduğu daireye bildirmeye mecbur tutulmuşlardır (Türk Ceza Kanunu M. 235).

e — Hekim, cerrah, ebe yahut diğer sıhhiye memurları, sanatlarını icra dolayısıyla şahıslar aleyhine işlenmiş bir cürümün asarına vâkıf oldukları takdirde, keyfiyeti C. Savcısına bildirmeye mecburdurlar. (Türk ceza kanunu. M. 530).

f — Hususi şahıslar.

Bu şahıslar, işlendiğini öğrendikleri suç haber vermeye mecbur değiller ise de; istedikleri takdirde ihbar ederler. Bu ihbarlar:

1 — Takibi, yazı ile şikâyeteye bağlı olmayan suçlarda (M. 151/1-3):

aa — Doğrudan doğruya C. savcılığına;

bb — Zabıta makam veya âmirlerine;

cc — Sulh hâkimliğine;

dd — Merciiine tevdi edilmek üzere vali, kaymakam veya nahiye müdürüne yapılır.

İhbar (avertissement); Bir hak veya bir vecibeye veya ammeye müteallik olmak üzere bir veya müteaddit kimsenin veya resmî bir makamın dikkatlerini çekmek için sözle veya yazı ile yapılan beyandır. Bir kimsenin, vukuunu öğrendiği bir hâdiseyi merciiine bildirmesidir.

İhbar (haber verme) şekle tâbi değildir. Sözle, telefonla veya yazı ile olur. Sözle vaki ihbarlarda bir zabıt varakası (tutanak) tanzim edilmelidir. İhbarda suçun işlendiğini bildirmek kâfi olup, failin ismini zikretmeye lüzum yoktur. C. savcısının, imzasız ihbarı da dikkat nazarına alması lâzımdır.

2 — Takibi şikâyeteye bağlı suçlarda (M. 151/4):

a — Yukarıda tatat olunan makamlardan birine yazı ile olmak şartıyla ihbar yapılabilir.

b — C. savcılığına veya,

c — Mahkemeye.

Bu son iki, makamdan herhangi birine yapılacak olan ihbar, yazı ile olacağı gibi, zabıt varakasına dercedilecek bir beyanla da yapılabilir.

Metindeki «Mahkeme» terimi ile sadece sulh mahkemeleri değil, bütün mahkemeler kastedilmiştir. Askerî mahkemeler de bu tabire dâhildir.

Şikâyet; takibi şikâyetle bağılı suçlarda, suçtan zarar gören kimsenin yaptığı müracaattır. Şikâyet, ihbardan farklı olup, işlenmiş olan suç ile birlikte, suç işlediği iddia edilen kimsenin de zikredilmesi lâzımdır. Yazılı şikâyet, imzalı olmak iktiza eder. Telgrafla şikâyet, yazılı şikâyet sayılır. Kanunun aradığı şartları haiz olduğu takdirde şikâyet hiç bir şekle tâbi değildir. Şikâyet için kanun, muayyen bir formül kullanılması lüzumunu aramamıştır. Suçtan zarar gören kimse «şikâyetçiyim», «cezalandırılmasını talep ederim», «davacıyım», «hakkında dava açılmasını isterim» gibi tabirler kullanabilir. Suçtan zarar gören şahsın, resen takibi kabil suçlara taallûk eden şikâyetleri alelâde bir «ihbar» mahiyetindedir ve ihbar hakkındaki hükümlere tâbi olur.

HAZIRLIK TAHKİKATI:

3) Hazırlık tahkikatını yapmak, esas itibariyle C. savcısına ait bir vazifedir. C. savcısı, ihbar veya herhangi bir suretle bir suçun işlendiği zehabını verecek bir hâle muttali olur olmaz, kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere, hemen işin hakikatini araştırmaya mecburdur. Bu tahkikat sırasında yalnız sanığın aleyhine olanları değil, lehine olan delilleri de arar ve kaybolmasından korkulan delillerin toplanmasına ve zaptına çalışır. (M. 153). C. savcısı, hazırlık tahkikatını bizzat yapabileceği gibi, bunu zabıtaya da yaptırabilir.

C. Savcısı, kamu davası açmaya yer olup olmadığına karar vermek için lüzumlu saydığı bütün tahkikatı doğrudan doğruya yapar. (M. 154/2). Bu maksatla şahitleri, bilirkişileri davet ederek dinleyebilir. Fakat gelmedikleri takdirde bunları zor istimal edemez. C. Savcısı, bundan başka bütün makam ve memurlardan tahkikatla ilgili bilgi isteyebilir. (M.154/1).

C. Savcısı, hazırlık tahkikatını zabıta memurlarına da yaptırabilir.

Adli vazifeye taallûk eden işlerde bütün makam ve memurları C. Savcısının emirlerini ifaya mecburdurlar. (M.154/3).

C. Savcısı, emirlerini:

a — Mühim ve müstacel işlerde şifahi olarak verir. Fakat bu hallerde vermiş olduğu emrin mahiyetinden ve acele olduğundan zabıta âmirini haberdar etmelidir. (M.154/4-5).

b — Mühim ve acele olmayan işlerde emri, zabitanın âmirine ve yazılı olarak verir. (M.154/4).

C. Savcısı, kanun dairesinde verdiği emirleri ifade veya istediği malûmatı vermekle ihmal veya suiistimalleri görülen bütün memurlar hakkında takibat yapar. Bu takibat:

aa — Vali, Kaymakam ve nahiye müdürü hakkında Memurun Mu-hakematı kanununa göre (M.154/7).

bb — Zabıta âmirleri hakkında hâkimler kanunu hükümleri dairesinde,

cc — Bu sıfatları haiz olmayan kimseler hakkında umumi hükümlere göre doğrudan doğruya yapılır.

4) Hazırlık tahkikatını yapmak C. Savcısına ait bir vazife olduğundan, C. Savcısı, zabıta tarafından yapılmakta olan tahkikata her zaman iştirak ve müdahale edebileceği gibi, lüzum gördüğü takdirde tahkikatı bizzat yapabilir.

Zabıta, işlendiğini öğrendiği suçlara müteallik olarak, işin aydınlanması için acele tedbirleri almakla beraber, tanzim edeceği evrakı derhal C. Savcılığına gönderecektir.

Bu evraktan maksat; bilhassa suçu, failini, sübut delillerini ve bunlara ait sair izahatı ihtiva eden zabıt varakalarıdır. Zabitanın yapacağı tahkik muameleleri, mezkûr zabıt varakalarının en kısa bir zamanda tanzimini imkân dâhiline koyacak hallere inhisar eder. Zabitanın, hazırlık tahkikatını genişletmek için günlerce ve haftalarca türlü tahkik muamelelerine girişmesi doğru değildir. Zira kanun, evrakın hemen asıl vazifeli olan C. Savcısına gönderilmesi suretinde âmir bir hüküm koymaktadır. Kendisine suç isnat olunan şahsın emniyet veya jandarma karakollarında uzun zaman nezaret altında bırakılması da tecviz edilememek lâzımdır.

Muvakkat yakalama hallerinde, 128. Maddeye göre yakalanan şahıs serbest bırakılmaz ise, lüzumsuz ve muhik olmayan bir gecikmeye meydan vermeyecek surette, hemen aynı gün sulh hâkimi huzuruna çıkarılmak, meşhut suçlarda 3005 sayılı kanunun 4'üncü maddesi gereğince aynı günde C. Savcılığına teslim edilmek gerekir.

Evrakı tetkik eden C. Savcısı, hâdise hakkında bazı tahkik muamelelerinin de yine zabıta tarafından yapılmasına lüzum görebilir. C. Savcısı böylece, suçun işlendiğine muttali olmuş ve işe el koymuş sayılacağından, müteakip muamelelerin zabıtaca yapılmasında bir mahzur mevcut sayılamaz.

MEŞHUT SUÇLARDA YAPILACAK TAHKİKAT:

5) Burada bir tefrik yapmak lâzımdır.

a — Ağır cezalı meşhut suçlarda delillerin tespiti vazifesi münhasıran C. Savcısına verilmiştir (Meşhut suçlar kanunu. M. 4).

b — Ağır cezalı olmayan meşhut suçlarda zabıta, suçu terbit eder etmez, yakaladığı şahsı «suç failini», tanzim edeceği zabıt varakası ve elde ettiği maddî sübut delilleri ile birlikte vakit geçirmeksizin aynı gün C. Savcılığına teslim mecburdur (Meşhut suçlar kanunu. Madde. 4/1).

Şu halde, zabıta; ağır cezalı bir meşhut cürüm işlendiğini öğrenince, keyfiyeti hemen C. Savcısına haber vermekle beraber, derhal vaka yerine giderek, delillerin ziyadan korunması ve aynen muhafazası için acele tedbirleri alacaktır. C. Savcısı ise tahkikata doğrudan doğruya el koyacaktır.

HAZIRLIK TAHKİKATINDA SULH HÂKİMİNİN VAZİFESİ:

6) Hazırlık tahkikatı gerek C. Savcısı ve gerekse zabıta tarafından yapılsın, bunlar, ancak kanunun «hâkim tarafından» yapılmasını emrelediği muameleleri yapamazlar. Böyle bir muamele yapılması gerektiği takdirde C. Savcısı, bunun icrasını, o muamelenin yapılacağı mahaldeki sulh hâkiminden ister. İşin mahiyet ve hususiyetine göre muamelenin yapılmasına kanunun cevaz verip vermediğinin tetkik ve takdiri sulh hâkimine aittir. (M.155). C. Savcısının davetine icabet etmeyen maznun veya şahidin zorla getirilmesi (ihzarı) gibi.

Fakat böyle bir talebin lüzumlu olup olmadığını tetkike hâkimin hakkı yoktur. Meselâ; kendisinden talep edilen muamelenin taallûk eylediği asıl hâdisenin ceza kanununa göre suç teşkil edip etmediğini, o kimse hakkında kamu davasının açılmasına kâfi emareler bulunup bulunmadığını, talepte bulunan C. Savcısının yetkili olup olmadığını sulh hâkimi tetkik edemez. Fakat hâkim, kendisinden talep olunan muamelenin yapılmasına kanun cevaz vermiyorsa, bu talebi reddedebilir. Meselâ; dinlenmesi talep edilen şahidin muafiyet imtiyazından istifade eden veya teşrii masuniyete tâbi olan kimselerden bulunması, tevkifi talep edilen kimse hakkında tevkif şartlarının mevcut olmaması gibi.²

² Baha Kantar, Ceza muhakemeleri usulü, 1957 sh. 166.

7) C. Savcısı tarafından bazı tahkik muamelelerinin yapılması kendisine emredilmiş olan zabıta, bu tahkikatın icrası sırasında, ancak hâkim tarafından yapılabilecek bazı muamelelerin derhal icrasına lüzum gördüğü takdirde bunlar da (yani zabıta da) keyfiyeti doğruca sulh hâkimine bildirirler.

Sulh hâkimi, şu hallerde C. Savcısının talebi olmaksızın kendisinin lüzumlu gördüğü bütün tahkik muamelelerini resen yapabilir:

a — Suç üstünde.

b — Tehirinde zarar umulan diğer hallerde.

Kanun, sulh hâkimine bu hakkı, yalnız kendisinin C. Savcısından önce işe müdahale etmesi halinde değil, C. Savcısı tarafından talep edilen bir tahkik muamelesini yaparken lüzum görmüş olduğu hallerde tanımıştır.

8) Sulh hâkimi, aşağıdaki şartlar mevcut olduğu takdirde, sanığın lehine olan delilleri de toplar. (M.159).

a — Toplanacak delillerin, maznunun masumiyetini izhar edecek kuvvette olduğunu hâkimin de varit görmesi;

b — Bu delillerin kaybolmasından korkulması;

c — Yahut toplanacak delillerin, tevkif edilmiş olan sanığın serbest bırakılmasını istilzam edecek vasıf ve mahiyette olması;

d — Bu delillerin toplanmasını, sanığın hâkim tarafından sorgusunun yapıldığı sırada istemiş olması.

Toplanması istenen deliller, başka bir mahkemenin kazası dairesinde bulunduğu takdirde, sanığı dinlemiş olan sorgu veya sulh hâkimi, bu muamelenin yapılmasını, o mahaldeki sorgu veya sulh hâkiminden isteyebilir. (M. 159/2)

C. Savcısı, hâkimin muamelelerine ilk tahkikatta cari hükümlere göre iştirak eder. (M.162/1)

Sanık sıfatıyla sorguya çekilmiş olan veya mevkuf (tutuk) bulunan kimse ile bunların müdafisi ve bilirkişisi (ehlihibre) de ilk tahkikatta cari hükümlere göre hâkimin muamelelerine iştirak eyler.

Sulh veya sorgu hâkimi tarafından gerek doğrudan doğruya, gerekse sanığın talebi üzerine yapılmış olan tahkikattan sonra icrası lâzım gelen muamelelerin yapılması C. Savcısına aittir. (M.160). Hâkimin yap-

tığı tahkik muameleleri, C. Savcısının kararlarına hiç bir suretle müessir olmaz.

9) Olay mahallinde vazifesine ait muamelelere başlayan bir memur, bu muamelelerin icrasını kasten ihlâl eden veya salâhiyeti dâhilinde itti haz eylediği tedbirlere muhalefet eden kimseleri, bu muamelelerin sonuna kadar tevkif etmek hakkını haizdir. Fakat bu tevkif, yirmi dört saati geçemez. (M.157)

Metinde, «vaka mahallinde» denildiğine göre; vazifeyi ihlâl veya itti haz edilen tedbirlere muhalefetin, memurun makamı haricinde vukuu lâzımdır.

Hazırlık tahkikatına taallük eden muameleler zabıta memurları tarafından yapıldığı takdirde, bu muamelelerin zabta geçirilmesi ve bunları yapanların yanında bir zabıt kâtibi bulunması lüzumuna dair kanunda bir kayıt mevcut değildir. Fakat zabıtanın yapacağı bütün tahkikatın zabıt varakası tanzimi suretiyle yazılı şekle konulması, tahkikatın selâmeti ve delillerin zıyana mâni olunması bakımından faydalıdır.

Tahkikat sulh veya sorgu hâkimleri tarafından yapılmakta olduğu takdirde, hangi işlerde zabıt varakası (tutanak) tanzim edileceği ve hâkimin yanında bir zabıt kâtibinin bulunması lâzım geleceği hususları ilk tahkikatta cari hüküm ve kaidelere göre yapılır. (M.161/1).

HAZIKLIK TAHKİKATI SONUNDA C. SAVCISININ GÖREVİ:

10) Hazırlık tahkikatının sonunda C. Savcısı:

a — Yapılan tahkikat, kamu davasının açılmasını haklı göstermeye kâfi ise; bu davanın açılmasına karar verir ve davayı açar. (M.163/1)

Yani eğer toplanan deliller kâfi görüldüğünden başka, umumi dava şartları ile davanın ikamesi şartlarının da mevcut olduğu, dava mânileri bulunmadığı anlaşılırsa C. Savcısı kamu davasını açar.

b — Aksi halde, kamu davasının açılmasına mahal olmadığına karar verir. (M.163/2)

Fakat bu karar, sanık için kazanılmış bir hak teşkil etmez. C. Savcısı, şu şartların mevcudiyeti halinde kamu davasının açılmasına mahal olmadığına dair kararını sanığa tebliğe mecburdur. (M.163/2):

a — Sanık evvelce bu sıfatla sorguya çekilmiş ise;

b — Yahut sanık hakkında evvelce bir tevkif müzekkeresi verilmiş ise.

Tevkif müzekkeresinin infaz edilmiş olmasına lüzum yoktur.

C. Savcısının, takibata mahal olmadığına dair vereceği ve sebebiyle birlikte suçtan zarar görmüş olan şikâyetçi ve müstediye tebliğ edeceği (M.164) karara karşı müştekinin itiraz hakkı mevcuttur. İtirazın, tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde, bu kararı veren C. Savcısının mensup olduğu ağır ceza işlerini gören mahkeme dairesine en yakın bulunan ağır ceza işlerini gören mahkeme reisine yapılması lâzımdır.

DAVA ŞARTLARI:

11) İşlenen bir suçtan dolayı ceza takibatının başlaması veya devam etmesi için mevcudiyeti gereken şartların cümlesine «dava şartları» denir.

Dava şartlarını şu şekilde bir taksime tâbi tutmak mümkündür:

a — Takibatın mevzuu, ceza hükmü verilmesini gerektiren bir suç olmalıdır. İnzibatî cezayı müstelzim bir fiilin işlenmesi halinde bu şart mevcut sayılamaz.

b — Takibatın mevzuu olan cezaî bir hüküm vermek, mahkemenin vazifesine dâhil bulunmalıdır. Takip mevzuu idarî bir makamın yahut bir heyetin vazifesine dâhil olduğu takdirde dava şartı bahis mevzuu edilemez.

c — Takibatın mevzuu, millî bir mahkemenin vazifesine dâhil olmalıdır. Diploması masuniyetinden istifade eden yabancı memurların işledikleri suçlardan dolayı hüküm vermek millî mahkemeye ait değildir.

d — Takibatın mevzuu, adliye mahkemelerinin vazifesi dahilinde bulunmalıdır.

e — Takibatın mevzuu, ceza mahkemesinin vazifesi cümlesinden olmalıdır.

f — Adliye ceza mahkemesi tarafından ceza hükmü tesisi, usule uygun muameleler neticesinde olmalıdır.

g — Ceza mahkemesi, ceza tayin etmek için yaptığı muamelelerde vazifeli (görevli) olmalıdır. Ağır ceza mahkemesinin vazifesine dâhil bir suçtan dolayı sanık hakkında asliye ceza mahkemesince karar verilmesi halinde dava şartı mevcut sayılamaz.

12) Umumi dava şartları hakkında tatbik edilecek müşterek hükümler şunlardır:

a — Bir hâdisede dava şartları bulunup bulunmadığı resen tetkik olunabilir. Bunların tetkiki intizamı ammeye taallük eylediği cihetle, taraflar bundan vazgeçemezler. Vazgeçseler dahi bu muteber sayılmaz.

b — Bu şartların tetkikinde, duruşmada mevcudiyeti lâzım ve zaruri olan «şifahilik» ve «alenilik» prensibi cari olmaz.

c — Tahkikat esnasında dava şartlarından birinin eksik olduğu anlaşıldığı takdirde, muamelenin tatiline karar verilmek lâzımdır.

KAMU DAVASININ AÇILMASINA ENGEL OLAN HALLER:

13) Kamu davasının açılmasına engel olan halleri iki kısımda mütalâa etmek mümkündür:

A — Kamu davasının açılması, önceden bazı şartların tahakkukuna bağlı olup, bu şartların tahakkuku halinde C. Savcısı harekete geçebilir. Bu hallerde şart tahakkuk edinceye kadar dava geçici olarak geri bırakılır. Şartın tahakkuk etmemesi takdirinde dava açılmaz.

Bu haller şunlardır:

a — Kamu davasının açılması, önceden mezuniyet veya karar alınmasına bağlı olması;

b — Takibatın şikâyetle bağlı bulunması;

c — Kamu davasının açılması, önceden başka bir mercide halli gereken bir meselenin neticesine bağlı olması.

B — Kamu davasının açılmasına daimî surette mâni olan haller.

Bu haller de şunlardır:

a — Sanığın ölümü, b — müruru zaman (zaman aşımı), c — Umumi af,

d — suçtan zarar gören şahsın şikâyet eylememesi veya davadan vazgeçmesi,

e — Kanunda hilâfi yazılı olmadıkça, en çoğu elli liradan -5435 sayılı kanuna göre 250 liradan- ibaret hafif para cezası tayin edilmiş olan kabahat failinin, duruşmadan evvel, kabahat için muayyen olan para cezasının en yüksek haddini teşkil eden miktarı ile muhakeme masraflarını merciiine ödemesi, (ön ödeme, TCK. 119). f — Kaziyeyi muhkeme.

KAMU DÂVASININ AÇILMASINA GEÇİCİ OLARAK MÂNİ OLAN HALLER:

14) I — Kamu davasının açılması, önce mezuniyet veya karar alınmasına bağlı olması:

a — Millet Vekillerinin işledikleri suçlar.

9.7.1961 gün ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 79'uncu maddesine göre; Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden ve bunları meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir meclis üyesi, kendi meclisinin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hâli bu hükmün dışındadır; ancak, bu halde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya üyenin meclisine bildirmek zorundadır.

Bir meclis üyesi hakkında seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır. Üyelik süresince zaman aşımı işlemez.

Tekrar seçilen meclis üyesi hakkındaki takibat, kendi meclisinin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Meclislerdeki siyasî parti gruplarınca, yasama kodunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.»

Görülüyor ki milletvekilleri hakkındaki takibat, teşriî masuniyetlerinin kaldırılmasına Büyük Millet Meclisince karar verilmesi ile mümkündür. Ancak, delillerin kaybolmasının önüne geçilmesi için C. Savcısı, aleyhine suç isnat olunan milletvekilini çağırılmamak şartıyla hazırlık tahkikatını yapabilir.

b — Memurların vazifelerinden doğan veya vazifelerini yaptıkları sırada işlemiş oldukları suçlarından dolayı, Memurun Muhakematı Kanununda gösterilen heyetlerce «lüzumu muhakeme kararı» verilmedikçe, C. Savcısı sanık hakkında kamu davası açamaz.

Memurun Muhakematı Kanunu hükümlerine göre muhakkik tarafından yapılacak olan tahkikat ilk tahkikat mahiyetindedir ve ceza muhakemeleri usulü kanununa göre yapılır.

c — Hakimlerle C. Savcılarının vazifelerinden doğan yahut vazifelerini ifa sırasında işlenen suçlarından dolayı haklarında tahkikat ve takibat «Hâkimler kanunu» hükümleri dairesinde icra olunur.

d — Cumhurbaşkanıya yüzüne karşı hakaret, gıyabında lisanen tecavüzat ve aleyhinde tecavüzkârane neşriyat (TCK. Madde. 158), Türklüğü cumhuriyeti, hükümetin manevî şahsiyetini, bakanlıkları, devletin askerî veya emniyet ve muhafaza kuvvetlerini veya adliyenin manevî şahsiyetini alenen tahfif ve tezyif ile Büyük Millet Meclisinin meşrutiyeti hakkında suizannı davet edecek şekilde alenen, mütecavizane fiil ve hareketlerde bulunanlar (TCK. Madde. 159) hakkında takibat icrası Adalet bakanının iznine bağlıdır. (TCK. Madde. 160) >

2 — Kamu davasının açılması şikâyeteye veya bir makamın talep veya müracaatına bağlı olan haller.

Bu hallerde de C. Savcısı, suçtan zarar gören kimsenin yazı ile şikâyeti veya ilgili makamın talep ve müracaatı olmadıkça kamu davası açamaz.

a — Yabancı memleketlerde işlenmiş olup da Türkiye’de takibi mümkün olan ve Türk ceza kanununun 4’üncüden 7’nciye kadar olan maddelerinde yazılı bulunan suçların bazılarında dolayı fail hakkında kamu davası açılması, suçtan zarar gören şahsın veya yabancı hükümetin şikâyetine yahut Adalet bakanının talebine bağlıdır.

b — Yabancı bir devlet reisi aleyhine işlenen suç, takibi şikâyeteye bağlı suçlardan ise; davayı açmak için yabancı hükümetin müracaatı lâzımdır. (TCK. Madde. 164/2)

Resmen çekilmiş olan dost devletler sancağını veya armasını, hakaret kastiyle koparmak, kaldırmak, tezlil etmek suçlarında da alâkadar hükümetin müracaatı icap eder. (TCK. Madde. 165).

c — 1567 sayılı Türk parasının kıymetini koruma kanununun 4’üncü maddesine göre; bu kanunun şümülüne giren suçlardan dolayı C. Savcıları, kambiyo mercilerinin yazılı müracaatı üzerine takibata tevessül ederler.

d — Takibi şikâyeteye bağlı olan suçlarda, suçtan zarar gören şahsın yazılı şikâyeti bulunmadıkça C. Savcısı kamu davası açamaz.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 151’inci maddesine göre; «ceza kanununda yazılı şikâyet ve şahsî iddia tabirleri bir olup, aynı hükümlere tâbidir.

Bu maddedeki «şahsî iddia» tabiri, şahsî dava demek değildir.

Bu terimi; Ceza muhakemeleri usulü kanununun 344'üncü maddesinde tatad edilmiş olan şahsî dava yoluyla takibi kabil suçlar da dahil olmak üzere, bunlar haricinde kalan ve fakat takibi yazılı şikâyeteye bağlı bulunan bütün suçları da ihtiva eyleyecek tarzda ve geniş manada anlamak lâzımdır.

Bu suçlar şunlardır:

Türkiye Cumhuriyeti nezdindeki elçilere karşı hakaret (TCK. Madde. 166), adi tehdit (TCK. Madde 191/son), gündüz mesken masuniyetini ihlâl (TCK. Madde 193/1), sırrın masuniyetini ihlâl (TCK. Madde. 199), kendiliğinden hak almak (M. 308,) kız ve erkek kimselere söz atmak, 15. yaşını dolduran bir kıızı alacağım diye kandırarak bkrini izale etmek (M. 421, 423, 425), zina (443), hafif müessir fiiller (M. 456 ve 459), karı kocadan birinin ötekine fena muamele yapması (M. 478), hakaret ve sövme (/M. 488), biçilmemiş, kaldırılmamış mahsulâtı çalmak (M. 494), emniyeti suiistimal (M. 508), başkasının menkul, gayrimenkul malını tahrip, zarar verme (M. 516), araziye hayvan sokma (M. 517), başkasının hayvanını öldürme ve yaralama (M. 521), Bazı akraba arasında hırsızlık (M. 524). Bunlardan başka, bazı hususi kanunlarda da takibi şikâyeteye bağlı suçlar mevcuttur.

15) Takibi şikâyeteye bağlı suçlarda göz önünde tutulacak hususlar şunlardır:

a — Suçtan zarar gören şahsın, suçu tespit ve failin takibini istediğini yazı ile bildirmesi esastır. Bu itibarla, eğer şikâyet eden şahıs, suç failinin kim olduğunu bilmiyor ve tayin edemiyorsa, şart yine tahakkuk etmiş sayılmalıdır. C. Savcısı, bu şikâyet üzerine suçluyu arayıp tespit ederek hakkında kamu davası açabileceği gibi, birçok şahıs tarafından işlenmiş bir suçta, müşteki yalnız bir failden şikâyet etmiş olsa bile, C. savcısı suç işleyen sanıkların hepsi hakkında da kamu davası açabilir.

b — Takibi şikâyeteye bağlı suçlarda şikâyetin vukuu, C. Savcısı tarafından kamu davasının mutlaka açılmasını gerektirmez. Yazılı şikâyet sadece C. Savcısının tahkikat için harekete geçmesi hususundaki mani kaldırmış olur. C. Savcısı yaptığı hazırlık tahkikatı neticesinde edineceği kanaata göre takibi müstelzim vakıaların ve suçun mevcudiyetine kani olduğu takdirde kamu davasını açar. Davayı açmayıp, takibata mahal olmadığına karar verirse Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 164'üncü maddesi gereğince keyfiyeti müstediye tebliğ eder ve o da dilerse 165'inci maddeye göre müddeti içinde itiraz yoluna başvurabilir.

Takibi şikâyeteye bağlı suç, C.M.U.K. nun 344'üncü maddesinde yazılı suçlardan biri ise; suçtan zarar gören şahıs, C. Savcısının evvelce davaya iştirakini tahrike hacet kalmadan, doğruca mahkemeye dilekçe ile müracaat ederek şahsi dava açabilir.

3 — Kamu Davasının açılması, önce bir başka mercide halli gereken bir meselenin sonucuna bağlı olması. (Meselei müstehire - C.M.U.K. madde, 255).

Kamu davasının açılmasından önce, başka bir mercide halli gereken meseleler hakkında kanunda bir sarahat mevcut değildir. Kamu davası açıldıktan sonra, davanın yürütülmesini geri bırakan bekletici mesele, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 255'inci maddesinde bahis mevzuu edilmiştir.

Filhakika bu maddeye göre; bir vakıanın suç olup olmadığı adi hukuka müteallik bir meselenin halline bağlı ise, ceza mahkemesi:

a — Ya, ceza işlerindeki usul ve deliller için mer'î kaidelere göre kendisi o husus hakkında karar verir.

b — Yahut duruşmayı talik ederek, hukuk davası açması için ilgililere mehil verir ve hukuk mahkemesinden çıkacak hükmü bekler.

Metinde «hukuka müteallik bir mesele», «hukuk mahkemesi» tabirleri istimal edilmiş ise de; bu madde hükmünü, sadece adi hukuka değil, idarî mercilerce ittihaz olunacak kararlara da kıyas yolu ile teşmil etmek doğru olur.

Şu halde diyeceğiz ki; kanun bu mevzuda bir tefrik yapmamış ve bir fiilin suç olup olmamasının, taallük ettiği adi hukuka müteallik bir meselenin ceza veya hukuk mahkemesince hallini hâkimin takdirine bırakmıştır. Ancak, 255'inci maddeye 3006 sayılı kanunla eklenen fıkra, yaş tashihine müteallik işlerde bir istisna koymuş bulunmaktadır.

Bu fıkraya nazaran; «ceza mahkemelerinde son tahkikat esnasında suçtan zarar görenlerle maznunun yaşlarında ceza hükümleri bakımından lüzum görülecek tashihlerin, nüfus kanunundaki usule göre icrası ceza mahkemesine aittir. Bu bapta verilecek karar, esas hükümle birlikte temyiz olunabilir.»

Dikkat edilmiştir ki kanun, yaş tashihinin meselei müstehire olmayacağını kabul eylemiştir.

Şu haller, bekletici meselelerden sayılarak hukuk mahkemesince verilecek kararlara intizar olunmalıdır:

a — Gayrimenkul mülkiyetine, aynı haklara müteallik ihtilâflar.

Meselâ bir gayrimenkulün tahribi davasında maznun, gayrimenkulün kendi mülkü olduğunu iddia ederse, bir mülkiyet ihtilâfı ortaya çıkmış demek olur. Tabiatıyla mülkiyet hakkında maznunun ileri süreceği basit bir iddia kâfi gelmez. [Eğer bu hususta tapu senedi ibraz eder ve diğer taraf aksine bir delil gösteremezse, ceza mahkemesi meseleyi kolayca hâl imkânını bulur. Fakat eğer her iki taraf da tasarrufu nâtik bir takım vesikalar gösterir ve ceza mahkemesi pürüzlü ve karışık bir mülkiyet ihtilâfı karşısında bulunduğunu anlarsa, artık bu mevzudaki tetkiklerini daha ileri götürmeyerek, vereceği mehil zarfında bu hususta hukuk mahkemesinden bir karar getirilmek üzere ceza davasını tâlik etmesi lâzımdır.

b — Evlilik bulunup bulunmadığı hakkındaki ihtilâflar. Bilfarz zina davasında maznun, evlilik hâlinin kalmadığını veya esasen hiç evlenmediğini söylerse; mesele de kolaylıkla halledilebilecek bir vaziyet göstermezse, bu halde ceza mahkemesinin, hukuk mahkemesince bu hususta verilecek kararı beklemesi çok iyi olur.

c — Nesep hususundaki ihtilâflar. Meselâ babasını öldürmekle maznun bir şahısla öldürülen kimse arasındaki babalık, oğulluk rabitasının bulunup bulunmadığı şüpheli ve esaslı, etraflı tetkikatı icap ettirecek derecede mühim bir mesele bulunursa, hukuk mahkemesinin kararını beklemek daha muvafık olur.

d — Bekletici hal, diğer bir ceza mahkemesine ait bir mesele de olabilir. Meselâ bir kimseye cürüm isnadı suretiyle hakaret vaki olmuş ise.³

4 — Akıl hastalığı.

Kamu davasının açılmasına geçici olarak engel olan hallerden biri de «akıl hastalığı» dır.

Suç işlediği zaman şuurunun veya harekâtının serbestisini tamamen kaldıracak surette akıl hastalığına duçar olan kimseye ceza verilemez. (Türk ceza kanunu. Madde. 46)

Şu halde, suçun işlendiği zaman mevcut olan akıl hastalığı, ceza sorumluluğunu kaldıran bir haldir.

Fakat kamu davasının açılmasına engel olan akıl hastalığı; failin, suç işledikten sonra duçar olduğu hastalıktır. Bu hal, kamu davasının

Açılmasına, gayet açılmış ise takip ve yürütülmesine geçici olarak engel teşkil eder. Sanık hakkında dava açılmadan akıl hastalığına uğradığı takdirde, C. Savcısı C.M.U.K. nun 74'üncü maddesinde yazılı usul dairesinde bunu tespit ettirir. Sanık, hâkimin karan ile müşahede altına alınır. C. Savcısı, suçun delillerini toplayarak kaybolmasını önler, fakat davanın açılmasını sanığın

³ Tahir Taner, Ceza Muhakemeleri Usulü. 1955 sh. 98,99

iyileşmesine kadar geriye bırakabileceği gibi, kamu davasını açarak, akıl hastalığı dolayısıyla tahkikatın tatiline karar talep etmek yoluna da gidebilir.

Kamu hukuku davasını açıp açmamakta C. Savcısını serbest bırakan hal, Ceza muhakemeleri usulü kanununun 149'uncu maddesinde tespit olunmuştur. Filhakika bu maddeye göre; maznuna takibat neticesinde verilecek cezanın, maznunun diğer bir suçundan dolayı kâfileleşmiş bir hükümle mahkûm olduğu veya diğer bir suçtan dolayı göreceği cezaya bir tesiri yoksa kamu davasının ikamesinden sarfınazar olunur. Eğer dava açılmışsa sorgu hâkimi, yeni suçtan dolayı davanın muvakkaten tatiline karar verebilir. Bunun sebebi şudur: Yeni suçtan dolayı maznunun mahkûm olacağı ceza mademki ötekilere tesir etmeyecektir. Onlar da dâhil farz olunur. Bu hüküm, mahkemeleri boşuna yormamak, işi uzatmamak düşüncesiyle sevk edilmiştir. Fakat eğer, bahis olunan kâfi mahkûmiyetin ihtiva ettiği ceza, herhangi bir suretle sakıt olursa, zaman aşımı da tahakkuk etmemiş ise, takibata yeniden başlayabilir. Eğer, işlenen diğer bir suçtan dolayı verilecek ceza nazara alınarak dava muvakkaten tatil edilmiş yahut hiç açılmamış ise, yine zaman aşımı tahakkuk etmemek şartıyla kamu davasının takibine başlanabilir. Şu kadar ki, bu takibata suç hakkında verilen hükmün kâfileştiği tarihten itibaren üç ay zarfında başlamak lâzımdır. ⁴

KAMU DÂVASI KAÇ ŞEKİLDE AÇILIR?

15) C. Savcısı, hazırlık tahkikatı neticesinde edineceği kanaate göre kamu davasını açmaya karar verdiği takdirde:

a — Ya ilk tahkikatın açılması için tanzim edeceği bir talepname ile dosyayı sorgu hâkimine tevdi eder.

Ağır cezalı cürümlerde ilk tahkikat mecburidir. (M.171/1)

Bu mahiyette bir cürüm işlendiğinde C. Savcısı, hazırlık tahkikatını bitirir bitirmez ve hatta bu tahkikatı fazla uzatmadan, sadece suçun vukuunu tespit ve failini tayin eder etmez derhal talepname ile işi sorgu

hâkimine tevdi mecburdur. Ağır ceza işlerinden maksat, ölüm ağır hapis ve beş seneden fazla hapis cezalarını müstelzim cürümlere müteallik davalardır. (C.M.U.K. Madde. 421)

Ağır cezalı işlerde ilk tahkikat yapılması mecburiyetinin istisnası da mevcuttur. O da, meşhuden işlenmiş olan ağır cezalı bir cürümün tahkikatını C. Savcısı bizzat yapmış olduğu ve umumi hükümlere tevfikân takibat icrasını

⁴ Taner sh. 99

zaruri kılacak sebepler bulunmadığı, yani iş tamamıyla olgun ve bütün deliller toplanmış olduğu takdirde, azami üç gün içinde bir iddianame ile dosyayı doğrudan doğruya ağır ceza mahkemesine tevdi eder. (Meşhut suçlar kanunu. Madde. 4).

Asliye ceza mahkemesinin vazifesine dâhil suçlarda ilk tahkikat mecburi olmayıp, işin ilk tahkikata tâbi tutulup tutulmaması C. savcısının takdirine bırakılmıştır. İşi, ya talepname ile sorgu hâkimine yahut da iddianame ile mahkemeye sevk edebilir.

C. Savcısı, bu husustaki takdirini kullanırken göz önünde bulundurması gereken hususlar şunlar olacaktır:

Tahkikata mevzu teşkil eden hâdise karışık olmayıp basit bulunmuş ve hazırlık tahkikatında bütün sübut delilleri toplanmış ve noksanları tamamıyla ikmal edilmiş ise, iddianame tanzimi suretiyle evrakı mahkemeye tevdi eder. Aksine olarak, tahkikat mevzuu hâdise karışık, pürüzlü ve davanın bir celsede hükme bağlanmasına müsait olmayıp, hakikatin meydana çıkarılması için tahkikatın daha da derinleştirilmesi gerekiyorsa, bu halde bir talepname ile sorgu hâkimliğine kamu davasını açar.

Şu ciheti önemle belirtmek icap eder ki; ilk tahkikat yapılmaksızın iddianame ile mahkemeye doğrudan doğruya amme davası açılacak olan işlerde C. Savcısının, hazırlık tahkikatını noksansız olarak yapması ve duruşmanın bir celsede bitmesini mümkün kılacak şekilde bütün sübut delillerini toplamış bulunması şarttır.

TÜRKİYE'DE ŞEHİRLEŞME HAREKETLERİ (*)

KISIM III — ŞEHİRCİLİK VE ŞEHİRLEŞME İLE

İLGİLİ MEVZUATIMIZ

Yazan:
Mehmet ALDAN

9/5/1958 tarih ve 7116 sayılı İmar ve İskân Vekâleti kuruluş ve vazifeleri hakkındaki kanundan önce çıkmış olan imarla ilgili mevzuat, memleketimizdeki şehirleşme hareketlerinin yönlendirilmesini hedef tutan bir hükmü ihtiva etmemekteydi. Aslında İkinci Dünya Savaşı'na kadar Ankara dışında hissedilir bir şehircilik hareketine rastlanmaması, Ankara imarının da özel kanunlara göre yürütülmesi daha şumullü bir mevzuata ihtiyaç hissettirmemişti.

Fakat İkinci Dünya Savaşı sırasında ve savaş sonrası yıllarında eskiden yalnız Ankara'ya has olan mesken buhranı ve gecekondu faaliyetleri başta İstanbul olmak üzere diğer birçok şehirlerimize de yayılınca bu konuda daha ciddi çalışmalar yapma zorunluluğu meydana çıkmıştı.

7116 sayılı kanunun incelenmesine geçmeden önce, sonuçları itibariyle şehirleşme hareketleriyle ilgili bulunan şehircilik mevzuatımıza kısaca bir göz atalım:

1928 tarihli ve 1351 sayılı kanun ilk defa olarak Ankara şehri için imar plânı yaptırma mecburiyetini koyuyor, 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye kanunu bu mecburiyeti bütün Belediyeler için kabul ediyordu. Aynı yıl içinde çıkarılan 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu bu mecburiyeti nüfusu 20 bin ve daha yukarı olan belediyelere inhisar ettiriyor, daha az nüfuslu yerler için bazı esaslar koyuyordu.

Hiç şüphe yok ki, şehirciliğimizin ana kanunu 1933 tarihli ve 2290 sayılı mülga BELEDİYE YAPI VE YOLLAR KANUNU olmuştur. Kanun, yayım tarihinden itibaren 5 yıl içinde bütün belediyelere, gelecek 50 yılın ihtiyacına cevap veren imar plânları yaptırma vazifesini veriyor ve plân yapılırken uyulması gereken esasları tespit ediyordu.

* İlki 274 sayılı dergide

Fakat ekseriya İller Bankasının teknik ve mali yardımı ile yaptırılan imar plânları, kanuni bir mecburiyetin yerine getirilmesi, istikraz sağlanması veya merkezden bir yardım alınabilmesi maksadıyla yapıldığından ve genel olarak belediyelerimizin mali gücü yerinde olmadığından istenen sürat ve genişlikte uygulama alanına konamıyordu. Esasen harp sırasında ve onu takip eden yıllarda kanunun ihtiyaçlara cevap vermekten uzak olduğu da anlaşılmıştır. Gecekonduculukla savaş, mesken meselesini hal ve kiralara kontrolü için çıkarılan kanunlar da beklenen neticeleri vermemiştir.

Bu sebeple memleket ölçüsündeki imarın, ahenkli bir iş ve nüfus dağılışının esaslarını koyan modern bir kanuna sahip olmak gerekiyordu.

6785 sayılı imar kanunu da, oldukça derli toplu olmasına rağmen duyulan ihtiyaçlara cevap teşkil etmekten uzak bulunmuştur. Etüd ve araştırmaya, bir bölgenin toplu imarına ve genel imarın prensiplerine yer vermemiş olması kanunun önemli boşluklarını teşkil etmektedir.

Mamafih imar kanunun, sadece dağınık mevzuatı bir araya getirdiği de söylenemez. Bu kanunun getirdiği yenilikler şöylece özetlenebilir.¹¹

a) Bütün belediyelerin hali hazır haritasını, nüfusu 5000'den yukarı belediyelerin imar ve kanalizasyon plânlarını, nüfuzu 5000'den az belediyelerin yol istikamet plânlarını yaptırma mecburiyetleri kabul olunmuştur.

b) O zamana kadar başıboş bırakılmış parselasyon faaliyetlerini kısmen düzene sokmaya yarayacak hükümler konmuştur.

c) Mahdud ölçüde de olsa inşa mecburiyetine yer verilmiştir.

d) Belediyelere istimlak bedellerini, bazı şartlarla bono ile ödeme imkânları sağlanmıştır.

e) Eski kanunlardaki teferruata ait hükümler nizamname ve talimatnamelere bırakılmıştır.

İmar plânlarının gelecek 50 sene içindeki nüfus gelişmesi göz önünde tutularak yapılmasını âmir yapı ve yollar kanunu hükmü de kaldırılmıştır.

Hiç şüphe yok ki şehirciliğimiz ve şehirleşmemiz bakımından en yeni ve ihtiyaçlara en iyi cevap veren kanun 9/5/1958 tarihinde kabul olu-

¹¹ Fehmi Yavuz: Şehirciliğimiz hakkında mukayeseli raporlar: 1958, Ankara

nan 7116 sayılı İMAR VE İSKÂN VEKÂLETİ KURULUŞ VE VAZİ-FİELERİ HAKKINDA KANUN'dur. İleri bir görüşle hazırlanan ve memleket imarını bir kül halinde ele alan bu konunun ana hükümlerini yakından incelemek faydalı olacaktır.

22 maddeden ibaret olan kanun vekâletinin vazifelerini ikinci maddesiyle şöylece sıralamaktadır:

a — Yurdun bölge, şehir, kasaba ve köylerinin harita ve imar plânlarını hazırlamak ve hazırlatmak, imar için her türlü tedbirleri almak ve bunların tatbikini temin etmek,

b — Memleketin bünyesine uygun mesken politikası esaslarını tespit etmek ve tatbikini sağlamak,

c — Memleket şart ve imkânlarına göre, en lüzumlu ve faydalı yapı malzemesinin tedarikini sağlayacak bilcümle tedbirleri almak,

d — Bölge plânları için ilgili vekâletlerle müşterek etütler yapmak, ve bu etütlere göre icabeden kanunî ve idarî tedbirleri müştereken almak,

e — Yurdun nüfusu kesif ve toprağı dar olan bölgelerini etüt etmek ve bu bölgelerde nüfus kesafeti, toprak yokluğu veya darlığı veya verimsizliği yüzünden başka bölgelere nakillerini talep ve arzu edenlerle yabancı memleketlerden yurdumuza gelmiş ve gelecek göçmen ve mültecilerin ve yurt içinde hususi kanunlarına göre yerleştirilecek vatandaşların iskânlarını sağlamak her türlü afetlerden evvel ve sonra gerekli tedbirleri almak ve iskâna dair bilcümle işlerle meşgul olmak.

f — Yukarıdaki fıkralarda yazılı işlerin en iyi şekilde ifası için gerekli etüt ve araştırmaları yapmak,

Bu vazifelerin görülebilmesi için kanun; Plânlama ve İmar Umum Müdürlüğü, Mesken Umum Müdürlüğü ve Yapı Malzeme Umum Müdürlüğü adları ile üç umum müdürlük kurmuş, ikinci maddenin f fıkrasında belirtilen etüt işlerini tetkik heyeti reisliğine yüklemiş, TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASINI, İLLER BANKASINI, TOPRAK VE İSKÂN UMUM MÜDÜRLÜĞÜNÜ imar ve iskân vekâletine bağlamıştır.

Ayrıca, 3611 sayılı kanunla Nafia Vekâletinin vazifeleri arasında bulunan imar işleri ile tabii afetler dolayısıyla hususi kanunlarla Nafia Vekâletine verilmiş olan vazife ve yetkiler de bütün hukuk ve vecibeleriyle İmar ve İskân Vekâleti'ne devrolunmuştur.

Kanunun 21. maddesi şu önemli hükmü ihtiva etmektedir:

«Finansmanı Hükümetçe temin edilmek kaydıyla köy meskenleri ve iş yerleri inşası hususunda tespit edilecek esaslar ve şartlar dairesinde sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait ve iş mevzuları bu kanun hükümleriyle ilgili bulunan bankalar ve bunlara bağlı müesseselere ilgili Vekâletin muvafakatiyle İmar ve İskân Vekâleti vazife verebilir.»

Görülüyor ki kanun, ilk defa kabul edilen Bölge Plâncılığı prensibi ile şümüllü bir şehircilik anlayışını benimsemiş, memleketin imar ve iskânını bir devlet işi sayarak bunun esaslarını koymaya çalışmıştır.

Kanunun yeni olması ve bakanlık çalışmaları hakkındaki mevcut bilgilerimizin gazete ve dergilere intikal eden haberlere dayanması dolayısıyla uygulama sonuçlarının geniş ölçüde bahsetmek mümkün olmamaktadır. Bahis konusu haberlere göre:

Bakanlık çalışmalarının ağırlık merkezi mesken konusunda toplanmaktadır. Bunun sebebini, meskenin fert ve toplum hayatında oynadığı çok önemli role rağmen bu güne kadar bu konuda yapılan dağınık çalışmaların verimsiz olmasında aramak icabeder.

Gerçekten memleketimizde, sosyal mesken konusunda yapılan yardımlar, nispeten elverişli şartlarla kredi verilmesinden ibaret kalmış ve bu kredi Türkiye Emlâk ve Kredi Bankası tarafından dağıtılmıştır. Banka zaman zaman kendi hesabına lüks binalar inşasına gitmekten de kendini alamamıştır.

Banka çalışmalarından ayrı olarak bazı resmî makam ve teşekküller de mensuplarına kredi veya mesken sağlama yoluna gitmişlerdir. Bu makam ve teşekküllerin burada sadece adlarını vermekle yetinelim: Etibank, Sümerbank, Devlet Demiryolları ve Limanları, Memur ve İşçileri Tekaüt Sandığı, Öğretmenler Sandığı, İşçi Sigortaları Umum Müdürlüğü, Toprak ve İskân Umum Müdürlüğü, Bayındırlık Bakanlığı ve Belediyeler,

Mesken konusundaki gayretlerin dağınıklığı ve verimsizliği karşısında mesken davasının çözümü, teşkilât kanunu ile İmar ve İskân Bakanlığına bırakılmış, Bakanlık da bu kere bir MESKEN KANUNU TASARISI hazırlanmıştır. Türkiye nüfusunun % 36'sının kiralık evlerde oturması, halen 240 bin civarında olan gecekonduları bu günkü artış temposu ile on yıl içinde 700 bine yaklaşarak çözümü güç meseleler doğuracağının hesaba katılması, yılda 50 bin civarında olan inşaat sayısının en az iki misline çıkarma zorunluluğunun anlaşılması gibi hususlar tasarının hazırlanmasında etki yapan acı gerçeklerdir.

«Tasarı vatandaşın insan gibi oturulacak evsafa bir meskene sahip olması veya böyle bir evde kira ile oturması hedefini gütmektedir. Her iki halde de vatandaşın maddi imkânlarının zorlanmamasına ve sağlanacak imkânlardan mutedil şartlarla faydalanmasına çalışılacaktır.

Tasarıya göre Devlet, iller, belediyeler ve köyler, sermayesine kamu tüzel kişilerinin ve Devletin iştirak ettiği bankalar, kamu kurumları ve şirketler vatandaşlara veya kendi personeline kiralamak üzere kiralık meskenler yaptırmakla görevlendirilmektedirler. Şahıslar ve Kooperatifler de mülk meskeni yaptırmak için kanunun sağlayacağı kredi, arsa, yapı malzemesi, vergi muafiyeti, tenzilatlı nakliye tarifesi gibi imkân ve kolaylıklardan faydalanacaklardır.

Tasarının getirdiği özelliklere kısaca temas edelim. Tasarı kanunlaştığı takdirde, mesken yapımı ile ilgili görevlerini yerine getirebilmek üzere Devletin, İl Özel İdareleri ile belediyelerin, ilgili banka ve kurumların iştirakiyle merkezî bir fon teşkil edilecektir. Bu fondan verilecek krediler için 50 yıl gibi uzunca bir vade, % 4 gibi oldukça düşük bir faiz nispeti kabul edilmiştir. Bilindiği gibi, bizde mesken kredisi için genel olarak 15 - 20 yıl gibi kısa bir vade, % 5 - 7 gibi oldukça yüksek bir faiz haddi caridir. Bu bakımdan tasarı cidden çok elverişli bir yola gitmiştir.

Tasarının taşıdığı diğer bir özellik de belediyelerin her ne suretle olursa olsun sahip oldukları arsa ve araziye satamayacaklarına ve bunlara ancak 60 - 99 yıl gibi uzun süreler için kiraya verebileceklerine dair hükmüdür. Bu hükmün, imar ve istimlak işlerinde belediyelerimizin sıkıntıya düşmemelerini sağlayacak müessir bir arsa siyasetinin temeli olduğu muhakkaktır.

Tasarı, kamu idarelerince yapılacak meskenlerin kira hadlerini tayin ve tespit için bir ölçü koymuştur. Buna göre, kira bedeli kiracının gelirinin beşte birini geçemeyecektir. Bu haddin birçok Avrupa memleketlerinde tatbik edilen ölçülere uyduğunu ve memleketimiz için de elverişli olduğunu belirtmek isteriz. Ancak yaşlılar, emekliler ve işçiler için daha düşük bir nispetin esas alınması tavsiyeye şayandır.»¹²

Bakanlık haklı olarak mesken davasının çözümünde özel sektör yatırımlarına büyük bir değer vermekte, vatandaşın sosyal mesken vasfına sahip evini, sağlanacak kredilerle bizzat yaptırmasını esas tutmaktadır. Bu suretle, köy ve kasabalarda oturan vatandaşların, kendi inşaatlarında

¹² Dr. Cevat Geray: İdare Dergisi Sayı: 267

ihstias istemeyen işlerde bizzat çalışmaları da mümkün olacağından mesken davasının daha şümullü ve süratli bir şekilde halledilebileceği düşünülmektedir.

Esasen köylümüz inşaatını ziraat mevsimi dışına rastlatmak ve amelelik işlerinde bizzat çalışmak suretiyle Belçikalıların ve Fransızların Castor metodu adını verdikleri sistemi öteden beri uygulamaktadırlar.

Hiç şüphe yok ki; sağlamlığı, sıhhiliği ve ucuzluğu sağlayacak teknik kontrollerin devamlı ve süratli bir şekilde yapılabilmesi halinde temin olunan kredilerle inşaatın bizzat yaptırılması ve amelelik işlerinde fiilen çalışılması suretiyle mesken alanında çok hayırlı sonuçlar almak mümkün olabilir.

Ancak bu münasebetle belirtelim ki, mesken konusunda başarının ana şartı, modern bir arsa siyasetinin takibine bağlı bulunmaktadır. Bu itibarla mahallî idarelerin para ve personel bakımından böyle bir siyaseti takibe imkân verecek şekilde kuvvetlendirilmesi, istimlâk hakkındaki mevzuatın imar ve kalkınma hamlelerimizi kolaylaştıracak surette değiştirilmesi gerekmektedir.

Bakanlık bölge plânlaması üzerine de çalışmalar yapmakta ve Türkiye'yi II bölgeye ayırmayı düşünmektedir. Bir numaralı MARMARA PİLOT BÖLGESİ içine Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale, Balıkesir, Bursa, Kocaeli, Sakarya ve İstanbul vilâyetlerini almaktadır.

Gene öğrendiğimize göre, İmar ve İskân Bakanlığı çiftçiyi topraklandırma ve iskân konuları üzerinde de çalışmalar yapmakta ve mevcut kanunların günün ihtiyaçlarını karşılamadıklarını göz önünde tutarak yeni kanun tasarıları hazırlamaktadır.

Memleketimizde bir ilâ yetmiş beş dönüm (ortalama 28 dönüm) araziye sahip çiftçi ailesi sayısının, iki buçuk milyon civarında hesaplanan bütün çiftçi ailesi sayısının % 75,5' ini ve bunların sürdüğü arazinin, bütün ziraat arazisinin % 30' unu teşkil ettiği ve hiç toprağı olmayan aile sayısının 500 bini bulduğu düşünülürse TOPRAK REFORMU'nun esasını teşkil eden toprak dağıtma işinin bizim için ne derece önemli olduğu kendiliğinden meydana çıkar.

Böyle bir reform ayrıca, mevcut ziraat işletmelerinin veraset yoluyla daha fazla küçülmemesini, bir ziraat işletmesine ait dağınık arazilerin bir araya getirilmesini, dağıtılan topraklar üzerinde verimli ziraat işletmeleri kurulmasını sağlayacak tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir.

Şüphe yok ki, toprak reformunun gerçekleşebilmesi için İmar ve İskân Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ile sıkı bir işbirliği yapmak zorundadır. Modern görüşleri aksettiren yeni bir iskân kanunu da nüfusun memleket sathına dengeli bir şekilde yayılmasının etkili bir vasıtası olabilir.

Görülüyor ki, İmar ve İskân Bakanlığı, Teşkilât Kanununun kendisine yüklediği vazifeleri yerine getirmek için bir takım faaliyetlere girişmiş bulunmaktadır. Bunlara bakarak diyebiliriz ki Bakanlık memleketin imarında, iş ve nüfus dağılımını ahenkleştirerek ülkenin koordine bölgeler halinde kalkındırılmasında ve bunların sonucu olarak şehirleşme hareketlerinin normal hudutlar dâhilinde kalmasında kendinden bekleneni ifaya namzet görülmektedir.

Bu münasebetle belirtelim ki, memleketimizde, aynı zamanda gelişme istidadı gösteren çeşitli ulaştırma imkânları arasında bir ahenk sağlanması, enerji kaynaklarının artması ve bilhassa elektrik enerjisinin kolayca nakledilebilmesi sayesinde bölgecilüğün başarı ile uygulanabileceği umulmakta, çeşitli bakanlık ve Umum Müdürlüklerine ait bölge veya başmüdürlük teşkilâtlarının durumları da bu kanaati pekleştirmektedir.

İmar ve İskân Bakanlığından bahsolunurken çalışmalarından faydalandığı ŞEHİRCİLİK VE İSKÂN ENSTİTÜSÜ'NDEN de söz açmak yerinde olacaktır.

Gerçekten, 5627 sayılı kanunun 1. maddesi gereğince Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine bağlı olmak ve 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun 2. maddesi gereğince tüzelkişiliğe haiz bulunmak üzere 1952 yılında kurulan Enstitü Bakanlık çalışmalarına ısk tutacak ilmi faaliyetlerde bulunmaktadır.

Enstitü yönetmeliğinin 2. maddesi enstitünün gayesini şöyle tespit etmektedir:

«Nüfusumuzun memleketin servet ve kaynaklarına göre ve tabii, sıhhi, sosyal, hukukî, ekonomik, estetik bakımlardan ve en elverişli bir surete yerleşmesini ve yaşamasını temin edecek etüt ve araştırmalar yapmak.»

Enstitü, tertiplediği (İskân ve Şehircilik Haftaları) ile plânlama, imar, iskân ve mesken konularını tam bir yetki ile ele almakta, verilen konferansları kitaplar haline getirerek ilgililerin istifadesine sunmaktadır.

Bu kısma son vermeden evvel şehirleşmemiz yönünden çok önemli olan ve millî bir plânlamaya imkân veren yeni bir kanuna da kısaca temas etmek istiyoruz.

Bu kanun Millî Birlik Komitesi tarafından kabul edilen 30/9/1960 tarihli ve 91 sayılı DEVLET PLÂNLAMA TEŞKÎLÂTININ KURULMASI HAKKINDA KANUN'dur.

23 maddeden ibaret olan kanun Başbakanlığa bağlı olmak üzere bir plânlama teşkilâtı kurmuştur. Başında bir müsteşar vardır.

Kanun 2. maddesi ile teşkilâtın vazifelerini şöyle tespit etmektedir:

a — Memleketin tabii, beşerî ve iktisadî her türlü kaynak ve imkânların tam bir şekilde tespit ederek takip edilecek iktisadî ve sosyal politikayı ve hedefleri tayinde Hükûmete yardımcı olmak,

b — Muhtelif Bakanlıkların iktisadî politikayı ilgilendiren faaliyetlerinde koordinasyonu temin etmek için tavsiyelerde bulunmak ve bu hususlarda müşavirlik yapmak.

c — Hükûmetçe kabul edilen hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa vadeli plânlar hazırlamak,

d — Plânların başarı ile uygulanabilmesi için ilgili daire ve müesseselerle mahalli idarelerin kuruluş ve işleyişlerinin ıslahı hususunda tavsiyelerde bulunmak,

e — Plânın uygulanmasını takip etmek, değerlendirmek ve gerekli hallerde, plânda değişiklik yapmak,

f — Özel sektörün faaliyetlerini plânın hedef ve gayesine uygun bir şekilde teşvik ve tanzim edecek tedbirleri tavsiye etmek.

Plânlama teşkilâtı bu vazifelerini, Yüksek Plânlama Kurulu ve Merkez Teşkilâtı vasıtasıyla yerine getirir.

Yüksek Plânlama Kurulu: Başbakan (veya Yardımcısı), Bakanlar Kurulunca seçilecek üç bakan ile plânlama Müsteşarı ve Plânlama Merkez Teşkilâtı daire başkanlarından teşekkül eder. (Madde: 4)

Plânlama Merkez Teşkilâtı; İktisadî Plânlama Dairesi, Sosyal Plânlama Dairesi ve Koordinasyon Dairesi Başkanlarından meydana gelir. (Madde: 6)

Kanunda, vazife ve teşkilâta ait hükümlerden sonra, plânların hazırlanmasına dair hükümler yer almakta, bu arada bilgi toplama zarureti üzerinde önemle durulmaktadır.

Çeşitli hükümler başlığı altında ise, mukaveleli uzmanlara, dışarıya gönderilecek elemanlara, üniversite mensuplarından faydalanılma şekil-

lerine temas olunmakta, bu kanunun uygulanması ile ilgili hususların tüzüklerle tespit olunacağı belirtilmektedir.

Görülüyor ki, Devlet Plânlama Teşkilâtı; memleketin tabii, beşerî ve iktisadî her türlü kaynak ve imkânlarını ve bunlara göre Hükümet olarak takip olunacak iktisadî ve sosyal politikanın esaslarını tespit etmek, uzun vadeli ve yıllık plânlar, hazırlamak suretiyle çok hayatî bir vazife görmek üzere uzuvlanmış bulunmaktadır.

Söylemeye lüzum yoktur ki, Devlet Plânlama Teşkilâtının yaptığı plân ve programlar ve tespit ettiği esaslar şümullü bir şehirciliğin kademelerini teşkil eden memleket, bölge ve şehir plânlamasında göz önünde tutulacak genel esasları teşkil edecektir.

BÖLÜM III

AŞIRI ŞEHİRLEŞME İLE İLGİLİ ACİL TEDBİRLER ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

KISIM I ACİL TEDBİRLERİN LÜZUMU

Şehirleşme hareketlerinin düzenlenmesi suretiyle aşırı şehirleşmenin önlenmesine matuf olan ve yukarıda izah olunan çalışmalar henüz hazırlık safhasında bulunduğu cihetle bu çalışmalardan müspet sonuçlar alınması zamana ihtiyaç gösterdiğinden bu konuda bazı acil tedbirlere başvurma zorluğu meydana çıkmaktadır.

Aşırı şehirleşmenin millî bünyede açtığı rahneler şimdilik, terk edilen kır bölgelerinden ziyade, akın edilen şehirlerde daha belirgin olduğundan alınmasını teklif edeceğimiz tedbirler de daha ziyade şehirlere ait olacaktır.

Aşırı şehirleşmenin büyük şehirlerimiz için doğurduğu problemler ve bunların çözüm yolları derece farkıyla aynı mahiyette olduğundan tedbir tavsiyeleri de bütün büyük ve süratle büyüme istidadı gösteren şehirlerimiz için uygulanma kabiliyeti taşıyan bir genellik arz eder.

Ancak, İmparatorluk devrinde de nüfus akınına maruz kalmış olan ve coğrafi mevkii itibarıyla özel bir önem taşıyan en büyük şehrimiz İstanbul ile Hükümet merkezimiz Ankara şehirleri üzerinde konumuz yönünden daha fazla bir hassasiyet göstermek yerinde olur.

KISIM II

İSTANBUL'UN DURUMU

Belgeler İstanbul'un Osmanlı İmparatorluğu devrinde de Anadolu'dan ve Rumeli'den gelen ahalinin akınına maruz kaldığını göstermektedir. Filhakika İstanbul'un zaptını müteakip Türk çoğunluğunu süratle temin etmek maksadıyla Devlet tarafından teşvik olunan bu akının bir müddet sonra tedbir almayı gerektirecek kadar arttığı anlaşılmaktadır.

TARİHİ LÜTFİ; İstanbul'a nüfus akınını teşvik hakkında şunları kaydetmektedir.

«Padişah İstanbul'u kim fethetti Subaşığını Kulu Süleyman Beye verdi ve cemi vilâyetine kollar gönderdi. Onlar gelsinler, evler, bağlar, bahçeler, mülkler verelim dediler ve kim geldi ise verdiler. Bu şehri mamur ettiler. Padişah yine emretti kim ganiden ve fakirden evler sürdüler.»¹⁴

Fakat HAZİNEİ EVRAKIN 16. asra ait resmî belgelerinden İstanbul'a vaki nüfus akınının durdurulması konusunda tedbirler alındığı öğrenilmektedir. Buna dair bir belgede şunlar yazılıdır:

Hasalar kadısına hüküm ki Rumeli ve Anadolu'dan bazı reaya yerlerin ve çiftlerin koyub¹⁵ birer tarik ile mahrusei İstanbul'a gelüp kimi İstanbul'da ve kimi Hazreti Eyyüb ve Kasımpaşa'da derya kenarlarını mesken edinüp yerleri hâli kalup eğer sipahiye ve eğer mali mirîye ol ecilden zarar mütereddib olduğundan maada mahrusei mezburenin kadimi sakinlerinin maişetleri babında muzeyakaya sebeb oldukları ecilden ol makule beş yıldan beru ev bina idüb temekkün idenlerin her mahallede ne miktar vardır. Mülk ve vakıf ne mikdar yazılıb bilmek lâzım olmagin ve minbaad anın gibi yalılarda emri şerifim olmadiyen ev bina olmasına rızai şerifim olmamagin Dergâhı Muallâm çavuşlarından Mah-

¹⁴ Zabıta Tarihi: Halim Alyot Sahife: 86

¹⁵ Bu suretle çiftlerini bozanlardan çift bozan resmi alınır. Bu resim bütün çiftten her sene üç yüz akça, yarım çiftten az olandan yetmiş beş akçadır. Bütün çiftlik, Has sayılan yerden 70: 80, orta yerden 100, adı yerden 130 dönümlük yerdir. Bir dönüm enine boyuna 40 adımdır. Çift bozan resmini Müslim reaya da verir. Bu gibiler başka yerlere gidip oraları ekip biçerlerse, kendilerinden iki öşür alınır. Birini sahibi arz, öbürünü de sahibi raiyyet alır. Sahibi arz, o arazide firag ve intikal harcı gibi devlete ait hak kendisine verilmiş olan kimse, sahibi raiyyette oraya sahip olan sipahidir. Bu gibilerden ayrıca çift bozan resmi alınmaz.

mud mübaşir tayin olunub buyurdum ki vusul buldukda bu babta bizzat mukayyet olup tahdi kazanda derya kenarlarında vaki olan mahallâtı Fenere çıkınca ve Kasımpaşa'daki mahallâtı yoklayub teftiş edüb göresin her mahallede memiktar hane olup vakıf ve mülk nemikdardır ve sakin olanlar ne yerden gelmişlerdir Defter idüp Rum ilinden ve Anadoludan ve gayriden her kim gelüb beş yıldan beni temekküm etmiş ise ¹⁶ eğer sahip eğer gayridir her biri nereden ve ne makule âdemdir. Ne zamanda gelmiştir defter idüp ve minbaad her mahallenin imamına ve müezzine ve kedhüdalarına tenbih ve tekid eyliyesin ki badelyevm anın gibi yalılarda hariçten gelmiş kimenneyi yerlü etdirmeyüp getürtmiyeler Ehliyesat ve şenaat olanları ve kefilı olmayanları dahi şer'ile teftiş eyle- yüb fahişeden ve sayir ehli fesaddan şer'ile fesat ve şenaadleri bahis ve arzı icab idenleri habis ve ârz idüb lâzım olmayanlara şer'ile lâzım gelânı icra edüb her mahallenin ve beş yıldan beru gelânlerin defterin mi- hürleyib gönderesin. Sonra emir nevecihle sâdır olur ise mucebi ile amel eyleyesin Fİ 27/Sefer/975 (1567)

Buraya konumuzla ilgili tarihî bir olayı da kaydetmeden geçemeyeceğiz:

«Kanunî Sultan Süleyman, şehirde su sıkıntısı çekildiğini görmüş ve bu gibi su işlerini yapmakla maruf bir mimarla (galiba bir Rum) görüşmüş ve yeni bentler ve su yolları inşası hususunda mutabık kalmış ve adamı vezirine göndermiş. Vezir sen nasıl Padişahla doğrudan doğruya temas edersin? bahanesiyle mimarı hapsedmiş. Aradan bir kaç ay geçtiği halde su yollarının yapılmadığını gören padişah, işi tahkik etmiş, adamın hapis olduğunu öğrenmiş, vezire sebebini sormuş vezir şu cevabı vermiş: «İstanbul şehri tahammülünün ve imkânlarının dışında kalabalık oldu. Şimdi suyu da bollaştırırsak heybesini kapalı buraya gelir altından kalkamayız müsaade buyurunda bu su işini şimdilik bırakalım demiş. Padişah'ta kabul etmiş.» ¹⁷

Meselenin derinine inmeyen ve umumiyetle zabıta tedbirleri mahiyetinde olan bu kabil tedbirlerin İstanbul'a müteveccih nüfus akımını geçici bir zaman için hafifletmiş olsa bile beklenen sonucu sağlamadıkları kolayca söylenebilir.

¹⁶ Kanunnameye göre, bir şehirde yirmi yıldan fazla oturmuş olanlar o şehrin ahalisi meyanına yazılırlar.

¹⁷ Şehre akın ve çift bozanlar adlı yazı: Burhan Felek, Cumhuriyet Gazetesi 22/6/1961

1336 TARİHLİ SEYRÜSEYAHAT TALİMATNAMESİ ise, memleket dâhilindeki seyahatlerin en büyük mülkiye memurunun vereceği seyahat varakası ile yapılacağını, İstanbul'a gidecekler için varakanın İçişleri Bakanlığınca verileceğini tespit etmiş; gittikleri yerde 15 gün içinde bir işle meşgul olmayan ve makul bir sebep göstermeyenlerin memleketlerine iade olunmaları esası kabul olunmuştur. «Ayrıca, on kişiden fazla gruplar halinde veya bir mahal ahalisinden olup da başka bir mahallin nüfusunu sıklaştırmak maksadıyla arka arkaya muhaceret şeklinde seyahat yasak edilmiştir.»

Daha ziyade genel güvenliği sağlamak maksadıyla çıkarılan bu talimatname kısa bir zaman sonra uygulama alanından kaldırılmıştır.¹⁸

İstanbul'a vaki nüfus akımının yeni olmadığını gösteren ve tarihî bir değer taşıyan yukarıdaki belgelerden sonra şehrin bu günkü durumuna kısaca bir göz atmak faydalı olacaktır.

1927 yılından bu yana, şehrin nüfusu iki misli artarak bu gün bir buçuk milyonu bulmuştur. Bu miktar Türkiye'nin bütün şehirlerinde yaşayan nüfusunun beşte birinden (% 21,7) fazladır. Söylemeye lüzum yoktur ki, artan nüfusun önemli bir kısmını köylerden gelmiş kimseler teşkil etmektedir. Yapılan tahminlerden, şehir nüfusunun 1980 yılında üç buçuk milyona varacağı anlaşılmaktadır.

Yetkililerin ifade ettiklerine göre bu gün İstanbul'da 80 bin civarında gecekondulu bulunmakta ve buralarda 500 bine yakın bir nüfus yaşamaktadır. Buna göre şehir nüfusunun üçte biri gecekondularda yaşıyor demektir. Bu nispet, üzerinde uzun uzun durulacak, düşünülecek ve kaygılanılacak bir nispettir.

Nüfus bakımından bu günkü doymuş haliyle İstanbul, şehir hizmetlerini yerine getiremez duruma düşmüş; ekonomik, sosyal, estetik ve stratejik bir takım mahzurlar baş göstermiştir.

KISIM III

ALINACAK ACİL TEDBİRLER ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

İstanbul ve aşırı nüfus akımına maruz diğer şehirlerimiz için düşündüğümüz tedbirleri aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

¹⁸ Zabıta kılavuzu: Halim Alyot Sayfa: 636

1 _ GECEKONDUCULUKLA MÜCADELE:

Her türlü yaşama imkânından yoksun gecekondular, şehirlerimizi ahtapot gibi sarmakta ve toplum yapısını zayıflatmaktadır.

Böyle olmakla beraber, politikayı kazançlı bir meslek haline getirenlerin duruma hâkim olmaları sebebiyle gecekonduculukla bu güne kadar ciddi bir şekilde mücadele edilmediğinden Devlete, vilâyetlere, belediyelere ve şahıslara ait gayrimenkuller üzerinde isabetli bir adlandırma ile GECEKONU denilen sefalet yuvalarının mantar gibi fişkırması önlenememiştir.

Bundan sonra olsun bir yandan yeniden gecekonduların inşasını ciddi kontrollerle önlemeye çalışırken, öte yandan mevcut gecekonduların bir sıra ve düzen dâhilinde ortadan kaldırarak sakinlerinin ucuz ve sıhhi meskenlere kavuşmalarını sağlayıcı tedbirleri almak gerekir.

Ancak bu tedbirlerin, şehrin cazibesini artıracak gecekondular ile mücadeleyi güçleştirecek bir mahiyette olmamasına dikkat etmek icap eder.

Resmî makamlar, samimi ve ciddi tutumları ile şehre gelmek isteyenlerin zihinlerinde yer eden (gecekondularda barınmak) ve hele (satmak veya kiraya vermek için gecekondular yapmak) ümidini yok etmelidirler.

Gene yetkili makamlar, yalnız imar sahası dâhilindeki gecekondulara vesaire plânsız inşaatla mücadele ile yetinmeyip 6785 sayılı İMAR KANUNU'nun verdiği yetkiye dayanarak imar sahası dışındaki her türlü inşaatla da ilgilenmek, anormal genişlemeleri önlemek durumundadırlar.

2 — SANAYİN KURULUŞ YEKİNİN KONTROLÜ VE SEYREKLEŞTİRİLMESİ:

Sanayinin kuruluş yerlerinin tespitini ve büyük merkezlerde toplanmış ve nüfus temerküzüne sebep olmuş, mevcut sanayinin seyrekleştirilmesini yapılıcak bölge plânlamalarıyla esaslı bir şekilde programlaştırırken bu arada vaki olacak yeniden sanayi kurma veya mevcut tesisleri genişletme teşebbüslerinin, bilhassa resmî sektör yatırımlarının aşırı şehirleşmenin çeşitli mahzurlarıyla henüz karşı karşıya kalmamış, daha küçük fakat sanayi imkânları daha az olmayan iş merkezlerine yönlendirilmesi suretiyle büyük şehirlerin yüklerinin hafifletilmesi yoluna gidilebilir. Fransa ve İngiltere bu alanda başarı sağlamış memleketlerin başında gelmektedir.

Batı memleketlerinde, sanayinin kuruluş yerinin kontrolünde, mevcut sanayinin seyrekleştirilmesinde özel teşebbüslere sağlanan kredi kolaylıklarının ve tanınan vergi muafiyetlerinin etkili birer vasıta olarak kullanıldığını hatırdan çıkarmamak icap eder.

3 — İNŞA MECBURİYETİ:

Şehirlerin plânsız ve düzensiz bir şekilde genişleyip dağılmalarına karşılık şehir içinde belde hizmetlerine kavuşmuş bir kısım boş arsaların bulunması şehircilikle uğraşanları, bazı kayıt ve şartlarla İNŞA MECBURİYETİ'ni kabule sevk etmiştir.

İnşa mecburiyetine, şehirlerin anormal şekilde dağılmasının olduğu kadar şehir dâhilindeki toplu imarın da en müessir vasıtalarından biri gözüyle bakılabilir.

Ancak inşa mecburiyetinden beklenen sonuçların alınabilmesi için, mecburiyetin uygulanma alanının iyi seçilmesi, memleketin maddî imkânlarının ve teknik elemanların ve işçi durumunun tespit ve tayininde isabet gösterilmesi çok önemlidir. Mecburiyete tâbi tutulan arsa sahiplerine bazı kredi kolaylıkları sağlamak ve vergi muafiyetleri tanımak da icabeder.

Arsa, spekülasyonunu önlemek maksadıyla, arsa fiyatlarının dondurulması, kıymet artmalarının belediyelere intikal ettirilmesi, boş arsalar için yüksek arazi vergisi kabul edilmesi gibi hususlar da inşa mecburiyetini tamamlayan tedbirler arasında mütalâa edilebilir.

Bizde inşa mecburiyeti ilk defa 5218, 5228 sayılı bina yapımını teşvik kanunları ile kabul edilmiştir. Filhakika bu kanunlara göre, Belediyelerin dağıttığı arsalarından edinen kimseler belirli bir süre içinde inşaata başlayıp bitirmek mecburiyetine tâbi tutulmuşlardır.

Kanunun, Ankara Belediyesince Yenimahalle'de uygulanışı toplu ve süratli imar bakımından başarılı olmuştur.

6785 Sayılı İmar Kanunu da 48. maddesiyle bazı kayıtlarla inşa mecburiyetini kabul etmiş bulunmaktadır.

İnşa mecburiyeti alanının, ihtiyatlı bir şekilde genişletilmesiyle sıhhatli bir mesken, şehircilik ve şehirleşme politikasının esaslarından biri kabul edilmiş olacaktır.

4 — APARTMAN KAPICILIĞININ İSLAHI

Genel olarak apartman sahiplerinin kapıcılara hazırladıkları kısır geçim ve iskân imkânları, her ne pahasına olursa olsun köyünden ayrılmaya karar vermiş köylülerin durumuna el vermekte ve böylece apartmanların ışıksız ve havasız zemin katlarında, merdiven altı odalarında yaşayan bir kapıcı zümresi teşekkül etmiş bulunmaktadır.

Hâlbuki Belediyenin imar ve iskân konusundaki mevzuatına dayanılarak kapıcı istihdam eden apartmanların sağlık şartlarını haiz kapıcı yerleri ihtiva etmelerine önem verilir ve bu husus devamlı olarak kovalanırsa mülk sahipleri ya bu mecburiyete uyarak şehirde yaşayanlar için de cazip oturma yerleri hazırlayacaklar veya kapıcı istihdam etmekten sarfınazar edeceklerdir ki konumuz bakımından her iki durumdan da fayda ummak mümkündür.

Bu alandaki çalışmalardan beklenen faydanın sağlanabilmesi için ayrıca; kapıcı alacakların yaş ve tahsil bakımından bazı kayıtlara tâbi tutulması, kurslardan geçirilmesi gibi bir takım tedbirlere başvurulması gerekir.

Bunun için mevzuat yetersiz bulunduğu takdirde zabıta, belediye ve iş mevzuatına, Anayasanın çalışma hürriyeti ile çatışmayacak bazı hükümlerin ithali düşünülebilir.

5 — RESMÎ DAİRE VE MÜESSESELERDEKİ ODACILARIN DURUMU

Resmî sektördeki yetkili makamların, maiyette çalışan memur ve müstahdemleri artırmak yolundaki psikolojik temayülleri odacı istihdamında da kendini belli etmektedir.

Bugün resmî daire ve müesseselerdeki odacıların, ihtiyacın çok üstünde olduğu ve zamanlarının büyük bir kısmını koridor kanepelerinde oturmakla geçirdikleri bir gerçektir.

Çoğu zaman dışarıdan gelmiş köylülerin teşkil ettiği odacılardan pek çoğunun gecekondun sakini oldukları da bilinen bir husustur.

Bu itibarla, resmî sektörde, temizlik işleri dışında odacı istihdamını asgarî hadde indirmekte fayda vardır.

6 — SEYYAR SATICILIĞIN ÖNLENMESİ

Hiç şüphe yok ki büyük şehirlerimizde seyyar satıcılık her yönden mahzurlu bir durum arz etmektedir.

Seyyar olarak umumiyetle gıda maddelerinin satışı yapılmakta ve ne satılanın ne de satanın temizliğinden emin bulunulmaktadır.

Seyyar satıcılık genel olarak güç bir çalışmayı gerektirdiğinden, bu iş çok zaman köylerden gelenler tarafından yapılmaktadır.

Bugün seyyar satıcılar tarafından yapılan bir kısım işler (su ve süt satışı gibi) teşkilatlanmış müesseseler tarafından daha sıhhi ve süratli bir şekilde yapılabilir. Pazarlarda devamlı olarak bol miktarda bulunan meyve ve sebze gibi gıda maddelerinin satışı belediye ve genel hıfzıssıhha mevzuatına dayanılarak yasaklanırsa köy delikanlılarının satış için sokaklarda avaz avaz bağırmaları, vakitli vakitsiz kapı çalmaları önlenmiş olacaktır.

7 — İŞ VE İŞÇİ BULMA BAKIMINDAN ŞEHİRLER VE BÖLGELER ARASI İŞBİRLİĞİ

Aşın şehirleşmenin önlenmesi bakımından, İş ve İşçi Bulma Kurumunun şehirler ve bölgeler arası çalışmalarından çok hayırlı sonuçlar elde olunabilir.

Filhakika adı geçen kurum, çalışmalarına arzu edilen bir genişlik ve derinlik verebildiği takdirde, çalışmak isteyenler kabiliyetlerine göre en uygun iş alanlarına sevk edilebilir ve büyük şehirlerde yatağı sırtında iş arayanlara artık rastlanmaz.

Bugün iş merkezlerine doğru işçi akını, ya belirli bölgelerden eski alışkanlıklara göre vaki olmakta veya daha önce gidenlerin durumu parlak göstermeleri ve teşvik etmeleri ile vuku bulmaktadır.

Köyden büyük şehirlere ve iş merkezlerine hiç bir hazırlığa dayanmadan vaki olan, akında, gelenlerin fazla müşkülata uğramadan durumlarına uygun han odaları, kahvehaneler ve benzeri yerler bulabilmelerinin de tesiri olduğu söylenebilir.

Böylece, şehirleşme hareketleri üzerine genel bir izahat verdikten, Türkiye'deki şehirleşme hareketlerini gözden geçirdikten sonra aşırı şehirleşme ile ilgili acil tedbirler üzerindeki düşüncelerimizi açıklamış bulunuyoruz.

Yukarda görüldüğü üzere, şehirleşme hareketlerinin normal hudutlar dâhilinde cereyan etmesi, toplumun geleceği ile sıkı sıkıya ilgili bir keyfiyet olduğuna göre; aşın şehirleşme hareketlerinin düzenlenmesine matuf vadeli ve plânlı çalışmalara biran önce başlamak ve hele acil tedbirlere hemen başvurmak milli bir vazife olmaktadır.

UYUŞTURUCU MADDE TUTKUNLUĞUNUN TESBÎTİ

Yazan:
Sabri Sözer
Müsteşar Muavini

Uyuşturucu madde tutkunluğu «Toxicomanie», sürekli bir zehirlenme, beden ve ruh bakımından çökme, topluluk için zararlı bir unsur durumuna girme halidir. Bu maddeleri sürekli olarak kullanmayı alışkanlık haline getirenler, yani tutkun «Toxicomane» olanlar, aldıkları uyuşturucu maddenin etkisi geçmeye başladığı zaman tekrar kullanmak his ve duygusu içinde bulunurlar. Bu kuvvetli isteğin etkisiyle tekrar kullanarak tutkunluk halini devam ettirirler. Kullanma sürüp gittikçe, alışkanlığın husule getirdiği azaltıcı etkileri kaldırmak daha doğrusu aynı keyif ve neşeyi duymak için aldıkları günlük miktarı artırma yoluna giderler. Bunu yaptıkça beden ve ruh çöküntüsünü artırmış olurlar. Uyuşturucu maddeyi, her ne şekilde olursa olsun bulup kullanamadıkları takdirde, ihtiyaç veya yoksunluk belirtileri denilen fiziki reaksiyonlarda ¹ bulunurlar. Bu bakımdan uyuşturucu madde tutkunu demek, o maddeye büyük bir acz içinde boyun eğmek zorunda kalan bir tutsak demektir.

Uyuşturucu maddeler, kullananların yalnız bünye ve ruhlarında değil, sosyal ve ahlâk durumlarında da çöküntü ve düşüklükler vücuda getirirler. Topluluk hayatında, her çeşit fenalıkların, ahlâksızlıkların ve diğer kötü hareket ve eğilimlerin kaynağını teşkil ederler. Bu maddelerin topluluk üzerindeki tahripkâr etkileri, tutkunların örgenlikleri üzerinde yaptığı etkilerden daha önemli ve daha yıkıcıdır. Bu gerçek, uyuşturucu maddelerin denet ve kontrol altına alınmalarını gerektiren düşünciyi ifade eder.

Birleşmiş Milletler [Ekonomik ve Sosyal Konseyin uyuşturucu maddeler komisyonu narkotik tutkunluğunu «kullanılmasından kişi ve toplum için zarar hâsıl olan, kaçınılmaz bir arzu ve miktarını artırma eğilimi ile birlikte tekrar kullanma alışkanlığı doğuran, yoksunluk veya ih-

¹ Esneme, burun akması, terleme, huzursuzluk, adale titremeleri, tepinme, uykusuzluk, cildi sıcak veya soğuk kaplaması, ishal, bunaltı, iştahsızlık, kalp ve teneffüs sayılarının artması gibi belirtiler.

tiyaç hallerinde ruhi ve bedeni belirtiler vücuda getiren devri veya süregelen zehirlenme hali» olarak kabul etmiştir.

Bu tarife göre, uyuşturucu madde kullanan bir kişinin tutkun sayılabilmesi için, bu hali tevhit ettiği bilinen uyuşturucu maddeyi toplumu tehlikeye düşürecek ve kendini kontrol etme gücünü yitirecek derecede sürekli kullanma alışkanlığına tutulmuş olması, yoksunluk veya ihtiyaç hallerinde yani uyuşturucu maddeyi tekrar kullanma zamanı geldiği ve her ne şekilde olursa olsun bulup kullanmadığı takdirde bedenî ve ruhî reaksiyonlarda bulunması gerekmektedir.

Türk Ceza Kanunumuzda bu konuya, 404'üncü maddenin 3'üncü fıkrasında «Uyuşturucu maddeleri kullanan kimsenin alışkanlığı iptilâ derecesinde ise» ibaresiyle temas edilerek bu gibi kişiler hakkında iyileşmeleri tıbben anlaşılınca kadar yapılacak işlemlerin nelerden ibaret olacağı izah edilmiştir.

Uyuşturucu maddelere ait hükümler bulunan diğer kanunlarda bu değişme, zarar ve niteliklerine temas vesilesiyle tesadüf edilmektedir. Nitekim 2253 sayılı uyuşturucu maddelerin inhisarı hakkındaki kanunun 1'inci maddesinde «istimalinde mazarrat hâsıl olduğu ve toksikomani tevhit eylediği fennî surette tespit edilen maddeler» 2313 sayılı uyuşturucu maddelerin denetimi hakkındaki kanunun 19'uncü maddesinde» «İlmi tetkikat neticesinde mazarratı tebeyyün eden ve toksikomani tevhit eyleyen diğer zehirler» Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununu tadil eden 5759 sayılı kanunda değişiklikler yapan 7368 sayılı kanunun 1'inci maddesinde de «Kullanılmasından mazarrat hâsıl olduğu ve toksikomani yaptığı fennî surette tespit edilen tabii ve sentetik maddeler» denilmesi suretiyle görülen muhtelif ibareler bunu göstermektedir.

Uyuşturucu madde tutkunluğunun tespit edilmesi, diğer suçlara nazaran bazı zorluklar arz eder. Genel olarak suçlar, ya zabıta, tarafından görülmek suretiyle veya uygulamakta oldukları metotlara göre görülmeden veyahut mağdur tarafından şikâyet veya haberleyicinin bildirişi üzerine tespit edilir. Fakat suç uyuşturucu madde tutkunluğu konusu olunca mesele değişir. Şüphe edilen bir şahsın tutkunluk halini meydana çıkarabilmek için onun evvelâ uyuşturucu madde kullandığını tespit etmek gerekir. Her uyuşturucu madde kullananın tutkun sayılamayacağı göz önünde tutulacak olursa mesele büsbütün önem kazanır.

Uyuşturucu maddeler genel olarak tek başına kullanılır. Afyon ve esrar gibi bir kaç kişilik veya daha ziyade gruplar halinde kullanılmasının âdet olduğu memleketlerde, yasaklayıcı hükümler mevcut ise, şehir içinde gizli olarak açılan özel mahallerin, zabitanın denet ve kontrol

tedbirlerinin etkili olması halinde şehir dışında gözcü kullanmaya elverişli açık yerlerin veya münferit binaların yeğlendiği, suç delillerinin ele geçmemesi için gereken bütün tedbirlerin alındığı görülür. Bu tip suçlarda, tek başına veya grup halindeki kullanma olaylarının oluş özelliği, uyuşturucu maddeyi yok etme kolaylığı, şikâyet edecek mağdur veya haberleyicilere diğer suçlara nazaran daha az tesadüf edilmesi ve nihayet her kullananın tutkun sayılamaması göz önünde tutulacak olursa, tutkunluk halini münhasıran bu yoldan tespiti çalışmanın oldukça güç bir iş olduğu kendiliğinden anlaşılır. Bununla beraber tutkunluğu ve kullanılan uyuşturucu maddeyi tayin edecek oldukça kesin metotlar mevcuttur.

Bir şahsın, kullanmak amacıyla uyuşturucu maddeyi yanında bulundurmaması suçtur. Bu maddeleri kullanmak ve satın almak da suç olduğuna, parası olmayan tutkunun uyuşturucu madde tedarik etmek için hırsızlık dâhil birçok suçları işleyebileceklerine göre, tutkunluk eyleminin suç teşkil eden dört yönü var demektir. Bunlar, satın alma, yanında bulundurma, kullanma ve para elde etmek için işlenen diğer suçlardır. Uyuşturucu madde tutkunları, bu eylemlerinin fena şeyler olduğunu bilirler. Fakat kendilerini bu şeyleri yapmaya götüren his ve duygulara büyük bir acziğinde boyun eğmek zorunda kalırlar. Kendilerini bu halden kurtarmaları mümkün olmayan, ayrıca, toplum için de ciddi bir tehlike teşkil eden bu zavallıların tespit edilerek yararlı birer unsur haline getirilmesinde, kendileriyle ilk teması yapan zabitanın görev ve sorumlulukları mevcuttur.

Şu özelliği de belirtmek gerekir ki, uyuşturucu madde tutkunluğu konusu zabıta ile birlikte tıbbî ve adlî mercileri de çok yakından ilgilendiren bir meseledir. Bu maddeleri kullananların, «alışkanlığı iptilâ derecesinde» olduğu yani tutkun sayılmaları gerektiği tıbben anlaşıldığı takdirde iyi oluncaya kadar bir hastanede muhafaza ve tedaviye tâbi tutulmalarına mahkemece karar verilir. Bu karar, tutkunu topluluktan geçici bir süre için uzaklaştıran bir tedbir mahiyetindedir. Tutkun muhafaza altına alınmakla uyuşturucu madde tedarik etmesi ve kullanması, binetice kendisi için olduğu kadar toplum için de zararlı olan eylem ve hareketleri önlenecek, aynı zamanda tedavi edilecektir. Zabıta, genel olarak uyuşturucu madde kullananların bu maddeleri arayıp bulmalarını yani satın almalarını ve kullanmalarını önleme, bunların içinde alışkanlığı tutkunluk derecesine getirmiş olanları arayıp bulma, tutkunluk hallerini tespiti yarayacak delilleri toplama vasıtasıdır. Bu görevini ne kadar iyi yaparsa önleyici zabıta hizmetini o kadar iyi başarmış, tıbbî ve adlî mercilerin görevlerini de o derece kolaylaştırmış olacağı tabiidir.

Uyuşturucu madde tutkunluğunun meydana çıkarılması konusunda zabitanın görevini en iyi şekilde yapabilmesi, uyuşturucu maddeleri tanıması, mahiyetlerini, beden ve dimağ üzerindeki etkilerini, tutkunların nasıl tanınacağını, hangi belirtilerin anlamlı sayılması gerekeceğini, başka delillerin ve bunlar arasında özellikle maddi olanların toplanmasını ve tümünün münasebetlerini kurmak suretiyle değerlendirmesini bilmesi ile mümkündür. Bu husus, ilgilileri özel bir eğitime tâbi tutmayı, halkın bu konuya karşı olan ilgisini arttırmayı, zabıta halk münasebetlerini iyi bir şekilde düzenlemeyi gerektirir. Biz bu yazımızda münhasıran uyuşturucu madde tutkunluğunun tespiti meselesini ele alarak bu konuda zabitanın göz önünde tutması gereken özellikleri incelemekle yetineceğiz.

Uyuşturucu madde tutkunluğunu tespit konusunu:

- 1 — Nalline Testi,
- 2 — Sübut Delilleri,

olmak üzere iki kısma ayırmak suretiyle mütalâa etmek mümkündür.

1 — NALLİNE TESTİ:

Nalline veya diğer adıyla N. Ali'yi Normorphine bizatihi bir uyuşturucu madde olup afyon ve alkaloidleri (Eroin, Morfin, Kodein) olan Narkotiklerden doğan tutkunluğun meydana çıkarılmasında kullanılmaktadır. Nalline'nin bu çeşit narkotik tutkunlarında ortaya çıkardığı ihtiyaç veya yoksunluk belirtileri alışkanlığın teşhisini sağlamaktadır. Nalline'nin bu niteliği ilk defa Amerika Birleşik Devletlerinin Leksington Hastanesinde Dr. Harris izbeli ve arkadaşları tarafından denenmiştir.

Bu denemeler, az sonra Kaliforniya'nın Alameda Eyaletinin Rehabilitasyon merkezinde Dr. James Terry tarafından tekrar edilmiş ve özellikle Nalline'nin göz bebeğinde husule getirdiği reaksiyonlar yönünden geliştirilmiştir.

Dr. Terry'nin denemelerinden alınan sonuçlara göre, afyon ve alkaloidlerinden olan uyuşturucu maddeleri kullanmaktan doğan tutkunluğu tespit edebilmek için şüphelinin önce göz bebeği ölçülerek 3 veya 5 miligram Nalline enjekte edilmektedir. Şüpheli bu narkotiklerden birinin alışkanlığı iptilâ derecesine getirmiş tutkunu ise 30 dakika sonra gözünün çapı, alışkanlığı derecesine göre 0,2-2 milimetre arasında bir artış, bu maddeleri kullanmayan bir kimse ise 0,2-2 milimetre arasında bir küçülme göstermekte, tutkun niteliğine henüz girmemiş, fırsat bulduk-

ça kullanan bir kimse ise göz bebeğinin çapında herhangi bir değişiklik olmamaktadır.

Dr. Terry, denemelerden aldığı sonucu, uyuşturucu madde tutkun» larının doğru olarak meydana çıkarılmasında kullanılacak bir metot olarak nitelemiş, bu maddeleri kullanmayan veya fırsat buldukça kullanan kişilerin tespitinde de uygulanabileceğini iddia etmiştir.

Amerika Birleşik Devletlerinden Kaliforniya'nın Alameda Eyaleti yüksek mahkemesi, Eyaletin sağlık ve güvenliğini koruma yasasını uyuşturucu madde kullanmak suretiyle ihlâl ettikleri Nailine testi ile tespit edilen iki tutkunun yargınlık kararını 30/Ekim/1958 tarihinde onaylamıştı. Her iki yargılının temyiz istekleri, henüz deneme mahiyetinden ileri gitmemiş olması itibariyle tıbbî bir metot olarak kabul edilmemiş olan Nailine testi ile yapılan tespitin karara esas tutulamayacağı savına dayanıyordu. Yargıhıların bu savlarını yerinde görmeyen yüksek mahkeme, yargınlık kararını onaylamakla Nailine testini delil olarak kabul etmiş oluyordu. Kaliforniya yasama meclisi, az sonra sağlık ve güvenliği koruma yasasına eklediği bir fıkrayla, uyuşturucu madde kullandıklarından ötürü haklarında kovuşturma yapılan kişilere, maddî delillerin yetersizliği halinde, Nailine testi uygulama yetkisini mahkemeye tanımıştır. Aynı yasa, şüphe halinde Eyaletin koruma ve denet teşekküllerinin idare meclislerine de, bu testin uygulanmasını isteme yetkisini vermiştir.

Amerika Birleşik Devletlerinde Nailine testinin süratle gelişmemiş olması, uygulanması sırasında bazen tesadüf edilen ölüm olaylarından ileri gelmektedir. Bu bakımdan enjeksiyonun, rahatsızlık verdiği zaman derhal tedbir alabilecek tecrübeli bir hekim tarafından yapılması gerekmektedir. Bu sakıncayı göz önünde tutan bazı Eyaletler, Nailine enjekte edilmesini, buna tâbi tutulması gereken şüphelilerin isteğine bırakmışlardır.

Nailine testinin, Kaliforniya'nın Alameda Eyaletine bağlı Oakland şehrindeki uygulaması, uyuşturucu madde tutkunluğu ile yapılan savaşı olumlu sonuçlara götüren hudutsuz imkânlar sağlamış olması itibariyle incelemeye değer görülmüştür. Bu şehir Polis Müdürlüğünün yayınladığı bir broşürde uyuşturucu madde kaçakçılığıyla tutkunluğunun her şeyden önce bir zabıta meselesi olduğu açıklandıktan sonra bir eroinmanın günde 20 Dolar değerinde eroin ihtiyacı olabileceği hesap edilmiştir. Eroinmanlardan pek azının bu kadar parayı her gün bulabileceği düşünülerek diğerlerinin para tedariki için hırsızlık veya diğer suçları işlemeye yeltenecekleri inancı kesin olarak belirtilmiştir. Ayrıca, çalınmış bir eş-

yanın ortalama % 80 noksan bir fiyatla satıldığı ve bu hesaba göre 100 Dolarlık çalınmış bir eşyanın ancak 20 Dolar civarında satılabileceği göz önünde tutularak, bir eroinmanın, zabıta denet ve kontrolü olmadığı takdirde bir yıl içinde 36.500 Dolar değerinde eşya çalıp satması gerekeceği ve bir toplulukta 100 eroinmanlık bir faaliyetin yılda 3,5 milyon dolardan fazla mal yitirilmesine sebep olabileceği ifade edilmiştir.

Oakland şehrinde 1955 yılında 34 kişi kanunsuz uyuşturucu madde kullandıklarından ötürü kovuşturmaya uğramışlardı. Mahkemelerin o yıllarda bu çeşit suçlardan ötürü yargınlık kararları vermesi, ancak suçüstü yakalama, sanığın itirafı, tutkunluğun maddi delillere dayanması gibi açık ve kesin hallere inhisar ediyordu. Nailine testinin uygulanmasına başlandığı 1956 yılında 181 kişi, 1957 ve 1958 yıllarında da 350 kişi hakkında kovuşturma yapılması mümkün olmuştur.

Bu sayede tutkunluk konusunun ele alınması kolaylaştığı ve daha çok sayıda tutkunların kontrol altına alınması mümkün olduğu için uyuşturucu madde tutkunları sayısının azaldığı, bu maddelerin sağlanması amacıyla işlenen çeşitli suçların sayısında da önemli azalmalar kaydedildiği görülmüştür.

Ayrıca 1956 yılında uyuşturucu madde kullandıklarından şüphe edilerek teste tâbi tutulan 752 kişiden %'27 sinin, 957 yılında teste tâbi tutulan 1725 kişiden %'13 ünün, 1958 yılında aynı amaçla teste tâbi tutulan 2450 kişiden % 9'unun tutkun oldukları anlaşılmıştır. Bu rakamların anlamı, testlerin sayısı arttıkça, alınan olumlu sonuçlar yüzdesinin azalmış olmasıdır. Bu durum test dolayısıyla kontrol altına alınan tutkunların, yeniden uyuşturucu madde kullanmaktan sakındıkları şeklinde izah edilmektedir.

Oakland şehrindeki üç aylık Nailine testi uygulamalarının, tutkunlukla savaş konusunu kolaylaştırması, daha fazla sayıdaki tutkunların kontrol altına alınmalarını sağlaması, uyuşturucu madde kullanma olaylarının azalmasına ve bu maddeleri satın almaya yarayacak parayı elde etmek amacıyla işlenen diğer suçların da azalmasına geniş ölçüde etkin olmuştur. Aşağıdaki rakamlar, bu şehirde testin uygulanmasına başlandığı 1956 yılından önce ve sonraki iki yıl zarfında tutkunlar tarafından uyuşturucu madde satın alınması için en çok işlenen suçların karşılaştırılmasını göstermektedir.

Suç çeşitleri	1955	1958	Değişen yüzde nispetleri
Soygunculuk	731	577	21
Ev hırsızlığı	3094	2694	13
Otomobil hırsızlığı	1062	561	47
Oto parçası hırsızlığı	877	671	23
Fuhuş	268	201	25

1955 yılı rakamları Nailine programının uygulanmasından önceki, 1958 yılı rakamları da test programının üçüncü yılında aynı suçlarda görülen azalmayı göstermektedir.

Şu özelliği de gözden uzak tutmamak gerekir ki, test programının uygulanmasında, erginlik yaşına giren ve girmeyen gençlerin, zabıta teşkilâtıyla ve bu işlerle ilgili bulunan diğer bütün teşekküllerle yaptıkları işbirliğinde görülen yardımcı hizmetleri, olumlu sonuçların alınmasına yararı olmuştur.

2 — SUBUT DELİLLERİ:

Tutkunluğun doğru olduğu veya olmadığı konusunda bir inanca varılabilmesi için başvurulacak ispat araçlarının tümüne verilen isimdir. Böyle bir konuya el koyan zabitanın, genel olarak göz önünde tutması gereken ana kurallar şunlardır:

a — BEDEN ÜZERİNDEKİ DELİLLER:

Tutkun olduğundan şüphe edilen kişilerin kollarında, ellerinin arkasında, ayak ve baldırlarında siyah veya mavi dövme benzer iğne izleriyle bazı yangıların, üzerleri kışır ve kabuklarla kapanmış yara yerlerinin görülmesi, uyuşturucu maddeyi ciltten aldığına delâlet eder. Bununla beraber, bu gibi izlerin vücudun herhangi bir yerinde bulunması da mümkündür. Özellikle bir muayene yapmaksızın görmeyi zorlaştıran dövme yerlerine dikkat edilmesi lâzımdır.

Zabıta, herhangi bir tutkunluk olayını soruşturduğu sırada şüphe edilen kişinin derisi üzerinde veya damarları civarında taze iğne yerleriyle kesik ve çizgiler, yara ve yangılar bulunduğunu, derinin yeniden çıkmakta olduğunu gördüğü zaman bu durumu resmi bir hekime muayene ettirmekle beraber fotoğrafını da aldırmalıdır.

Ağız ve teneffüs yoluyla uyuşturucu madde kullanan tutkunların bedenlerinde bu gibi belirtileri bulmak bittabi mümkün değildir. Bununla beraber, teneffüs yoluyla afyon veya esrar kullanmış olanların nefeslerinde bu narkotiklere özel ağır bir koku hissedilir.

b — KULLANMA ARAÇLARI:

Uyuşturucu maddeleri kullanmaya yarayan esrar kabağı veya nargilesi, afyon çubuğu ve enjektör gibi aletlerle bunların yerine konulabilen ve görünürde kullanma aracı olduğu sanısı vermemekle beraber zabıtaı şüphelendirmesi gereken hazne, lüle, marpuç, çubuk, sigara kâğıdı, kamış gibi bazı cisimler suçun başlıca sübut delillerinden sayılabilir. Bunlara, içinde narkotik madde eritilen ufak kaşıkları, ilâç damlalıklarını, sürme pamuk parçalarını ve lâstik bantları da katmak kabildir. Kaşıklatın ağız tarafı, ısıtma dolayısıyla kararmış ise bu hususun da kullanma debilerinden sayılabilir. Bunlara, içinde narkotik madde eritilen ufak kaşıkları, ilâç damlalıklarını, sürme pamuk parçalarını ve lâstik bantları da katmak kabildir. Kaşıkların ağız tarafı, ısıtma dolayısıyla kararmış ise bu hususun da kullanma delili olarak incelenmesi gerekir.

Su özelliği de belirtmek gerektir ki esrarkeşler, zabıtanın sıkı izlemine uğradıkları zamanlarda ve güvenmedikleri mahallerde, baskına uğramaları halinde suç unsurları bırakmamak için esrar kabağı veya nargilesi yerine bir su bardağının veya sürahinin ağzını patates ile kapayıp lüle ve kamış deliği açtıktan ve bu deliklerden lüle ve kamış geçirdikten sonra da nefes çekebilirler. Malta taşından lüle bulamadıkları zamanlarda ekmek içini, balmumunu, limon kabuğunu lüle olarak kullandıkları da çok defa görülmüştür.

Ayrıca, henüz veya sürekli olarak kullanılan esrar ve afyon kullanma araçları kendilerine özgü karakteristik bir koku taşırlar. Zabıtanın bu özelliği de göz önünde tutması gerekir.

c — İHTİYAÇ VEYA YOKSUNLUK BELİRTİLERİ:

Afyon morfin, eroin ve kokain alışkanlığını tutkunluk derecesine getirmiş olanlar, bu maddeleri kullanmaktan kesilirlerse ihtiyaç veya yoksunluk krizleri denilen bir takım belirtiler gösterirler ki bu hal esrar tutkunluğunda mevcut değildir. Şu halde afyon, morfin, eroin ve kokain tutkunu olduklarından şüphe edilen kimselerin, ilgili tıbbi müesseselerce müşahade altına alınmaları suretiyle bu maddelerden uzaklaştırılmaları halinde tutkunluk belirtileri olan reaksiyonların tespiti mümkündür. Bu

müesseseler, ihtiyaç veya yoksunluk krizlerinin geçirilmesinden sonra kendilerine intikal ettirilecek olaylarda dahi süregelen zehirlenme belirti ve izlerini araştırmak suretiyle tutkunluk halini meydana çıkarabilmektedirler.

d _ UYUŞTURUCU MADDE ETKİSİNİN BELİRTİLERİ:

Uyuşturucu madde sarhoşluğu, bu maddelerin alınmasından doğan bir dengesizlik ve düzensizlik halidir. Bu hal içerisinde bulunanlar, normal bir insan durumunda olmadıkları için, dışarıdan kolaylıkla fark edilebilecek gülünç eylem ve hareketlerde bulunurlar. Uyuşturucu maddelerden en çok tanınan afyon, eroin ve morfin etkisi altında bulunanlara uyuşukluk, gevşeklik, işlemsizlik, boşluğa boş gözlerle bakma yani sersemlik hali getirir. Esrar ise, rehavet ve uyuşukluk verir. Gözleri süzer, göz bebeklerini büyütür. Işığa karşı reaksiyonu azaltır. Etkinin en çok derecesinde adale titremeleri yapar. Az derecesinde de aşırı gülme veya başkalarının gülünç bulmadığı şeylere gülme eğilimi görülür. Zaman, mekân, uzaklık ve hız kavramlarını azaltır veya büsbütün kaldırır. Esrarın etkisi altında bulunan bir kimse süratle giderken yavaş gittiğini, yavaş giderken de hızlı yürüdüğünü sanır. Bazen ayaklarının yerden kesildiğini hissederek uçacakmış gibi yabancı hareketler yapar. Bu zamanda uçaçağı sanısıyla kendini herhangi bir mahalden aşağıya atabilir. Bazen de her şeyi büyük veya küçük görerek gülünç tavırlar alır. Bir küçük su birikintisinin veya taşın önünde atlama hazırlığı yapar. Kokainin etkisi altında olanlar da son derece hassas, ürkek ve sinirli olurlar. Çabuk heyecanlanırlar. En küçük bir mesele teşkil etmeyecek konularda dahi hemen reaksiyon yaparlar.

Zabıta, alkol kokusu bulunmayan herhangi bir kişide bu gibi belirtiler görerek onun, kullandığı bir uyuşturucu maddenin etkisi altında olabileceği inancına vardığı takdirde bu durumu evvelâ bir tutanakla tespit etmeli, mümkün olan hallerde yeğlikle resmî bir hekime muayene ettirmeli, tanık ve fotoğrafla da belgeledikten sonra tutkunluğun meydana çıkarılmasına yarayacak diğer delillerin araştırılmasına geçmelidir.

Ayrıca, trafik kazalarıyla intihar olaylarının, heyecan ve öfke sebebiyle birdenbire işlenen suçların sebepleri üzerinde durulurken, ilgililerin uyuşturucu madde kullanıp kullanmadıkları da herhangi bir tutkunluk olayıyla bağlantısı olup olmadığı yönünden incelenmelidir.

e — İŞLENEN BAZI SUÇLARDAN TUTKUNLUĞUN TESBİTİ:

Afyon, morfin ve eroinin tutkunlar üzerindeki fizyolojik etkileri suçta doğrudan doğruya kışkırtıcı değildir yatıştırıcı nitelikte etki yaptıkları için cebir ve şiddetten daima uzaklaştırırlar. Bu narkotiklerin, tutkunlarını suç işlemeye zorlayan sebepler, para bulamayı kullanarak kullanamadıkları zamanlarda duydukları ihtiyaç veya yoksunluk krizlerinin kışkırtıcı etkileridir.

Önceleri şehvet hislerini artıran esrar, etkisi altında bulunanları bazen cinsi suçlara, bazen de birden parlamak suretiyle işlenen şiddet suçlarına sürüklemektedir. Bu madde tutkunlarında ihtiyaç veya yoksunluk krizleri görülmediğinden, bu hallerin sebep olduğu suçlara tesadüf edilmez.

Alınganlık ve atılganlığı artıran, önceleri esrarda olduğu gibi şehvet hislerini çoğaltan kokainin, etkisi altında bulunanları suçta kışkırtan etkileri fazladır. Bu madde tutkunları da, ihtiyaç veya yoksunluk hallerinde kokain tedarikini sağlayacak parayı elde edebilmek için suç işleyebilirler.

Bu bakımdan zabıta, hırsızlık, gasp, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, fuhuş, ırz ve namusa yeltenme, zina, sarkıntılık gibi suçlarla birden parlayarak işlenen diğer suçların soruşturmasını yaparken, suçluların uyuşturucu madde tutkunu olup olmadığını da araştırmalıdır. Bu araştırmalar bu gibi suçların işlenme sebeplerini meydana çıkaracağı cihetle zabıtayı bazen bir uyuşturucu madde tutkunu ile karşı karşıya getirebilir.

Ayrıca, tutkun olduğundan şüphe edilen bir kimsenin kazancıyla hayat şartları arasında büyük bir fark görüldüğü takdirde bu farkı nereden ve ne suretle sağladığı hususu da zabıtaca incelenmelidir. Bu inceleme de bazen tutkun tarafından para elde edilmesi amacıyla işlenmiş bir suçun meydana çıkmasını sağlayabilir.

f — TUTKUNUN İTİRAFI:

Uyuşturucu madde kullandığından şüphe edilen kişinin tutkun olduğunu söylemesi, en kuvvetli sübut delillerindendir. Herhangi bir tutkunun uyuşturucu madde kullandığını söylemesi bazı şartların mevcudiyetine bağlıdır. Pişmanlık belirtileri görülen bir tutkun üzerinde işlenmesi, diğer delillerin de bulunması halinde samimi bir itirafı sağlayabilir. Bunun dışındaki hallerde ifadenin doğruluk derecesini delillere göre

ölçmek gerekir. Şüphelinin yalan söylediği inancına varılması halinde, ona doğruyu söyletmenin yollarını araştırmadan önce kişi özelliğiyle soruşturma konusu olan olay veya olayları incelemek, bunlar hakkında geniş bilgilere sahip olmak lâzımdır. Bu özellikler sağlandıktan ve şüpheliye güven telkin edildikten sonra şaşırtmak sorular yöneltilmesi cihetine gidilmelidir. Uyuşturucu madde tutkunu olduğundan şüphe edilen kişiler, kendilerine yöneltilecek başlıca soruların nelerden ibaret olabileceğini bildikleri için bunlara karşılık vermeye daima hazır bir durumda bulunurlar. Önceden kestiremeyecekleri önemsiz ve ayrıntılar çeşidinden olan sorulara karşı ise hazırlıksız olurlar. Bu bakımdan kendilerine yöneltilecek soruların, önemli şeyleri olduğu kadar, en küçük ve önemsiz sayılacak konuları da kapsaması gerektiği unutulmamalıdır.

Tutkun olduğundan şüphe edilen bir kişiyi itirafa zorlamak hiç bir zaman doğru değildir. Onu ürkütmek, telaşlandırmamak, kendisini daha başlangıçta suçlu gören bir zabıta elemanının karşısında olduğu hissinden uzak tutmak gerekir. Şu özelliği de belirtmek gerektir ki, uyuşturucu madde tutkunu olmayan bir kişi, fena bir işleme uğrayacağı endişesiyle her zaman itirafa bulunabilir. Böyle bir duruma sebebiyet vermemek için şüphelinin doğru olmayan sözleri, zabitanın bilgi ve üstün zekâsıyla yenilmeli, istenilen bilgilerin başka kaynaklardan edinilmesi mümkün olacağı sanısı uyandırılarak dayanma gücü kırılmalı, onu, olay ve delillerle örülecek bir ağın içine almak suretiyle doğruyu söylemesi sağlanmalıdır.

g — TUTKUNUN YAKALANAN UYUŞTURUCU MADDEDEN TESBİTİ:

Uyuşturucu maddelerin meşru olmayan ticaretine ve kullanılmasına karşı koyma görevi alan zabitanın bu maddeleri bütün nitelikleriyle tanınması, kullanma ve tutkunluk delillerini anlayabilecek geniş bilgi ve tecrübelerle sahip olması, tutkunların hayatları pahasına büyük kazançlar sağlayan kaçakçıların uygulamakta, oldukları metotları da iyi bilmesi gerekir. Uyuşturucu maddelerin meşru olmayan ticaretine ait bir olaya el koyan zabıta, o maddeyi satandan veya satın alandan başlamak suretiyle yürüteceği bir kovuşturma ile herhangi bir tutkunluk olayının tespitini yapabilir. Yakalanan uyuşturucu madde, satan veya satın alanın tutkun olması ve o madde ile olan bağlarının tespit edilmesi halinde, her ikisinin bu durumunu açığa vurmaya yarayacak kuvvetli bir delil olabilir. Bunların tutkun olmadıklarının anlaşılması halinde, kimlere satacaklarının zabıta metotlarına göre araştırılması da, bir tutkunluk olayının meydana çıkarılmasına yarayabilir.

h — UYUŞTURUCU MADDELERİN ARGOSU:

Uyuşturucu maddelerin meşru olmayan ticaretiyle meşgul olanların ve bu maddeleri kullananların ve bunlar arasında bulunan tutkunların argo dillerini bilmek bazen tutkunluğu tespiti yarayabilir. İhtiyaçlarını meşru olmayan kaynaklardan sağlayan tutkunlar arasında yaygın bir halde kullanılan bu argoyu, tıbbi kaynaklardan uyuşturucu madde elde edebilen tutkunlar pek bilmezler. Uyuşturucu maddelerin meşru olmayan ticaretine ve kullanılmasına karşı koyma hizmetiyle görevlendirilen sivil zabitanın, gerek kaçakçılarla, gerek bunlardan narkotik maddeler satın alan tutkunlarla yakın ve sürekli temas halinde bulunması gerektiği göz önünde tutulacak olursa, kendileri hakkında herhangi bir şüphe uyanmasına meydan vermemeleri için bu terimleri en az kaçakçılar ve tutkunlar kadar bilmelerindeki yarar ve zorunluluk kendiliğinden anlaşılır. Bu terimleri bilmek, kaçakçılık şebekelerini ve tutkunları meydana çıkarmaya bazen soruşturma tekniğinden daha etkin şekilde yardım edebilir.

PERSONEL İDARESİNDE MERİT SİSTEM ve DEVLET PERSONEL KANUNUMUZ

Yazan:
Ziya Durakoğlu
Ergani Kaymakamı

Memleketimizde gerek Cumhuriyetin kuruluşundan evvel ve gerekse sonra personel işlerimiz ve onun siyaseti üzerinde muayyen yönlü, belli prensipler üzerinde durarak yapılmış çalışmalara rastlamak mümkün değildir. Bu konu ile ilgili mevzuatımız, zamanın şart ve ihtiyaçlarına cevap vermek arzusu ile meydana getirilmiş vahdet ve geleceğe yönelen bir hedeften mahrum, dağınık bir manzara arz etmektedir. Muhtelif zaman ve devirlerde çıkarılan kanunlar ve hadise ile ilgili hukuki tasarruflar, sadece o günün içtimai ve iktisadi gereklerine belli bir esastan yoksun tedbirlerle mukabele etmek, daha ziyade Devlet memur ve hizmetlisini sadece maaş ve maaş zammı bakımından ele almış olmak kaygısı ile ortaya çıkmışlardır. Bu yüzden de sayısız, ek ve ilavelerle, boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Netice olarak yapılan çalışmalar, hiç bir zaman ileriye gözetici bir sistem ve metot vasfında olmamıştır.

Personel tekniğinde memur veya hizmetliden beklenen randıman (Productivity), onun devlet memuriyetine celbedilmesi (Recrutment), memurun işe belli ölçü ve esaslarla alınması ve imtihan şekilleri (Recrutment and Examinations), çalışma şahısları (Work condition), iş içinde yetişme ve tekâmülü (Training), iş pozisyonlarının sınıflandırılması (Job classification), müsavi işe müsavi ücret ödeme prensibi (Equal pay for equal work), hakiki adamın hakiki iş yerinde kullanılması (The rıgh man in the rıft place) standart kadroların vasıf ve spesifikasyonları (Job specifications), terfi esasları (promotion) ve nihayet merit bir personel sisteminin esas bünyesi üzerindeki metotlu çalışmalara geçilememiştir. Memleketimizde şimdiye kadar gördüğümüz tatbikat, mevcut bir iş ünitesinde; o işin istediği vasıf ve adet ölçüsünde memur kullanma şuurundan ziyade, (adama iş bulma) kaygı ve pratiği hâkim olmuş ve netice olarak israfkar ve maalesef randımansız bir işgücü devam ede gelmiştir. Bugün öyle iş pozisyonlarımız vardır ki, o iş pozisyonundaki yetki vazife ve işin ağırlığı önceden tespit ve tahlil edilmediği için, o iş pozisyonu da çalıştırdığımız memur veya hizmetlinin, normal günlük mesaisin-

de heder ettiği zaman ve dolayısıyla eksik iş istihsalinden doğan kayıplar büyüktür. Başka bir deyimle, İş-Zaman-Personel arasındaki muvazene ve münasebet ölçülememiş olduğundan iş potansiyelimiz kendisinden bekleneni veremez olmuştur.

Personel rejimimizdeki mevcut dağınıklık, gagesizlik ve muayyen sisteme sahip olamamak gibi bir durumdan kurtulup müspet bir hedefe yönelmek düşünce ve kararı ile, 27 Mayıs inkılabından sonra, çok yerinde bir davranışla ilk defa olarak, Devlet Personel Dairesi kurulması hakkında bir kanun kabul edilerek, bundan sonraki gayret ve ilgili çalışmaların daha ileri anlayışlara göre tanzimi esası kabul edilmiş bulunmaktadır.

Biz bu yazımızda, personel idaresinde merit sistemin özellik ve prensiplerini en özlü tarafları ile tanıtmaya çalışacağımız gibi, Devlet Personel Dairesi kurulması hakkında 160 sayılı kanunun bu ışık altında yeni getirdiği hükümler ve kanunun gagesi üzerinde kısaca bilgi vereceğiz.

Bugün devlet hizmetleri, her zamankinden fazla ve daima artarak çeşitlenmekte ve her sahası için yetişmiş, ehliyetli personele ihtiyaç duyulmaktadır. Asrımızda her yerde hükümet bir bürokrasi kuruluşu halindedir. Hiyerarşik idari bünye ile karakterleşen böyle bir bürokraside, her memur bir çarkın dişlileri gibi, yekdiğeri ile uygunluk içerisinde bulunmak lâzım gelir. Bu çeşit organizasyonda, hiç bir faaliyet şansa ve tesadüfe terk edilmemiştir; bütün mühim hadise ve münasebetler önceden tespit edilmiş olup, bunun içindir ki, böyle bir bürokrasinin (SÜPER ORGANİK) olduğu yolundaki kanaat ve anlayış muhafaza edile gelmiştir. Personel hareketlerinde tedrici tekâmül düşüncesi, iki belli başlı sebebe irca edilebilir. Birisi beşer haklarının himayesindeki uzun yılların mücadelesi ve diğeri ise herhangi bir işte, böyle bir organizasyonun giriftliği ve daima artan iş hacmidir. Bir taraftan iş standardizasyonu ve ücret ölçüsü ihtiyacı, daha iyi memur alma ve terfi metodundaki inkişaf ve memur meselelerinin halli çareleri, yukarıda belirtilen sebepler arasında yer alır. Diğer taraftan ise, işe müspet ve müsmir istikamet verilmesinde, daha müessir bir iş koordinasyonu, yüksek memura duyulan talep, bu sebeplerin öncelerindendir.

Hiç şüphe yoktur ki, daha iyi bir memur seçimi ve terfi esaslarına sahip olmak, hükümetler için o nispette vasıflı memur kadrosu ve artan iş istihsalini doğurur. Böyle bir nokta-i nazardan hareketle, hakiki bir personel siyasetinin yukarıda ortaya atılan gayelerin istihsaline hizmet edeceği gibi, bu tarz bir sistemde herkesin arzu edeceği herhangi bir teşebbüste iş imkânına sahip olabileceği tabiidir. Söylemeye lüzum

yoktur ki, personel idaresinin gayesi; herhangi bir iş organizasyonunun ekonomik ve müessiriyet yönlerini artırmak ve inkişaf ettirmekten ibarettir. Bu istikamette ilk adım, beşeri teşekküllerin emniyet altında bulunması ve mevzu organizasyonun verimini çoğaltmaktan ibaret olacaktır. Elbette ki bütün bu ameliyeleri memuriyete alınma keyfiyetinden sonra. Bununla ilgili teadül, değişme ve nakiller, terfi, içtimai emniyet ve izin müesseseleri gibi problemleri tanzim eden kaideler ve bunların hukuki mahiyeti takip edecektir.

Bir işyerindeki beşeri unsurlara karşı hassasiyet ve bir mukabele hissi ifade eden faktörler çok değişik olacağı gibi, bütün bu düşünce ve görüşler nihayet hukuki bir kalıba müncer olacaktır.

Esaslı bir memur seçimi ve bunların işe yerleştirilmeleri muameleleri, uygun bir yaşama standardına imkân veren adil ücret ödeme politikası, hastalık zamanında emniyetli bir gelir, maluliyet, ihtiyarlık, çalışma şartlarını emniyete alma, işe girme ve terfideki müsavi fırsatlar, iyi yapılan işin teşviki, bütün bunlarda adalet ve iyi muamele esası ve bununla ilgili iş şartları takdir edildikçe, çalışma hayatının memur için sadece bir iş yapma değil, bir yaşama ortamı haline geleceğini anlamak basit bir mefhumu çözmekten ibarettir. İş için tatminkâr şartları yaratmak, fırsatlar vermek ve onları iş yönünden kendi kendine işleyen bir düzen içinde bulundurmak, modern hükümette icra mesuliyetinin sistematik dikkatine yakışır gayelerdir. Bugün umumi personel idaresi ve sistemi, teknik metodolojinin daimi gelişimi altında bulunmaktadır. Aşikâr olarak görülmektedir ki, çalışan ve çalıştıran arasındaki münasebet, eski anlayış ve alışkanlıktan mütemadiyen uzaklaşmakta, insan hüküm ve adaletine müstenit olarak ileriye doğru daima yol almaktadır. Bu noktada son olarak ifade etmek gerektir ki, memur herhangi bir personel sisteminde ideal bir örneğe yaklaşmanın belli başlı ilk ve son unsuru olmakta devam edecektir.

Personel idaresinin gayeleri etrafında bu kısa düşüncelerden sonra şimdi de, merit sistemin ne olduğuna ve nasıl işlediğine temas edelim.

Kısaca merit sistem hükümet içerisinde iş idaresinin bir metodu şeklinde ifade olunabilir. Böyle bir sistemin doğuşu ve gayesi tamamıyla (Spoil system) m aşın derecede mahzur ve zararlarından ileri gelmektedir. Kötü ve bozuk sistemin (Spoil system) malûl bulunduğu aksaklıklar ve kayırma (Favoritizm) merit sistem ile beraber ortadan kalkmıştır. Konuya prensipler ve bununla birlikte beşeri hakların memuriyet hukukundan doğan müdafaası hâkim olmaya başlamıştır. Memur adı ile işçi kullanan hükümet, işin yapılması için hakiki ve ehliyetli personelin

seçilmesinde bir takım vasıta ve metotlar kullanmaya kendini mecbur hissetmiştir. Başka bir söyleyişle, merit sistem kendisinin gaye ve karakterlerini itnam etmek üzere nizamlanmış tatbikat ve muamele, umumi bir personel siyasetinin ikmalî esasına dayanan personel seçimi ve idaresinin topyekûn sistemidir.

Merit sistemin mahiyetini iyice tanıyabilmek için, onun gaye ve karakterlerini incelemek gerekir;

1 — MERİT SİSTEMİN GAYELERİ:

1 — Muktedir bir işgücü yaratmak;

Memuriyete alınmanın muhtelif yollar mevcuttur. Herhangi bir işveren kendisine, ilk müracaat edeni işe alabileceği gibi, akraba ve ahabplarını da tercih etme temayülü içinde olabilir (NEOPOTISM). Bütün bunlardan başka işveren, iş için uygun en iyi bir şahsı almaya da çalışabilir. İşte sistemin hedefi, vasıflı namzetleri işe cezp etmek ve mevcut elverişliler arasından en iyisini seçmek için gayretler sarf etmektir. Bu sebeptendir ki, merit sistem daima en iyi memur adayım iş başına getirmeyi gaye edinen bir yol ve metottur.

2 — Sağlam bir iş gücünü emniyet altında tutmak;

Sağlam bir iş gücü amme efkârına itimat sağlamak yolunda lüzumlu olduğu gibi, onun hükûmetinin işlerinin aksaksız ve müessir bir şekilde yürütülmesi bakımından da elzemdir. Bu sebepten merit sistem politika liderlerinin zamanla değişmelerinden müteessir olmayacak bir iş kudretini muhafaza etme çarelerini arar. Böyle bir iş gücü sağlam ve sabit kalacaktır.

3 — İş için müsavi fırsatlar yaratmak;

Merit sistem bütün alâkalı vatandaşların siyasi, ırkî, dini ve diğer aslı olmayan sebepler yönünden ayrımcılık gözetmeksizin işe alınmasında, eşit fırsatlar sağlamasını ister. Böyle bir fırsat müsavâtı her devletin belli başlı ideali olmalıdır. Bu yüzden hükûmet nezdinde iş arayan her vatandaşın, yalnızca merit ve uygunluk esasî yönünden düşünölmek gibi tabii bir hakkı vardır.

II — MERİT SİSTEMİN KARAKTERLERİ:

1 — Aleni müsabaka imtihanı;

Merit sistemin karakteristiklerinden belli başlısı aleni müsabaka imtihanıdır. Aleni müsabaka imtihanı, amme hizmetinde çalışan ehliyetli

memurun emniyetini sağlayan en pratik vasıtalardan biridir. Hizmete almıştaki aleni müsabaka mefhumu, bizatihi sistemin ruhundaki mahsus icap ve lâzımeyle ifade eden aşağıda ayrı ayrı kısaca bahsedeceğimiz unsurlarda yer almıştır.

a — Kifayetli müessir bir neşriyat;

Müsabakaya dayanan hizmetteki iş yerleri hususunda yapılacak imtihan hakkındaki malumat, alâkalı taliplerin işin açıldığını öğrenebilmeleri bakımından umumi efkâra, bütün hal ve vasıfları ile duyurulmak ve taliplerin müracaatına elverişli bir hale sokulmalıdır.

b — Tarafsız ve eşit bir müracaat düzeni;

İmtihan ameliyesi muayyen iş için müracaat eden ve herkese tatbik edilen ehliyetin tayinindeki standarda göre, müracaatçının derecelenmesini içine almalıdır. Tatbik edilen standartlar, ehliyet ve uygunluk esasları ile alâkası olmayan faktörler yüzünden müracaatçılar aleyhine, ayırıcı bir şekilde uygulanmamalıdır. Standartlar bu sebepten dini, ırkı ve siyasi tefrik lüzumunu nazarı itibara almamalıdır.

c — En ehliyetliler arasından seçim yapmak;

Müsabakanın esası, namzetlerin izafi ehliyet ve en kabiliyetlileri olarak mütalâa edilenlerin arasından seçimi ve bunların derecelenmelerini tazammun eder.

d — İmtihan sonucu;

İmtihan için müracaat eden namzet, imtihan neticesinden behemehâl haberdar edilmelidir.

e — Yeniden gözden geçirme fırsatı;

Müracaatçıya, eğer kendisine tatbik edilen standartların sıhhatinden endişesi varsa, bunun düzeltilmesi için idari bir tetkik talebi fırsatı verilmelidir.

2 — Mesleki bir iş sistemi mahiyeti:

Merit sistemin ikinci mühim bir karakteristiği mesleki bir iş sistemi mahiyetinde olmasıdır. Meslek (Career) mefhumu, merit sistem içerisinde o kadar iyi yer almıştır ki; (Career system), ve (merit system) terimleri aynı manaya tekabül etmektedirler. Mesleki iş sisteminin (Career system) in bazı vecheleri şöylece sıralanabilir:

- a — Terfi ve yükselme fırsatı,
- b — Keyfi ve indî tasarruflara karşı himaye,
- c — Hizmetin ilerlemesi ile beraber artan iş emniyeti,
- d — Tatminkâr emeklilik plânı,
- e — Kifayetli bir izin sistemi,
- f — Memurun ve ailesinin hastalık, ve diğer bir içtimai kazaya uğraması halinde mali himaye ve emniyet esaslarıdır.

Yukarıda belirtildiği gibi merit sistem, sistemin ruhu, klasifikasyon teadül, imtihan testleri, terfi, hizmetin derecelenmesi, nakiller, tahviller ve teşkilattan daha fazla bir hizmet beklenmekte ise, buna benzer tasarrufların merkezi olarak yürütülmesi bakımından müstakil bir teşekkülün tesisini hedef tutar.

Merit sistem sınıflandırılmış memur kadrosuna politik düşünce ve iştirakleri nazara almadan, merit esasına bağlı olarak ne şekilde bir tayin sistemi vücuda getirebileceği imkânlarını arar. Merit sistem en iyi iş ve çalışma prensiplerini hususi ve resmi sektöre tatbikinde, aklîselimin temsilcisi olur.

Personel idaresi bugün, bir ilim ve fen problemi olmuştur. Ve ancak personel işlerinde yetişmiş bir şahsın şevki idare edeceği iş müessiriyetinin birçok teknik teferruatını ihtiva eder.

Şimdi personel idaresi ve merit sistem hakkında bu kısa bilgiden sonra, Devlet Personel Dairesi kurulması hakkında 160 sayılı kanunun hükümlerini tetkike geçelim.

Kanunun 1. maddesi, bu kanunla kurulacak teşkilâtın gayesini tespit etmektedir. Devlet Personel Dairesi kanunun şümülüne dâhil kurumların personel rejimini, memleketin iktisadi, mali ve sosyal şartlarına ve hukuki esaslara uygun bir şekilde düzenlemek, bu düzeni değişen şartlara göre ayarlamak ve idame ettirmek suretiyle, yeni baştan ve sürekli bir çalışmanın kapılarını açmaktadır.

Mevcut personel meselelerimizi ve ihtilaflarımızı tamamıyla yeniden ele almak ve onu önceden benimsemiş bir sistem içerisinde tanzim etmek çok şümüllü ve dikkatli bir hazırlığı icap ettirmektedir. Bu daire Başbakanlığa bağlı olarak iş görecektir. Kanunun 2. maddesi, teşkilâtın en yetkili organı olan Devlet Personel Heyetinin tereküp tarzını ve bu heyette vazife alacakların şahsi vasıf ve şartlarını tayin etmektedir. Kanunla bu heyete verilen vazifelerden de anlaşılıyor ki, heyet aynen Ame-

rikada Federal Hükümette olduğu gibi (Civil Service Commission) hüviyetindedir. Ve (reforma) edici karakterdedir.

2. Maddede Heyetin üye ikmal kaynakları sayılırken, (c) ve (d) fıkralarında; münhasıran Milli Savunma ve Milli Eğitim bakanlıklarına müstakilen bir üye kontenjanı tanınması, zannedilmek lâzım gelir ki, bu iki Bakanlığın memleketimizde en geniş personel kadrosuna sahip olduğu mucip sebebidir. Yoksa diğer taraftan kanunun şümülü üzerine hüküm tesis eden 4. maddenin metninde (Subay ve Astsubaylar hariç) ifadesinin bulunması, kanunun 2. maddesinin (c) fıkrası ile aralarında düşünülebilecek bir irtibat ve münasebetin mana ve mahiyetini izaha ihtiyaç duyurmaktadır.

Kanunun en önemli maddesi, Personel Dairesinin vazifelerini belirten 5. maddesidir. Bu önem sadece maddede yer alan vazifelerin çokluğu ve çeşitliliğinden ileri gelmemekte, mahiyet ve gaye itibarıyla, teşkilâta tevdi edilen görev ve yetkilerin personel rejimimize, eskisinden çok değişik ve tamamıyla yeni bir yön vermesi bakımından, merit esaslara bağlı bir personel siyasetinin tahakkukuna yol açacak manada olmasındandır.

Memuriyet ve hizmetlerin gruplandırılması (Classification), müsavi ücret (Equal pay for equal work), Memur kadro ve unvanlarının standart hale getirmek (Standardization), kuramlara memur alınması ve terfi esasları (Recruitment) çalışma metotlarını rasyonelleştirmek (Rasyonahzation), maaş ve ücretlerde tadiller yapmak (Compensation), Kadroları hizmet icaplarına uygun bir seviyede tutmak (Apportionment),

Personelin yetiştirme imkânlarını aramak (Traning), ve amme personelini ilgilendiren sahada doküman ve istatistik! Bilgiler toplamak (Record and Roster) gibi en hayati personel meselelerinin halli bu teşkilâtta beklenmektedir.

5. maddenin (a) fıkrasında «önceden tayin edeceği esas ve ölçülere göre, memuriyet ve hizmetlerin gruplandırılması suretiyle kuramların aynı mahiyet ve vüsattaki işleri için müsavi ve muadil ücret prensibini tahakkuk ettirmek» denmektedir. Adı geçen teşkilâtın çalışmaya başladığı süre zarfında önceden tayin etmesi gereken esas ve ölçüleri, ne suretle tespit etmekte olduğuna dair henüz bir neşriyata tesadüf edilmemektedir. Sadece 160 sayılı kanunun şümülüne dâhil kuramlardan Personel Dairesince, sahip oldukları kanuni ve fiili kadrolar hakkında bilgi istenmiş bulunmaktadır. Mevcut kadrolar hakkında elde edilecek bilgidен ziyade, bu hizmet kadrolarının ayrı ayrı vazife, yetki ve o işin

güçlüğü bakımından tasvir ve tahlili yapılmak lazım gelir (Job analysis and description). Ancak bundan sonra iş pozisyonunu tanımak ve diğer iş kadroları ile münasebetini bilmek mümkün olur. Bu ameliye sınıflandırma (Classification) için temel çalışma hüviyetindedir. Bu yapılmadıkça, ele alınacak diğer bütün çalışmaların başarıya ulaşması güç ve hata payı büyük olur.

Diğer mühim bir nokta, da bu derece geniş ve sistemli bir çalışma isteyen teşkilâtın üstlendiği ağır ve o nispette mühim vazifelerin ikmali imkânları, bu teşkilâtın mevcut kadrosu ile ayarlı olup olmadığıdır. Personel sahasında yapılacak araştırma ve çalışmalar, dikkat, sıhhatli bilgi ve iş pozisyonlarını iyi tanımak gibi, bu sahada yetişmiş personel teknisyenlerine ihtiyaç gösterir. Çok mahdut bir personel teknisyen kadrosu ile işe başlayan bu dairenin, yukarıda kısaca izahına çalıştığımız meselelere kısa bir zamanda yön vereceğine inanmak, fazla iyimserlik olur kanaatindeyiz.

Bütün bunlara rağmen personel rejimimizi belli ve bünyeye uygun bir sistem ve metot içerisinde nizamlayacak süratli çalışmalara, Devlet ve Hükümet fonksiyonundaki tek vasıta (Memur) dediğimiz beşeri unsuru müstahsil verimli bir hale getirmeye matuf tedbirleri almaya, bugün her zamankinden çok ihtiyacımız bulunduğunu bir an olsun hatırdan çıkarmamalıyız.

İstifade edilen eserler:

1 — Public Personel Administration, STAHL

2 — A report on how people are recruited, examined, and appointed in the Competetive Civil Service, prepared by the U.S. Civil Service Comission.

T E R C Ü M E L E R

SAĞLAM BİR AMME İDARESİ BÜTÇESİNİN ESASLARI

Çeviren:
Modern Government'tan
Ethem Boysan
Tunceli Valisi

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ:

Bugün, genel ve mahalli idarelerin çalışma yönleri, tutumları, başarı veya başarısızlıkları bütçelerinin düzenlenmesi ve uygulanmasında görülebilmektedir. Bu niteliğe sahip, sağlam genel ve mahalli idare bütçelerinin bazı ortak prensiplere göre hazırlanması, uygulanması ve murakabeleri gerekmektedir. Bilhassa memleketimizdeki mahalli idarelerin birçoğunda, bütçe yapmanın kanuni bir formaliteyi yerine getirmekten ileri gidemediği bilinen bir gerçektir. Bunun çeşitli sebepleri olmakla beraber modern bütçe anlamına uymamaları en önemli faktör olarak gösterilebilir. Bu husus, ele aldığı problemleri tatbiki, pratik sonuçları yönünden inceleyen Modern Government dergisinde yayınlanan ve Türkçeye çevirdiğimiz, bugünkü modern sağlam bütçe görüşünü ana hatları ile açıklayan yazıdan mümkün mertebe anlaşılacaktır:

Genel olarak bütçe:

Modern devletler hâkimiyetleri altında yaşayan halkın refah ve saadetleri için gerekli birçok hizmetleri kendi üzerlerine almışlardır; bunları gayelerine uygun şekilde yürütmek ve başarmak zorundadırlar. Genel olarak idari fonksiyon, bir bakıma, halkın hükümetten beklediği bilumum faaliyetler olarak ta tarif edilebilir. Halkta yerleşen inanca göre bu faaliyetler kolektif bir sorumluluk altında, şahsi teşebbüslerden daha iyi ve daha verimli ifa edilir. Daha iyi sonuçlar alınabilir. Bir hizmetin amme hizmeti olarak ele alınıp yürütülmesi kararını halkın seçtiği teşrii organlar, müzakereler sonunda kanun yapmak yoluyla verirler. Bu suretle girişilecek iş teşrii organ tarafından amme hizmeti olarak kabul edildi mi bunun tatminkâr bir şekilde yürütülüp sonuçlandırılması, icra organı başkanının sorumluluğu altında, onun kontrol ve murakabesine tabi idari kademelere yüklenir.

Amme hizmeti olarak neler ele alınırsa alınsın, bunların başarılması için insan, para ve diğer bazı malzeme kaynaklarına ihtiyaç vardır. Tecrübeler, amme ihtiyaçlarının sonu olmadığını, buna mukabil bunları karşılamaya müsait kaynakların tamamen kesin sınırlı olduklarını göstermektedir. Bunun için bu kıt kaynakların ancak ileri görüş, cesaret ve verimli idaresi sayesinde idare ettikleri halka karşı görevlerini yerine getirebilirler

Bütçe, mali plânlamada icra organı başkanına yardımcı bir vasıttır. Maliyenin düzgün yürütülerek gayesine erişebilmesi için esas olarak basiret isteyen, tedbirleri muhtevidir. Binaenaleyh bütçenin bizatihi kendisi bir gaye olmayıp, gayeye, neticeye, ulaştırma vasıtasıdır. Bütçeyi gaye olarak gören, yaptığı hizmetlerin karşılığını mahdud imkânları ile ödemeyi ön plânda tutan devletler, bu imkânlarla bağlı olarak alışılmış olan yaşama tarz ve seviyelerini fazla gelişmeler olmadan devam ettirirler; bunun neticesi enflasyon ve iflâsı önlemiş olurlar.

Ammenin refah ve saadeti için halka hizmet vazifesini üzerine alan kimselerin siyasi cesaret sahibi, dürüst ve samimi olmaları lâzımdır. Gösterişli plânlar yapmak, amme hizmetlerini arttırmak, genişletmek, bazı vergileri kaldırmak, bazı vergileri indirmek konularında demagojik vaatlerde bulunmak gayet kolaydır. Fakat gerçeklerle yüz yüze gelmek, belirli bir mali devrede istifade edilmeleri muhtemel gelir kaynaklarını realist bir şekilde analize girişmek, kamu giderleri programında yer alıp da cari gelirler veya kati itfa kabiliyeti olan istikrazlarla, karşılanamayacak bir projeyi reddetmek cesaret isteyen bir iştir. Hükümet fonksiyonlarını yürütmekle görevli kimseler için ilk ve en önemli görev, hatta mecburiyet, rekabet halindeki kamu giderlerini bir düzene sokmak; bir öncelik sırası tesis ve tanzim etmektir.

Hükümetlerin gider programlarının finanse edilmeleri hakkında verilecek kararlar siyasi telâkkilerle çok yakından ilgilidir. İdeal olarak, amme hizmetlerinden faydalanan her vatandaşın bunların yürütülmesine katılması lâzımdır. Fakat bunun ödeme gücü mü, yoksa hizmetlerden istifade derecesi esasına göre mi olması gerektiği henüz kesin bir şekilde hal edilememiştir. Amme hizmetlerinden faydalananlardan pek çoğunun ödeme gücüne sahip kimseler olmadıkları da bilinen bir gerçektir. Bu yüzden hükümetin siyasi organları vergi ve resim yüklemelerinde, yerine göre, her iki esası da kullanırlar; devlet hizmet ve müesseselerinin idame yükünü mümkün olduğu kadar eşit bir şekilde tevzie gayret ederler.

Vergilendirilmeleri mümkün iki ana kaynak mevcuttur:

- 1 — Çalışanların milli istihsale iştirakleri nispetinde cari gelirleri,
- 2 — Evvelki istihsal ve tasarruflar neticesinde memlekette birikmiş servet ve sermaye.

İkinci kaynak birincisinin temelini teşkil ettiğinden ve sermayeden önemli tüketimler istihsale zarar verip azalmasını intaç edeceğinden çok dikkatle kullanılmaları gerekir.

Devlet hizmetlerinin görülmesi için lüzumlu paranın sağlandığı üçüncü bir kaynak olarak istikrazlar da gösterilmektedir. Fakat borçlar gelecekte verimi artacak gelirlerden ödenmelidir. Borçlar ödeninceye kadar, giderlerin gelecekte sarfı mümkün miktarları üzerine tesiri olacak, azalmalar husule getirecektir. Aynı zamanda borç veren kimselere paralarının kullanılması karşılığı olarak faiz de ödenmesi gerekir.

Muhafazakâr iktisatçılar bütçe plânlamasında ele alınan işlerin, mevcut vergi kaynaklarından elde edilmesi mümkün gelirle karşılanmasını; plânlamanın bu gelirleri tespitle başlamasını tavsiye ederler. Daha radikal olanlar ise devletin önce hangi işleri yapmak ve üzerine almak istediğini kararlaştırmasını, sonrada bunları başarabilmek için yetecek parayı aramasını ileri sürerler. Bu iki kutup arasında orta bir yol, muhtemelen, en uygun olanıdır. Hükümetlerin çoğu, bütçe plânlamalarına bir iş programı ile başlarlar, bunun neye mal olacağını hesaplayıp kararlaştırırlar, sonra da lüzumlu parayı bulmaya çalışırlar; fakat gerekli parayı temin mümkün olmadığı takdirde programda kısıntılar yaparlar. Bütçe, sadece gelir ve gider tahmininden ibaret bir şey değildir. Bütçe, belirli bir mali devrede bir devlet ünitesi tarafından başarılması gereken işlerin ve bu işlerin başarılması için zaruri paranın temin edileceği kaynakları gösteren, parayla ifade edilen bir plândır. Hazırlanması ve idaresi beş safhayı ihtiva eder:

- 1 — İş programlarının hazırlanıp geliştirilmesi,
- 2 — İş programlarının mali tahminler haline getirilmesi,
- 3 — Teşrii tasdik ile tatbikine yetki verilmesi,
- 4 — Verilen yetki ile istifade mümkün olan kaynaklar kullanılarak, işlerin plânlanan şekilde yürütülüp başarılması,

5 — İdarenin üzerine aldığı işleri ne dereceye kadar ehliyetle ve verimli bir şekilde gördüğünü tespit edip, bu hususta bir karara varmak için, yapılan işlerin gözden geçirilmesi.

Bütçe ismi, geniş manada fertlerin şahsi malî plânlarına kadar bir çok plânlama, program ve hesaplamalarda kullanılır. Fakat aşağıdaki izahatımız sadece amme idaresinin, Hükümetin, bütçe projesi ve yıllık mali çalışmalarına dair olacaktır.

Bütçe Kanunu:

Sistematik bir malî plânlanmanın başlayabilmesi için evvelâ devletin politik organları tarafından muayyen bazı kararların alınması, bunların teşrii organ tarafından bir kanun olarak toplanması lâzımdır. Bunda:

- 1 — Başlangıç ve> sonu dikkatle tespit edilmiş bir mali devre,
- 2 — Gelir ve gider tahminlerini koordine edecek merkezi bir otorite,
- 3 — Bütçenin ücra, teftiş ve murakabesinden sorumlu, yetkileri açıkça tespit edilmiş bir otorite,
- 4 — Mali devre bittikten sonra, idarenin yaptığı masrafları, işleri murakabe edip neticesini halka rapor halinde sunacak idareden ayrı bir müessese yer almalıdır.

Bazı devletler bu kararları anayasalarına veya bir genel kanuna, en ince ayrıntılarına kadar koyarlar. Eğer anayasayı değiştirmek normal kanunları değiştirmekten daha zor ise, bu gibi teferruatı ona dâhil etmek, malî kanunlarda gerekli seyyaliyeti muhafaza etmek için zaruri değişiklikleri güçleştirip engel olacağından pek arzu edilmemektedir.

Şayet, tadili bakımından, anayasa normal kanunlardan farklı değil ise, bu kararların anayasa veya diğer herhangi bir kanunda olması bir değişiklik yapmayacağından, anayasada olsa da beklenen işi görebilirler.

Fakat hangi şekilde olursa olsun şu gerçek daima göz önünde bulundurulmalıdır.

Ancak esasa müteallik kararlar, ana prensipler, kanuna girmelidir. Lüzum icap ettiği zaman idari otoriteler tarafından değiştirilmeleri mümkün, idari teferruatlar, bu otoriteler tarafından yayınlanacak tüzüklere bırakılmalıdır.

Modern bir bütçe, kanunu, ne daha uzun ve ne de daha kısa, tam bir yıllık mali devre tesis eder. Bütçe yılına eşit bir vergi yılı kurar. Bütçe plânlamasını, komite, komisyon veya teşrii organa değil icra organı başkanının kontrol, talimat ve koordinatörlüğü altında çalışan memurlara bırakır. İcra organına, teşrii organ tarafından tasdik edilmiş ve

yürütülmesine yetki verilmiş bütçe plânını günü gününe idare edebilmesi için, masraflar yapılcaya kadar murakıp ve Sayıştay müdahalelerine meydan bırakmayan tam bir salâhiyet tanır. En modern tarzda bir merkezi muhasebe teşkilâtına ihtiyaç gösterir. Yapılanların murakabesini kolaylaştırmak bakımından işleme veya proje tipi bir bütçe meydana getirilmesini sağlar. Mali yıl kapandıktan sonra hükümetin gelir, gider hesaplarının, işlerinin doğruluğu ve verimliliği hakkında genel rapor hazırlayacak müstakil bir murakabe organı kurar.

Bunları muhtevi bir kanunla modern bir bütçe yapmaya başlanabilir.

Bütçe hakkında düzenlenecek nizamnamelerin ana kanuna uygun ve onu tamamlayıcı mahiyette olması lâzımdır. Nizamnamelerdeki hükümlerin bütçe işlemlerindeki teferruata dair olmalı ve bütçe plânlamasının koordinasyonu ile görevli bir memur olarak icra organı başkanı tarafından yayınlanmalıdır.

Bu teferruatlar arasında muhtelif safhalarında önemli tarihleri gösterir bir muhtıra, her kademe ve safhaya mesuliyetlerin tevdi ve tevcihi, bu mesuliyetleri yüklenenlere verilecek bilgi ve takip edecekleri hattıhareket bulunmalıdır. Nizamnamelerde bulunması gereken teferruat, bir bakıma, bütçe hizmetlerinde yetişmiş elemanların miktarına bağlıdır. Eğer bu hizmetler için iyi yetişmiş fazla miktarda eleman bulmak imkânı olursa, birçok hususlar bunların takdirlerine de bırakılabilir.

Bütçe daireleri:

Genel idarede, aynı zamanda birçok büyük mahalli idarelerde, merkezi bir (bütçe uzmanlığı) olmalıdır. Ayrıca her bakanlıkta ve büyük müstakil amme müesseselerinde özel bir bütçe uzmanı bulunmalıdır.

Mahalli idareler için bir milli (Bütçe Danışma Servisi) bu problemin çözümlenmesinde faydalı olabilir.

Bütçe plânlaması, uygulaması ve kontrolü icra organı başkanının en başta gelen sorumluluklarına sıkı sıkıya bağlı olduğundan, bütçe dairesi, kendisine doğrudan doğruya bağlı, en yakın uzmanlarının en önemli kısmını teşkil etmektedir. Bu gerekli bilgilerin süratle toplanmasını ve mali kontrolün daha kolay ifasını sağlar. Milli bütçe dairesi Maliye Bakanlığı emrine verilirse bu avantajlar kaybolur. Çünkü bakan karşılaştığı kanuni anlaşmazlıkları, müphemiyetleri icra organı başkanına başvurmadan biraz zor tatbiki mecburi hale koyabilir. Bunda da daimi bir

Reddedilmek tehlike ve endişesi hakim olur. Bütçe uzmanları bakanlıklara yerleştirildikleri takdirde, hizmet ettikleri bakanın direkt müşavirleri olabilmeleri için, bakanlıkların idari teşkilâtının en üst kademelerine yerleştirilmeleri mantık icabı olup geçirilen tecrübelerden edinilen bilgiler de bunu doğrulamaktadır. Mevcut olan yerlerde, merkezi ve bakanlıklar bütçe uzmanlarının karşılıklı münasebetlerini bundan sonraki yazımızda izah edilecektir.

Kendilerinden azami istifade sağlanmak istendiği takdirde bütçe memurlarının mesleki yetiştirme eğitimine tabi tutulmaları lâzımdır. Muhasip, Mali müşavir veya hukukçu olmak, şüphesiz bu vasıflar da faydalı olmakla beraber, bütçeci olmak için kâfi değildir. Bütçecilerden beklenen icraat, doğrudan doğruya hükümetin çalışma, iş programına, amme hizmetlerinde çalışan yüz binlerce kişiye ve hatta memleket ve milletin müstakbel gidişatına tesir eder. Onların yaptıkları hataların icra organı başkanı tarafından tashih edilebileceği doğrudur. Fakat düzeltmeler yapıncaya kadar önemli zararlar zaten ika edilmiş olur.

İdeal bir bütçe memuru, hükümet idaresinde oldukça tecrübeli sosyal ilimlerde geniş bilgi sahibi, genel kültürü kuvvetli bir kimsedir. Buna ilaveten modern bütçe tekniği ve bunun gelişmeleri mevzuunda yetişmiş ve bilgi sahibi olmalıdır. Bu işlerin kâtiplerin eline bırakılma veya icra organı başkanının diğer vazifeleri arasına sıkıştırılıp, ayırabileceği boş zamanı içindeki kifayetsiz gayretine teslim edilmesi günleri artık çoktan geçmiş bulunmaktadır.

Bu seriden gelecek yazımızda, yukarıda ana hatları belirtilen bütçe mefhumuna göre sağlam bir bütçe meydana getirmek ve tatbik edilmek istendiği takdirde ne yolda hareket edilmesi gerektiğini, lüzumlu ayrıntıları da göstererek anlatacağız.

(Derginin gelecek sayısını temin edebilirsek ikinci yazıda Türkçeye çevrilecektir).

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ PERSONEL DAİRESİ

Tercüme eden:
A. Hayrettin KALKANDELEN
Düzce Kaymakamı

HİZMET:

Amerika'nın Federal Devlet Memurları; bürolarda, laboratuvarlarda, atölyelerde, hastanelerde ve Birleşik Devletlerin hemen her yerinde her an iş başındadırlar.

Postayı onlar dağıtır, ordunun silahlarını imal eder, malûl emekli askerleri korur, kamunun hak ve menfaatlerini sahtekârlardan korur, gıda ve ilâçların temizliklerini kontrol eder, meyve, sebze ve diğer tarımsal istihsalin kalitelerini geliştirir, milli parkları ihdas eder ve korunmalarını sağlar, meteorolojik tahminleri yapar, elektronik, radyo ve radar mevzuundaki araştırmaları geliştirirler.

Federal Devlet Memurları, daha bunlardan başka yüzlerce muhtelif kamu hizmetlerini ifa ederler.

NEREDE ÇALIŞIRLAR?

Federal teşkilâtın çoğunun merkezi Washington, D.C.'de bulunmaktadır. Teşkilâta bağlı «Mahallî Müesseseler», Birleşik Devletlerle ona bağlı bulunan bütün toprakların sathına yayılmışlardır. Bunlardan bazıları da yabancı memleketlerde bulunmaktadır. Tahminen 2.300.000'den fazla Federal Devlet Memurlarının 1/10'i Washington'da ikamet etmektedir. Büyük çoğunluk taşra teşkilâtında vazife görmektedir. Meselâ, harp gemileri tersanesinde, askerî teçhizat depolarında, tophanelerde, karargâh iaşe depolarında, postaneler gişe ve bürolarında, emekli askerlere ait hastanelerde ve her türlü araştırma merkezlerinde çalışmaktadırlar.

Birleşik Devletlerde çalışmakta bulunan bu memurlardan 1/4 ine yakını kadındır. Diğer taraftan her 100 memurdan 24'ü posta hizmetlerinde, 44'ü kara, hava ve deniz kuvvetlerinde, geri kalan 32'si ise diğer dairelerde bulunmaktadır.

DEVLET PERSONEL DAİRESİNİN MERİT SİSTEMİ : (Devlet Personel Dairesinin ehliyet ve liyakate göre değerlendirme sistemi).

Bu kitapçıkta yalnız Devlet Personel Dairesinin Merit Sistemine dâhil vazifeler bahis konusu edilmiştir. Bunların çoğu, Posta İşleri Bakanlığı; Sağlık, Eğitim ve Refah Bakanlığı; Federal Havacılık Dairesi ve bunun gibi Başkanın (Cumhurbaşkanının) emri altındaki icra organına tâbi dairelerdir. Burada, Yasama Organındaki (Kongre ve memurları) yahut Yargılama Organındaki (Mahkemeler ve memurları) ve yahut ta kendilerine has bir Merit Sistemleri bulunan (Tennessee Valley Otoritesi, yabancı memleketlerdeki hizmetler v.s.) ve Personel Dairesinin mevzuu dışında kalan vazifelerden bahsedilmeyecektir.

Devlet Personel Dairesinin Merit Sisteminde memuriyetlere atama, iş başarma kabiliyetinin esaslarına, ehliyet (Ehliyet, müsabaka imtihanlarında ispat edilir) dayatılmış olup, siyâsî görüş ve akide, ırk, mntıka yahut milliyet gibi unsurlar nazarı itibara alınmamıştır.

Bu pozisyonlar, taliplerin Devlet imtihanına girmeleri sebebiyle, «Müsabaka Pozisyonu» olarak adlandırılır. Hep birlikte yapılır ve «Müsabaka şeklinde» veya «Meslekî» olarak tertip edilir ve bu kitapçıkta yalnız bu kabil vazifelerden bahseder.

DEVLET PERSONEL DAİRESİ:

Devlet memuriyet sınavları, Birleşik Devletler Personel Dairesi bürolarınca ve heyetlerince ve diğer dairelerde ise Birleşik Devletler imtihan edicilerince yapılır.

Diğer birçok Federal Dairelerde olduğu gibi Devlet Personel Dairesinin de merkez veya karargâh bürosu Washington, D.C.'dedir. Burası, memleket çapında imtihanlar hazırlar. Buna göre Washington'da imtihan kâğıtlarını doldurmak (= imtihana gireceklerin durumlarını gösterir bildirimleri) mümkün olduğu gibi bu imtihanlar bazı hallerde bütün memleket ve deniz aşırı ülkelere de ilân olunur.

Personel Dairesi vazifesine, Washington dışında, mahalli bürolarda devam eder. Her mahalli büro ve onun nezaretindeki sınav kurulu halka, Devlet Personel Dairesine ait haberleri ulaştırır ve mntıkalara dâhilinde imtihanlara girme hususunda bildirimlerini doldurmuş olanların imtihanlarını yaparlar.

Bu yazımızın sonunda görülebileceği üzere mahalli ofisler ve Birleşik Devletlerden her birinin kendilerine ait personel bürolarının bulundukları yerler açık bir şekilde liste halinde verilmiştir.

İŞ İÇİN MÜRACAAT:

Özel endüstride olduğu gibi Federal Devlet hizmetinde de hemen hemen her kategori meslekler yer almıştır. Bununla beraber, Devlet Personel Dairesi, her zaman, her mevzudaki iş taleplerini kabul etmez. Vazifeler için imtihanlar açılmadan önce talepleri alır. Bunlar tamamlandıktan sonra vazifelerden bahseden bir imtihan bildirisi yayınlanır. Bunda taleplerin kabulü için ne gibi bir tahsil veya tecrübenin icap edip etmediği, yazılı bir sınava ihtiyaç bulunup bulunmadığı, vazifelerin nerelerde bulunduğu, ücretin miktarı ve buna benzer hususlar açıklanır.

İLANLARIN ASILDIĞI YERLER:

Birleşik Devletler Personel Dairesinin imtihanların gösterir ilân tahtaları, memleket çapına yayılmış bulunan binden fazla postanede muhafaza edilmektedir. Bunlar keza personel servisinin diğer 1600 postanedeki haber yerleridir. Bu bürolar açılacak imtihanlar hakkında bilgi verirler ve müracaat formlarını ilân ederler. Bulunduğunuz mahallin postanesi size imtihanlar hakkında bilgi verebilir yahut da bu bilgilerin temin olunabileceği en yakın postanenin yerini gösterir.

Eğer yaşadığınız yer bir şehir ise ve orada mahalli bir personel varsa bilgi için o büroya başvurursunuz. Mahalli bürolar bu yazımızın sonunda liste halinde gösterilmiştir.

Personel Servisinin haberlerini almak için yazı yolunu tercih etmek mümkündür. Eğer siz bu yolu seçerseniz takip edilmesi gereken en iyi yol şudur: Eğer ilgilendiğiniz vazife Washington, D.C.'de ise «Birleşik Devletler Personel Dairesi, Wash., 25, D.C.» ye yazarsınız. Eğer vazife Washington, D.C.'nin dışındaki bir federal müessesede ise (Meselâ, bir emekli askerler hastanesinde, ziraî araştırma merkezinde, harp gemileri tersanesinde) müessesenin bulunduğu personel bürosunun merkezine yazmamız icap eder.

Bununla beraber aşağıdaki yerler de Personel hizmetleriyle ilgili haberlere sahiptir: Devlet Memur hizmeti büroları, emekli askerler haber merkezleri, emekli askerlerin millî ve devletle ilgili genel merkezleri, üniversitelerdeki tayin işlerine bakan memurlar ve emekli askerlerin müşavirleri ve hükümet dairelerindeki B. Devletler Personel servisi sınav heyeti ve personel amirleri.

KAPANIŞ GÜNÜ:

İlân olunan bir imtihana ait müracaatların kabulü nihayet imtihanın açılacağı zamana kadar devam eder. Bazı hallerde müracaatların son kabul günü, bildiride açıklanmıştır. Diğer bazı hallerde ise ilânda bu hususa ait bir bilgi verilmemiş olup, ileride yapılacak başka bir ilânda bildirileceği belirtilir.

Taliplerin çoğu, çok defa müracaatlarını imtihanın açılacağı sırada yaparlar. Bununla beraber askerî hizmette bulunmalarından dolayı vaktinde müracaat formlarını dolduramamış olanlar, muvaffakiyetli bir terhisi müteakip 120 günü geçmemek üzere müracaat formlarını doldurabilirler. Keza, Birleşik Devletler sınırları dışında bulunan bir hükümette veya beynelmilel bir teşkilâtta (Birleşik Milletler Teşkilâtı gibi) çalıştıklarından dolayı müracaat formlarını vaktinde dolduramamış olanlar, keza bu şartların devamınca, daha sonra doldurabilirler.

Bu kabil emekli askerlerle onların akrabaları müracaat müddetleri sona ermiş imtihanlar için aplikasyon doldurabilirler. Bunlara Devlet Personel Dairesince «On puanlık Emekli Asker Rüçhaniyeti» bahşedilmiştir.

48 numaralı el kitabı, Personel Heyetince hazırlanmış olup emekli asker rüçhaniyeti ile ona bahşedilen haklardan bahseder.

Eğer böyle haktan istifadesi kabul edilmiş bulunan birisi, müracaat müddeti sona ermiş bir imtihana bir aplikasyon göndermeyi düşündüğü zaman, imtihan tebliğ ve ilânını yapan ve buna ait şartları ve diğer hususları açıklayan büroya yazı ile müracaatta bulunur. O büro da keyfiyeti inceledikten sonra aplikasyonun kabul edilip edilmediğini bildirir.

İŞİN İCABINI DÜŞÜNMEK:

Bir aplikasyon doldurulmadan önce imtihan ilânı dikkatle okunur. O vazifelerle o vazifelerden birini talep edeceklerin haiz olmaları gereken şartlardan etrafı ile bahseder.

Eğer ilân muayyen hatlar dâhilinde bir yıllık bir tecrübesi bulunanların aplikasyonlarının kabulünü şart olarak ileri sürmüşse ve siz o tecrübeye sahip değilseniz boş yere aplikasyon doldurmamanız gerekir.

Eğer ilân bütün vazifelerin muayyen bir mahalde olduğunu bildiriyorsa ve siz o yerde çalışmayı düşünmüyorsanız, aplikasyon doldurmamalısınız. Birçok ümitsizliğe uğramış adaylar, eğer aplikasyonlarını doldurmadan önce ilânı dikkatlice okumuş olsalardı harcadıkları zaman ile sıkıntılarını tasarruf etmiş olurlardı.

BAZI GÖZETİLECEK ŞEYLER:

Birçok imtihanlar için müracaat formu doldurmakta hususi tahsil veya ihtisasınız müsait olmadığı halde, umumi şartlara intibakınız müsait olabilir.

Kaç yaşındasınız? Hiç olmazsa imtihan ilânındaki asgarî yaşta olmanız gerektir. Bu yaş umumiyetle 18'dir. Eğer ilânda bu yaş değişik gösterilmişse, tasrih olunan yaşa intibakınız icap eder. Bu hususta azamî yaş yoktur.

Amerikan vatandaşı mısınız? İmtihanlar yalnız vatandaşlara ve yahutsa Birleşik Devletlerde devamlı surette ikamet edeceklerine açılmaktadır.

Fizikî durumunuz nasıldır? Bedenî bakımdan vazifenin icap ettirdiği işleri yapmaya muktedir olmanız gerektir. Bu, adayın ihracını (kaybetmesini) icap ettiren bir fizikî yarış tazammun etmeyip; onun, işi kifayetli surette ve kendisine veya başkalarına bir zarar ıka etmeden yapabilmesi manasını ifade eder. Eğer vazifenin mahiyeti icabı olarak özel fizikî şartlar istenmişse bunlar imtihan ilânındaki şartlarda tasrih olunmuşlardır. Bu durum karşısında eğer siz bu vasıflara malik değilseniz bu vazife hakkında herhangi bir aplikasyon doldurmamanız icap eder.

APLIKASYON FORMLARINI ŞİŞİRMEK:

Eğer siz ilânda gösterilen şartlara uygun bir durumda iseniz, aplikasyon formunun doldurulması işin ikinci kısmını teşkil eder ve o zaman ufak bir kart doldurmanız kifayet eder. Fakat hemen veya az sonra 2 veya 4 sahifelik aplikasyon doldurmanız lazımdır. Bunun gayet dikkatli olarak doldurulması icap eder ve bu husus çok önemlidir.

Aplikasyondaki her soru cevaplandırılması gerekir. Aksi halde Personel Servisi atlanmış (= cevaplandırılmamış) bilgileri alabilmek için size tekrar yazmak ve sormak zorunda kalır. Bu ise hem zaman kaybına hem de aplikasyondaki işin gecikmesine sebep olur. Size normal olarak

verilmiş bulunan imkânı bu bildirimde gayet iyi kullanmak lazımdır. Eğer derhal cevap veremeyecek olursanız aplikasyonunuz iptal edilir.

Birçok durumlarda imtihanlar yazılı test yoluyla yapılmaz ve personel servisinin sınavcıları, adayları kendi tecrübe ve tahsillerine göre derecelendirir ve kıymetlendirirler. Aplikasyonda bildirilmeyen hususlar için puan alınmayacağına göre bütün durumların aplikasyonda belirtilmesi lâzımdır.

Nereye ve ne zaman aplikasyonunuzu gönderecek olursanız olunuz, yukarda izah olunan talimata riayet etmeniz gerektir. İmtihanların yapılacağı günden önce aplikasyonunuzu ilgili büroya doğru olarak gönderdiğinizde emin olmalısınız.

İMTİHAN OLMA:

İmtihanın yapılacağı ilânla belirtildiği zaman, siz posta kanalıyla test sınavlarının nerede ve ne zaman yapılacağını bildiren bir kart alırsınız.

İmtihan ameli olarak yapılır. O, sizin müracaatınızda belirttiğiniz işin yapılması mevzuunda ehliyetinizi yahut o işin nasıl yapılacağını öğrenme hususunda kabiliyetinizi ölçer.

Eğer siz yazılı bir testi gerektirmeyen bir imtihan için müracaat ederseniz, sizin dereceniz aplikasyonunuzda belirttiğiniz tahsil ve tecrübe (ihtisas) lerinizle tespit olunacak ve diğer ilâve vuzuh heyetçe (imtihan kurulu) tayin ve tespit olunacaktır. Sizin meziyetleriniz (hususiyetleriniz) de sizin eski işverenleriniz (patronlarınız) ve murakıplarınızdan sorularak tespit olunacaktır.

İmtihanlarda muhtelif dereceler yahut ücret seviyeleri mevzuu bahistir. Siz bunlardan birisi ile kıymetlendirilirsiniz. Fakat bu seviye sizin aplikasyonunuzda asgari olarak kabul edeceğiniz ücret seviyesinden daha aşağı ise, sizin dereceniz kıymetlendirilmez.

Eğer bir imtihanı kaybederseniz, o mevzudaki aplikasyonlarınız kabul edildiği takdirde onu tekrar edebilirsiniz. Eğer imtihanı kazanırsanız fakat bu kazanma derecesi sizi tatmin etmezse ve kazanma derecenizin yükseltilmesini isterseniz, bir yıl sonra o imtihanın açılması halinde tekrar aynı imtihana girebilirsiniz.

İmtihanı ilân eden büro tarafından imtihanı kazandığınız yahut kaybettiğiniz size usulüne uygun olarak tebliğ edilir. Eğer adresinizi değiştirmişseniz ilgili büroya (imtihanınızla ilgili) haber vermeniz lâzımdır.

ELİGİBLE (= UYGUN, MÜNASİP, SEÇKİN OLMAK) :

İmtihanda muvaffak olanlara (eligible) — Uygunlar, münasipler, seçkinler veya başarılılar denir. Onların isimleri «Başarılılar Listesi» diye adlandırılabilen bir listeye konur. Bir başarılının iş alma şansı listede işgal ettiği yüksek seviyeye ve dairelerin münhalları ne derece çabuk doldurmalarına bağlıdır.

Federal daireler diğer muhtelif yollarla da tayinler yapabilirler. Misal olarak, vazifelerini değiştirmek isteyen memurların bir daireden diğerine nakillerinin yapılması veya bir memurun terfi ettirilmesi suretiyle yapılan tayinler zikredilebilir. Fakat bir vazifeye Başarılılar Listesinden bir tayin yapılacağı zaman, ilgili daire Personel Dairesinden veya onun bürolarının birinden o vazife için Başarılılar Listesindeki şahısların isimlerini talep eder.

Personel Dairesi bu teklifi aldığı zaman, listenin en üstündeki üç başarılının isimlerini talepte bulunan daireye gönderir. Listenin başında bulunan bu üç başarılının değerlendirilmesi sırasında, eğer bunlardan birisi vazifenin bulunduğu yerdeki bir tayini kabul etmediğini bildirecek olursa, şüphesiz, onun durumu nazarı itibara alınmaz. Keza, tayini yapacak amir, vazifeye alacağı kimseyi yalnız erkeklerden veya kadınlardan seçeceğini kayıtlayabilir. Eğer yalnız erkeklerden düşünülmüş ise, meselâ o zaman en yüksek derecede bulunan üç erkeğin isimleri gönderilmiştir. Hatta daha yüksek derecede bulunan kadınlar olsa bile bunların isimleri bildirilmeyip, başarılılar listesinde bırakılacaktır.

Personel amiri veya Müdürü, kendisine isimleri verilen üç başarılıdan birisini seçer. Eğer seçilen şahıs bu tayini kabul ederse, seçilmemiş olan diğer iki şahsın isimleri tekrar listenin başına konulmak üzere iade olunur. Onlar teklif edilecek diğer taleplerde nazarı itibara alınırlar.

Her cins başarılılar listelerinden, ister daktilograf, doğramacı, kimyager veya başka biri olsun ücretle istihdam edilirler. Her boş yer için personel müdürü başarılılar listesinin baş tarafındaki üç kişiden biri hakkında kendi seçim hakkını kullanır. Bu durum, niçin listenin en üstündeki şahsın değil de ondan daha altta bulunan bir diğerinin seçilmiş olması keyfiyetini izah eder. Eğer Personel Amiri 2 veya 3 numaralı başarılıyı seçerse 1 numaralı başarılı ilk hamlede bir vazife alamaz, fakat listedeki yerini muhafaza eder.

EMEKLİ ASKERLERİN TERCİHLİLİK DURUMU:

Siz eğer emekli bir askerseniz, bir devlet vazifesine girerken ve keza o vazifede ücretle çalıştırdıktan sonra munzam menfaatleriniz olacaktır. Meselâ; «Emekli Asker Rüchaniyeti» bir imtihanı kazanma derecesine bazı puanlar ekleyecektir.

Muvaffakiyetle terhis edilen emekli askerler (harp görmüş), 5 ilâve puana sahiptirler. Bunlar malûl emekli askerlerse kendileriyle eşleri bu askerlerin orduda (silâh altında) bulundukları sırada ölen veya faal bir vazifede tamamen sakatlandıkları sırada dul kalan karıları, boşanmış veya dul kalmış anneleri 10 ilâve puana (Tercih puanına) sahiptirler.

Personel Dairesinin 48 sayılı «Personel Servisinin emekli askerler rüchaniyeti» adlı el kitabı, emekli askerler rüchaniyeti adı altında kimlerin hak sahibi bulunduklarını onlara sağlanan menfaatlerin nelerden ibaret olduğunu izah eder ve bu hususta gerekli bütün bilgileri verir. Siz Washington'daki Devlet Personel Dairesinden yahut bu el kitabının sonunda verilmiş bulunan listedeki büroların herhangi birisinden yazılı olarak bu el kitabını talep edebilirsiniz.

TAYİN ŞEKİLLERİ:

Siz bir vazifeye aday olarak teklif olundu iseniz, alacağınız bir mektup veya telgraf, bu işin mahiyeti hakkında size gerekli bilgileri verecektir. Tayinler GEÇİCİ (Muvakkat), MESLEK ŞARTLI veya MESLEKİ olurlar. Bu terimlerin ifade ettikleri manaları bilmek icap eder.

Geçici bir vazife, bir yıldan daha fazla sürmez. Bu 70 yaşın üstündeki bir talibe verilebilen tek tip tayin şeklidir. Fakat bu tayin yenilenebilir. Geçici işçi tayin edilemez ve başka bir hizmete naklolunamaz. Ayrıca o, emeklilik sistemine de tabi değildir.

Meslek şartlı bir tayin, 3 yıllık bir hizmette sonra bir meslekî tayine intikal eder. İlk yıl denemenin bir kısmı olan adaylık süresidir (ki bu süre memur için tahkik, deneme, bir nevi imtihan veya tecrübe devresidir.) Bu esnada onun, işi tatminkâr bir surette yapabileceğini göstermesi lazımdır. Eğer bunu gösteremezse, işten çıkarılması gerekir. Meslek şartlı memur terfiler de dahil olmak üzere her hususta diğer memurlara eşittir. Ve üç ay sonra o imtiyazlarını nakle malik olur.

Bir meslek şartlı memur, namzetlik süresini tamamladıktan sonra hataları müstesna yerinden oynatılamaz. Bununla beraber layoff action

(—kadro daraltılmasında) de meslek şartlı memur, meslekî memura nispeten daha önce işten ayrılır. 3 yıllık sürekli bir hizmetten sonra, meslek şartlı memur tam manasıyla meslekî bir memur olur.

Posta İşleri Bakanlığında ve diğer birçoklarında, hizmete alınan yeni memurların çoğu başlangıçta meslek memurluğunu alır. Bir meslek memuru yukarıda belirtildiği gibi namzetlik süresini geçirir ve nakil ile terfi haklarına sahip olur.

O terfiini tamamladıktan sonra tenkise uğrayacak grupların sonuncusundadır.

DiĞER ŞARTLAR

Size bir vazife teklif olunduktan ve siz de bu vazifeyi kabul ettikten sonra, sizin işin ifasile ilgili şarttan ziyade diğer bazı şartlarla karşılaşmanız lâzımdır.

Bir dairenin personel müdürü veya amiri sizi tayin için seçtiği zaman siz onun veya onu temsil eden şahsın bürosuna bu şartların neler olduğunu mufassalan öğrenmek için gidersiniz. Aynı zamanda bir Federal Devlet Memuru olarak icra edeceğiniz bazı emirler hakkında da bilgi sahibi edirsiniz.

BU ŞARTLAR ŞUNLARDIR:

YEMİNLİ BEYAN

Maaş bordrosuna isminizin ithalinden evvel bazı takrirleri yeminle tasdik etmeye veya onları tasvibe hazır bulunduğunuzu bildirmek icap eder. Eğer doğru olmayan beyanlara yemin edecek olursanız bu durum işten uzaklaştırılmanızı gerektirir.

BÜRO YEMİNİ

Birleşik Devletler Anayasasını benimsediğinizi ve onu müdafaaya hazır bulunduğunuzu yeminle tevsik etmeniz lâzımdır.

SADAKAT:

Bir komünist veya faşist olmadığınızı, kuvvet veya şiddet yoluyla Birleşik Devletleri hükümetini devirmeyi iltizam eden herhangi bir teş-

kilâta veya ona taraftar olan bir birliğe üye veya taraftar olmadığınıza yemin etmeniz gerektir.

HÜKÜMETE MUHALİF OLMA:

Hükümete karşı grev hakkını benimseyip müdafaa eden herhangi bir Federal Devlet Memurları Teşkilâtına iltihak etmemek veya hükümete karşı grev yapmamaya yemin etmek lâzımdır.

RÜŞVET:

Memuriyetinizi elde edebilmek için herhangi bir miktar para veya kıymetli bir şey vermediğiniz veya teklif etmediğinize dair yemin etmek gerektir. Bir amme hizmetini satış veya satın alış; para cezası veya hapis ve yahutsa bunlardan her ikisi ile cezalandırılmayı icap ettirir.

SORUŞTURMA:

Tayin ile ilgili olarak, sizin güvenilir, itimada layık, iyi tavır ve karakterli ve Birleşik Devletlere tam ve içten bir sadakat ile bağlı olup olmadığının tespiti için hakkınızda bir soruşturma yapılır.

Soruşturma tamamlandığında, sizin hükümet hizmetindeki vazifenizin millî emniyet menfaatlerde ahenkli olup olmadığının tayini mevzuunda da bir tespit yapılmış olacaktır.

VAZİFE İÇİN SEYAHAT:

Eğer vazife için ispatı vücut etmek icap ediyorsa, normal olarak zatî masraflarınız kendinize ait olur. Hükümet bu seyahat masraflarını ancak istisnai bazı hallere münhasır olmak üzere öder.

FİZİKİ MUAYENE:

Tayin işleminden önce sizin bir tıp elemanı tarafından fizikî muayeneniz yapılmış olmalıdır. Eğer bu muayenede sizin bu vazife için fizikî şartlar bakımından müsait bulunmadığınızı tespit ederse tayininizden sarfı nazar edileceği gibi, ikametgâhınıza dönüş masraflarınızın da hükümet tarafından ödenmesi imkânsız olur.

PARMAK İZLERİ:

Vazife için ispatı vücut ettiğiniz zaman parmak izleriniz alınır ve kendi kayıtlarıyla karşılaştırılmak ve kontrol ettirilmek üzere Federal Hükümet Soruşturma Bürosuna gönderilir. Eğer siz (her hangi bir küçük trafik cezaları dışında) tevkif edilmişseniz ve siz aplikasyon formunuzda bu hususu bildirmemişseniz, tayininizden sarfı nazar olunur.

SİYASÎ FAALİYET:

Federal Devletin memuru olarak bulunduğunuz müddetçe herhangi bir siyasî partizanlık yapmanıza müsaade edilmez. Hiç şüphesiz bir şahıs olarak, fikir ve karakterinize uygun bulunan ve istediğiniz bir siyasî birlik lehinde oy hakkınızı kullanırsınız.

Devlet Personel Dairesinin 20 numaralı el kitabı etraflı olarak ne gibi siyasî faaliyetlere müsaade edildiğini ve ne gibi faaliyetlerin menedildiğini belirtmektedir.

İŞ BAŞINDA (Vazifede)

Kabiliyet ve bilgi esaslarına göre memuriyete kabul edilenlere Hükümet aynı esaslar dâhilinde maaşlarını öder ve kendilerini terfi ettirir.

Memurlar «EŞİT İŞ İÇİN EŞİT ÜCRET» prensiplerine göre para alırlar. Daha yüksek derecelerdeki vazifeler inhilâl ettiği veya yeni bazı vazifeleri ihdas olunduğu zaman, umumî tatbikat, daha müşkül vazifeleri ifaya muktedir olduğu anlaşılan daha aşağı derecelerdeki memurların terfi ettirilmeleri suretiyle doldurmak merkezindedir.

Bu hususta ve Federal Devlet memuriyetinin diğer cepheleri hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyeceksiniz. Bunlar hakkında öğrendiğiniz gibi, Amerika'da Hükümeti büyük bir işveren hatta tedricen sahası ve şümülü artan bir işveren olarak bulacaksınız.

ÜCRET (Maaş):

Umumiyetle devlet iyi ücretler verir. Aşağı derecelerde ücretler birbirine eşittir. Yahut özel endüstrideki müşabih bir işteki ücretten daha

yüksektir. Daha yüksek derecelerde ise Federal Devletin ödediği para miktarı özel endüstrideki kıyasen daha azdır.

Bununla beraber ücret yalnız nazarı itibara alınacak şey değildir. Devlet memurları yıllık ve hastalık izinlerine sahiptirler. Ayrıca memurun maaşı sabittir. Aybaşında ne miktar para alacağını bilir. Hâlbuki bir fabrika, işin yavaşlaması sebebiyle ücret miktarını tenzil edebilir, hatta kesebilir. Fakat hükümet, iyi ve fena zamanlarda da iş durmayacağından hizmet devam eder ve ücretin kesilmesi de bahis mevzuu olamaz. Devlet memurlarının imtiyazlarından biri de Amerikan halkına hizmet etmekten gelen bir ruhi tatmindir.

Devletin muhtelif ücret plânları vardır. Daha çok ticarî memuriyetlerde ücretler, onları özel endüstrideki seviyeye getirmek üzere zaman zaman ayarlanmaktadır.

Posta işleri Bakanlığı memurlarının, kanunla tespit olunan kendilerine mahsus bir ücret sistemleri vardır. Girişte saat başına ödenen ücret» birinci ve ikinci sınıf postanelerde ve şehirdeki tevzi hizmetlerinde çalışanlar için \$ 2,16 dır.

Bazı Federal Devlet Daireleri ve bazı memur sınıfları halen değişik birer ücret sistemine tabidirler. The Tennessee Valley Authority, Dışişleri Bakanlığı, emekli askerler idaresinin tıp ve cerrahi bürolarındaki doktorlar, dişçiler ile hemşireler bu grupta mütalaa olunurlar.

Bu hususi ücret plânı bütün Federal Devlet Memurlarının yarısından fazlasına tatbik olunmaktadır.

Diğerleri (% 43) Classification Act (= Sınıflandırma kanununa)'a göre para almaktadırlar.

O umumi tablo (= G.S.) denilen bir ücret derecesini ihtiva eder. Daha ziyade bürolarda çalışanlarla, muhafaza ve nezaret ile vazifeli memurlar (muhafızlar ve haberciler)'ı içine alır. Bunda işin güçlük derecesine göre, memuriyetler numara ile derecelendirilmişlerdir. Numaralar yükseldikçe memuriyetlerin güçlük dereceleri de buna uygun olarak artmaktadır.

UMUMİ TABLO

(G. S.)

DERECE	GİRİŞ ÜCRETİ	PERİYODİK ARTIŞ	AZAMİ ÜCRET
1	\$ 3,185	\$ 105	\$ 3,815
2	3,500	105	4,130
3	3,760	105	4,390
4	4,040	105	4,670
5	4,345	165	5,335
6	4,830	165	5,820
7	5,335	165	6,345
8	5,885	165	6,875
9	6,435	165	7,425
10	6,995	165	7,985
11	7,560	260	8,860
12	8,955	260	10,255
13	10,635	260	11,935
14	12,210	260	13,510
15	13,730	325	15,030
16	15,255	260	16,295
17	16,530	260	17,570
18	18,500	—	18,500

Hangi işin bu derecelerden birine veya diğerine tetabuk ettiğini bilmek sizi ilgilendirecektir. Meslek sınıflandırıcılar, işlerin gerektirdiği vazifeleri tetkik ederler. Onlarda hangi vazifelerin güç olduğunu, işin başında bulunan memurun ne kadar fazla mesuliyeti bulunduğunu ve vazifelerin ifasında ne gibi bir bilgi veya tecrübe veya maharetin gerektiğini tespit edip ortaya koymuşlardır. Böylece onlar, işleri, işlerin, karakterlerine uygun derecelere ayırmışlardır.

Tabloda görülen periyodik ücret artışları, otomatik bir artışı tevhit etmektedir. Bu artışlar, memurların vazifelerini bihakkın ifa etmeleri halinde uygulanır. İlk 10 derecedeki artışlar için süre her 52 haftada birdir.

11 – 17'nci dereceler için artışlar, her 78 haftada bir vaki olur. Yukarıdaki tabloda gösterilen azamî artışlar, aynı derecede uzun zaman hizmet eden memurlara ancak bazı şartlar altında verilebilmektedir.

ÇALIŞMA SAATLERİ:

Devlet teşkilatında normal olarak çalışma haftası 40 saattir. Ücret tablosunda gösterilmekte olan ücretler bu işin yekûnu içindir. Ekser Devlet Memurları, günde 8 saat, haftada 5 gün, pazartesten cuma gününe kadar çalışırlar. Fakat bazı hallerde işin icabı daha başka bir çalışma haftasını gerektirir.

Diğer işlerde olduğu gibi, memurlar bazen tam mesai yapmak zorunda kalmaktadırlar. Eğer sizden Devlet Memuru bulunduğunuz zaman tam mesai bir çalışma istenmişse, size tam mesai ücreti ödenecek yahut fazla olarak çalıştığınız zamana karşılık, bu kadar bir müddet için izinli addolunacaksınız.

TERFİH İLERLEME, YÜKSELME (Vazife Bk.):

Devlet hizmetlerinde en üst kademeleri işgal eden birçok kadın ve erkekler mesleklerine merdivenin alt basamağından başlamışlardır. Onlar vazifelerini başarı ile yapmış ve daha yukarıdaki vazifelere hazırlanmışlardır. Dairelerinin işlerini tekrar ve tekrar öğrenmişlerdir. Vazifelerinde tam muvaffak oldukları zaman başarılarına binaen daha önemli başka işlere terfih ettirilmiştir.

Birçok daireler imkân nispetinde münhallarını kendi memurlarını terfih ettirerek doldururlar. Her dairenin terfih programları daha yüksek memuriyetlere tayin yapmada en iyi yetişmiş elemanların terfih ettirilmeleri yolunu kapsayacak şekilde tanzim ve tertip edilmiştir. Bir memurun çabuk terfihi, daha yüksek kademelerdeki münhallara ve kendisinin kabiliyet ve çalışkanlığına bağlıdır.

Birçok Federal Devlet Memurları kendilerini daha iyi hizmetlere hazırlamak için gece okullarına devam ederler. Washington, D.C.'de çok adetteki üniversite ve okullar hususi surette Devlet hizmetlilerini ilgilendiren kurslar açmaktadırlar.

Bir derecede (kademede) terfi etmek için, her zaman başka bir hizmete naklolanmaya lüzum ve zaruret yoktur. Bazen bir memurun iş mevzuu, normal bir iş kursunda büyük nispette değişir ve hizmet artar. Bu iş olduğu zaman Memuriyet Klassifikatörü (iş sınıflandırıcısı) nün işi yeniden gözden geçirmesi gerekir. Eğer o, vazifenin artmış olan mesuliyet ve güçlükleri sebebiyle daha yüksek olan bir dereceye çıkarılması icap ettiğine kani olursa bu değişikliği yapar ve memur yeni kademeye terfi ettirilmiş ve bu kademenin ücretine hak kazanmış olur.

Diğer bir yükselme şekli olan Periyodik Atlamada yalnız ücret yükselir. Burada ise durum, yukarıda izah olunduğu üzere yalnız ücret değil hizmetin değişmesi, hizmetin mesuliyet ve güçlüklerinin artması, kısaca hizmetin yükselmesini icap ettirmektedir. Periyodik yükselmeyi ücret (maaş) başlığı altında görmüştük.

NAKİLLER:

Yetişmiş bir memurun başka bir taraftaki diğer Devlet memuriyetlerine geçişi daha iyi bir vazife almak bakımından diğer bir yoldur.

Daireler, daha yukarıdaki derecelerde bulunan memuriyetler inhilâl ettiği zaman bir memurun terfihi için onun vasıf ve ehliyetlerini nazarı itibara alırlar. Bununla beraber, başka dairelerdeki vazifelere nakletmek için; bir memurun bu vazifeyi kendisinin bulması gerekir. Memurun «Kendi vazifesini bulması» memurun nakledeceği dairenin amirleri ile yapacağı Interviews (=Mülakat)ı ifade eder. Eğer başka bir dairece bir münhal memuriyet bulur ve o dairenin amiri de kendisinin meziyet ve vasıflarını takdir ederse, nakli için hazırlıklar yapılmış olur.

EHLİYET HESAPLARI:

Zaman zaman memurlar vazifelerinin icrası sırasında, hizmetlerindeki muvaffakiyetleri kıymetlendirilir. Çok dairelerde takdirler Outstanding (=Çok iyi), Satisfactory (=Tatmin edici) ve Unsatisfactory (=Kıfayetsiz) olarak yapılır.

«Tatmin edici» veya daha kıymetli not alan memurlar periyodik ücret artımından faydalanırlar. Bu mevzuu ücret bahsinde görmüştük.

Eğer bir memur «Kıfayetsizlikle» değerlendirilmişse elenmesi yahut tatmin edici bir çalışmayı öğrenebileceği bir vazifeye nakledilir.

TEŞVİK MÜKÂFATLARI:

Devlet Daireleri, vazifelerinin ifasında daha iyi yolları, daha basit usulleri veya daha iktisadî yolları tavsiye suretiyle kendi memurlarını teşvik ederler. Onlar, bir para tasarrufunu sağlayacak veya hizmeti geliştirecek mahiyetteki bir teklif veya keşif için bir memura para mükâfatı verirler. Keza onlar yani Devlet Daireleri hususiyle methe ve takdire değer fevkalade bir çalışmayı, vazife icrasını veya diğer işleri takdir ederek mükâfatlandırırılar. Bu mükâfatlandırma bürolarda rasyonel çalışma yollarının araştırılmasını ve maliyetin düşürülerek amme işlerinin daha ucuza mal edilme imkânlarının bulunmasını teşvik eder.

İZİN VE HASTALIK SEBEBİYLE AYRILMA, TATİLLER:

Federal Devlet Memurlarının çoğu tatil ve diğer mevzular için, memuriyet sürelerine göre sivil ve asker olarak yıllık izne müstahak olurlar. Onlar ilk üç yıl için yılda 13 gün, müteakip 12 yıl için yılda 20 gün hesabıyla bu izne hak kazanırlar. 15 yıldan sonra her yıl için 26 günlük bir izne müstahak olurlar.

Hastalık izni ise yılda 13 gün hesabıyla verilir. Bu izin hastalık hallerinde kullanılır ve işinizden bir doktor, dişçi veya gözlükçü ile mülakat için ayrılırsınız. Hastalık izni ilerde kullanılmak kaydıyla tasarruf edilemez. Bir memur veya ailesi hastalığın devamı halinde bu iznini kullanırlar.

Yılbaşı günü, Amerika'nın ilk Reisicumhuru Washington'un doğum günü, Asker ve Denizcileri anma günü, 4 Temmuz günü, Labor Bay, Emekli Askerler Günü, Tanrıya Şükür günü, Hazreti İsa'nın Doğum Günü Federal Devlet Memurları için tatil günleridir.

GURUP HAYAT SİĞORTASI:

Bir Federal Devlet Memuru olarak hiç bir doktor muayenesinden geçmeden ucuz fiyatla hayatınızı sigorta ettirebilirsiniz. Bu program iki şekilde sigortayı ihtiva eder: Hayat sigortası ve kaza ve ölüm sigortası. Sigorta için sizin yıllık ücret tutarınız kadar bir meblağı düşünür ve talep edebilirsiniz. Hükümet kendisine ait hisseyi öder ve siz her iki haftada bir maaş bordrosundaki yekünler üzerinden beher 1000 dolarlık bir sigorta bedeli için 25 cent ödersiniz. Eğer Devlet hizmetinden ayrılırsanız, bir şahsî hayat sigortasını standart fiyatlar üzerinden fakat tıbbi bir muayeneden geçirilmemek şartıyla yaptırabilirsiniz. Eğer siz Devlet hiz-

metinden bir yıllık taksit sırasında çekilirseniz (emekli) bir şey ödemezsiniz ve sigortanız devam eder. Fakat 65'inci doğum gününden sonra, eksilme % 75'e gelinceye kadar her ay % 2 miktarında bir tenkis yapılacaktır. Mütébaki % 25 kalacaktır. Tenzilât sizin emekliğinize kadar hatta sizin 65 yaşınızı doldurmanızdan bile sonra başlamayacaktır.

İŞTEN ÇIKARMA:

Devlet hizmetinde işten çıkarmalara tensikat (= reductions in force) denir ve buna tahsisatın kesilmesi, iş sahasının azalması yahut bunlara benzer bir durum sebep olur.

Bir tensikatta bir memurun tensikata tabi olacağı veya işinde kalacağını dört şey tayin ve tespit eder:

1. Tayin şekli (Meslekî, Meslek şartlı veya Geçici oluşu)
2. Emekli bir asker olup olmaması (Emekli askerlerin rüçhaniyetleri vardır).
3. Kıdem (Bir memurun Devlet Hizmetindeki süresi)
4. İşin icabı

İŞSİZLİK TAZMİNATI:

Tensikatta işten ayrılan veya tayin süreleri nihayet bulan Federal Devlet Memurları, özel endüstrideki benzer şekilde, bir işsizlik tazminatına hak kazanırlar.

Onlar çalıştıkları zaman devletçe tespit olunan işsizlik sigortası sisteminin şartlarından da istifade ederler.

SAĞLIK NİMETLERİ:

Devlet, Federal Devlet Memurları için bir Sağlık Nimetleri Programına kefil olur. Program, şahsî ihtiyaçları ihtiva eden çeşitli plânları içine alır. Bu, esaslı olarak risklerin heyeti mecmuasını ve çok kere masraflı hastalıkların sakatlığa karşı malî külfetini de ihtiva eder.

EMEKLİLİK:

Meslek yahut Meslek Şartlı memurların ücretlerinden % 6,5'u emeklilik fonuna ayrılır. Bu yüzden altı buçuk, her maaş çekinden kesilir. Bu

para faizi ile birlikte ve Devletçe ilâve olunan miktar memurun ilerideki yıllardaki gelirine karşılık teşkil eder.

Eğer siz bir yıllık taksidde hak kazanmadan Devlet vazifesinden ayrılırsanız emeklilik fonuna yatırmış olduğunuz paralar size iade olunur. Eğer siz hiç olmazsa beş yıllık bir hizmetten sonra ayrılmışsanız paranızın iadesi veya fon hesabında bırakılması şıklarından birini seçme hakkına sahip olursunuz. Parasını fon hesabında bırakanlar, 62 yaşına bastıkları zaman yıllık taksit alırlar.

Devlet çok liberal bir emeklilik sistemine sahiptir. Meselâ, siz eğer Devlete 30 yıl hizmet etmişseniz ve sizin maaş ortalamanız herhangi bir icrai 5 yıl zarfında (\$ 8000) ise siz emekliye ayrılabilir ve hayatınızın sonuna kadar yıllık \$ 4,500'lık bir emekli maaşı alabilirsiniz. Keza, herhangi bir memur hiç olmazsa beş yıllık bir hizmetten sonra sakatlanırsa, herhangi bir yaşta münasip bir yıllık gelirle emekli olabilir.

MEMUR BİRLİKLERİ:

Bir kaç tane Federal Devlet Memurları Birliği vardır. Bunlardan bazıısı Posta İşleri Bakanlığı memurlarında olduğu gibi özel guruplardır. Diğerleri Devlet Memurları arasında umumi üyeliğe sahiptirler. Onların ana mevzuları, Federal Devlet Memurlarının çalışma şartlarını geliştirmektir.

Federal Devlet Memurları bu birliklere iltihak etmek hususunda serbesttirler. Fakat herhangi bir teşkilâta iltihak için icbar olunamazlar.

Daha önce zikredilmiş olduğu veçhile memurlar, Birleşik Devletler hükûmetine karşı grev hakkını isteyen birliklere katılamazlar.

DAHA FAZLA BİLGİ:

Washington. D.C.'deki Birleşik Devletler Personel Dairesi tarafından idare olunan Federal Devlet Memurları hakkında Personel Dairesinin aşağıdaki mahalli bürolarından ve herhangi bir postaneden bilgi istenebilir.

DEVLET PERSONEL DAİRESİ MAHALLÎ BÜROLARI:
Birinci Mıntık İkinci Mıntık Üçüncü Mıntık Beşinci Mıntık
Altıncı Mıntık Yedinci Mıntık Sekizinci Mıntık Dokuzuncu Mıntık
Onuncu Mıntık

Onbirinci Mıntık Onikinci Mıntık

- Post Office and Courthouse Building, Boston 9, Mass. : Maine, New Hampshire, Vermont, Massachusetts Rhode island, and Connecticut.
- News Building, 220 east 42 nd Street, New York 17, N.Y. : New York and New Jersey.
- U.S. Customhouse, Second and Chestnut Streets, Philadelphia 6, Pa. : Pennsylvania, Delaware, Maryland, and Virginia.
- Peachtree - Baker Baulding, 275 Peachtree Street N.E., Atlanta 3, Ga. : North Carolina, South Carolina, Georgia, Florida, Tennessee, Alabama, Mississippi, Puerto Rico, and Virgin Islands.
- Post Office and Courthouse Building, Cincinnati 2, Ohio : Ohio, Indiana, Kentucky, and West Virginia
- New Post Office Building Chicago 7, Ill. : Michigan, Wisconsin, and Illinois.
- 1114 Commerce Street, Dallas 2 Tex. : Arkansas Oklahoma, Louisiana, and Texas.
- New Federal Building, 12th and Market Streets, St. Louis 1, Mo. : Missouri, Kansas, Iowa, Nebraska, Minnesota, North Dakota, and South Dakota.
- Building 41, Denver Federal Center, Denver, Colo Colorado, New Mexico, Utah, Wyoming, and Arizona.
- 302 Federal Office Building, First Avenue and Idaho, Washington, and Alaska.
- 128 Appraisers Building, 630 Sansome Street, San Francisco 11, Calif. : California, Nevada, and Hawaii.

MAHALLLİ İDARELERİN HAVANIN KİRLENMESİNİ ÖNLEYİCİ SAVAŞMAYA KATILMASI

Yazan:

M. RADIUS

**Avrupa Konseyi İstifşari
Asamblesi Mahalli İdareler
Komisyonu Başkan Vekili**

Çeviren:

**MEHMET TARCAN
Tetkik Kurulu Müşaviri**

I — DAVANIN VAHAMETİ:

Yetkili makamlar, hemen hemen bütün Avrupa şehirlerinde bir yere su getirilmesi, çöplerin toplatılması ve pis suların bir kanala akıtılması konusunda gerekli sağlık kurallarını tespit ve ilgili mevzuatı düzenledikleri halde havanın kirlenmesi (La pollution de l'aire) meselesi hâlâ genel olarak ihmal edilmektedir.

Bununla beraber, burada vahameti gittikçe artan bir mesele bahse konudur.

Halkın sağlığı ve yurt ekonomisi bu durumun etki ve sonuçlarından her gün artıcı şekilde zarar görmektedir. Havanın kirlenmesi, sanayi yönünden gelişmiş memleketlerde ve büyük şehirlerde umumi bir tehlike halini almıştır.

Hiç şüphesiz bu durum yeni değildir. Prof. RAYMOND'un dediği gibi (atmosfer, dünyanın başından beri çeşitli gaz artıkları veya tozların atıldığı büyük bir kanal olarak kullanılmıştır. Bu durum, akarsuların temizlenmeksizin sıvık artıkları devamlı surette bünyesinde eritmesine benzer.)

Akarsularda bulunan zehirli maddelerin salgı ve boşaltımı sonuçları şiddetli ve öldürücü şekilde kendini hissettirdiğinden balıkların yok olmasını, içme sularının zehirlenmesini, salgın hastalıkların yayılmasını önlemek için hızla zorunlu tedbirler alındığı halde havanın kirlenmesinin etki ve sonuçları uzun zaman kendini asla hissettirmemiştir. Bu durumun husule getirdiği vahamet; sanayileşme ve makineleşmenin gelişmesi sonucu bu gün korkunç bir hızla artmaktadır.

Bazı memleketlerde ve bilhassa bazı önemli ve seçkin şehirlerde uzun zamandan beri müstacel çarelerin alınmasını gerektirecek bir ciddiyetle meselenin üzerinde durulmaktadır. Söz gelimi, PÎTTSBURGH veya LOS ANGELES şehirlerinin durumları böyledir.

LONDRA bölgesinin dumanla karışık sisi (smog), sis birikmesi (fog), fabrika ve bina bacalarından çıkan dumanı (smoke) bir asırdan fazla zamandan beri üzüntü verici bir olay olmuştur. Bu gün dahi Los Angeles gibi bir şehirde oldukça vahim şekilde dumanla karışık sis toplanması halinde halk tehlikeye karşı uyarılmaktadır. Yetkili makamların sert ve acele ikazı halinde şehirdeki her türlü faaliyet ve gidiş geliş men edilmektedir. PÎTTSBURGH şehrinde geçen asrın ortasında, yemekli bir davete gidildiğinde beraberinde bir gömlek veya yedek elbise götürülmesi adet halini almıştı. Çünkü davetli sokaktan geçerken, üstünü başını kurum kapladığından; bu haliyle yemek masasına oturması toplum töresi ve sağlık kurallarına aykırı düşüyordu.

Bu bakımdan havanın kirlenmesi belasına karşı savaşmak için, ilk defa Amerikalıların meseleyi ilmi yönden ele almalarına ve bu konuda çok sıkı tedbirler ittihaz eylemelerine şaşmamalıdır.

Girişilen bu savaş; karşılaşılan direnme ve acı olaylara rağmen başarıya ulaşmış ve dün (KARA ŞEHİR) diye anılan PÎTTSBURGH şehri, batı Almanya kadar çelik istihsaline imkân veren önemli bir sanayiye sahip olduğu halde, bu gün (Beyaz Site) olmuştur.

Havanın kirlenmesi, insanlar, hayvanlar, bitkiler, taşınmaz mallar v.s. üzerinde çok uğursuz sonuçlar doğurmaktadır.

I _ İNSAN SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:

Meteorolojik şartlar ve hele sis, havanın kirlenmesinde son derece önemli rol oynamakta ve etkilerini gittikçe ağırlaştırabilmektedir.

Son on iki yıl içinde yapılan inceleme ve araştırmalar, söz gelimi LONDRA bölgesinde, devamlı, kesif ve dumanla karışık sisin göze çarpacek nispette ölüm miktarının artmasına sebep olduğunu ispat etmiştir.

LONDRA şehrinde, 1952 Aralık ayının sürekli ve kesif sisli ilk günlerinde ölenlerin miktarı önceki yılların iki haftalık devresine nazaran 4000 fazladır.

Havanın kirlenmesi insan için tehlikeli olmaya başladığından itibaren, zehirlenme hızlı, had, ağır, devamlı gibi çeşitli nitelikte olabileceğini-

den ve sağlık durumları farklı kişiler üzerinde muhtelif amiller tesir icra edebileceğinden bu günkü bilgi ve tecrübelerimiz ölüm nispetinin doğru olarak tespitine imkân vermemektedir. Bundan başka (Eğer bir cisim havada tehlikeli nispette mevcut değilse; muhtelif tehlikeli cisimlerin bir araya gelmesi zararsızlığı kabul edilen sınırı geçebilir. Havanın kirlenmesi meselesi, bütün zararlı cisimlerin tesirleri toplamından ibarettir). Bu şartlar içinde tıbbi ve bulaşıcı hastalıklarla ilgili incelemeleri derinleştirmek, bir yandan havanın kirlenmesi ve diğer yandan bu durumun meydana getirdiği hastalıklar arasında mevcut karşılıklı bağlılığı tespit etmek şayanı temennidir. Böyle bir inceleme hekim, kimyager, biyolog, ijiyenist v.s. arasında sıkı bir iş birliğini gerektirmektedir. Bu hastalıkların başlıcaları şunlardır:

a — KANSER

Havada az miktarda bulunan zararlı cisimlerin uzun süreli etki ve sonuçlarını belli etme kolay değildir. Bazı bilginler, bu durum (kanserin gelişmesini kolaylaştırır) demektedirler. İngiliz uzmanları 1954 yılında Parlamentoya sundukları raporda bu fikri benimsedikleri gibi, Fransız uzmanlarına 1960 Aralık ayında Paris'te toplanan kongrede aynı iddiayı teyit etmişlerdir. Üstün toksikolog ve tıp akademisi üyesi M. TRUHAUT otomobillerden çıkan tehlikeli gazların nitelik ve etkilerini belirtmiştir.

Bu gazlar çok defa BENZOPİREN (formülü C₁₀H₈) ihtiva edip bunun kanser meydana getirme hassası uzun zamanlardan beri bilginlerce incelenmektedir. Benzopiren tıp literatüründe 1 no. lu kanser meydana getirici (CANCERİGENE) olarak yer almıştır. Zira benzopiren yalnız havada bulunmaz, organizmaya kolayca nüfuz eder ve orada uzun müddet varlığını devam ettirir. Kurum daima ve kolaylıkla, akciğer zarına nüfuz etmek suretiyle akciğer kanserine sebep olan benzopireni ihtiva etmektedir. Benzopiren serisine dâhil olan POLYGYLIQUE HİDROKARBÜRLER de keza kansere sebep olmaktadır. Bir İngiliz hekimi olan SİR PERCİVALL POTT, daha 1775 yılında, ocak ve baca temizleyicilerde görülen hastalığın, meslekle ilgili bir nevi kanser olduğunu ilk defa teşhis ve tespit etmiştir. Ocak ve baca temizlemede kullanılan çocuklar bu işi bıraktıktan yıllarca sonra akciğer kanserine yakalanmışlardır. Aynı kanser bu gün, doğrudan doğruya ısıtma (chauffe directe) usulü ile ekmek pişirilmesi sebebi ile ekmeklerde görülmektedir. Eğer brülör (BRÜLEUR) cihazı iyi tanzim edilmmezse, ekmek üzerine kanser yapan kurum bırakmaktadır. İçine şehrin kurumu karışan kirlı havada, açıkta bırakılan yiyecek maddeleri için de durum tıpkı böyledir.

Amerikan uzmanı H. HEİMANN, 1961 yılında yayınladığı eserinde, hayvanlar üzerinde yaptığı deneyler sonunda, benzopirenin yalnız kanser yapma hasasını ölçmek için bir mukayese normu olarak alınabileceği sonucuna varmıştır.

b — KALP HASTALIKLARI:

Sisli havalarda kalp krizleri sebebiyle ölüm nispetinin arttığı ilmi inceleme ve deneylerle ispat edilmiştir. 24 - 25 Kasım 1960 günlerinde havanın kirlenmesini önleme maksadı ile Paris'te toplanan birinci Fransız kongresinde, bir çok bilginler bu yönü belirtmişlerdir.

c — BRONŞ HASTALIKLARI:

Bronş hastalıkları konusunda, bilhassa İngiltere'de, havanın sis ve dumanla kirlenmesi ile BRONŞİT, ZATÜRREE ve diğer teneffüs cihazı hastalıkları arasında sıkı bir ilgi bulunduğunu ispat eden istatistikler mevcuttur. Bu istatistiklere göre, büyük şehir ve sanayi merkezlerinde zatürree ve bronşitten ölenlerin miktarı kır topluluklarına nazaran iki misline yakındır.

d — SİNİR HASTALIKLARI:

Duman, ışsızlık ve sisin insan sağlığı üzerinde yıkıcı bir etkisi vardır. Herkes bu durumu bizatihi görebilmektedir. Teşebbüs ruhu, dinamizm ve birçok hallerde işçilerin verimi genel olarak sisli havalarda azalmaktadır.

Sinir buhranları, delilik ve hatta intiharların bu durumun sonucu olarak artıp artmadığını incelemek yerinde olur.

Havanın kirlenmesinin insan sağlığı üzerinde yaptığı zararlar ve bununla ilgili incelemeler, şimdilik bütün etkileri tamamıyla tespit edilemediğinden, yeter bir seviyeye erişmekten uzaktır. Havanın kirlenmesinin elim bir mesele halinde geldiği etraflıca ispat edildiği halde davanın halli henüz kesin olarak ele alınmamıştır. Bundan başka; sanayide gittikçe artan gelişme, fabrikaların çokluğu ve çeşitliliği, otomobil ve diğer motorlu araçların bolluğu durmadan bu tehlikeli durumu ağırlştırıyor. Paris'in bazı sinemalarında, havada bulunan çeşitli mikropların miktarı metre küpte 2 Milyona kadar yükseldiği halde, CHAMONİX de 10 veya 5 üniteye düşmektedir.

Her ne olursa olsun, deney ve ilmi istatistiklere dayanan İJİYENİST incelemeleri havanın kirlenmesinin zamanımızın en vahim meselelerinden biri olduğunu gerçekleştirmede ve henüz tahribatını artırmada en üst kerteğe gelmeyen endüstrinin gelişmesinden önce davanın halli gerekmektedir.

2 — EKONOMİK TEPKİLERİ:

Havanın kirlenmesinin ekonomik etkileri de çok önemlidir. Havanın kirlenmesine yüklenen başlıca zararlar şunlardır:

- a — Hayvanlara ve tarıma yaptığı zararlar,
- b — Yapı ve tesislerin onarım giderleri,
- c — Yersiz aydınlatma giderleri,
- d — Seyahat süresinde düzensizlik,
- e — Kazaların artması,
- f — Muayene ve tedavi giderlerinin artması,
- g — Arazi değerinin azalması,
- h — Temizleme giderlerinin artması,

Yakacak maddelerinin tam yanmamasından meydana gelen zararları da buna eklemek lâzımdır.

PİTTSBURGH şehri duman önleme bürosunun (Bureau of smoke prevention) 1958 yılında düzenlediği raporunda (şehirde dumanın giderilmesi sayesinde gerçekleştirilen yıllık tasarrufun değer artımı toplamının 27 milyon dolar olduğu ve bir kişiye 41 dolar düştüğü) belirtilmektedir.

İngiliz uzmanları parlamentoya sundukları raporda şu sonuca varmışlardır:

«İşaret ettiğimiz tahmini rakamlara dayanarak, havanın kirlenmesinin sebep olduğu yıllık zarar ve giderler toplamının 250 milyon sterlin tuttuğunu hesap ediyoruz. Bu toplam; sanayi bölgelerinde kişi başına 10 ve bütün İngiltere esas tutulursa şahıs başına 5 sterline tekabül etmektedir. Havanın kirlenmesi yüzünden kömürün tamamıyla yanmaması sonucu meydana gelen 25 - 50 milyon sterlinlik zararda ayrıca göz önünde tutulmalıdır. Tahminlerimiz fazla görülebilir, fakat A.B.D. de yapılan hesapların çoğundan aşağıdır. Bunlar bir gerçeğin ifadesidir.)

Fransa'da yapılan aynı cins hesaplarda benzeri sonuçları vermiştir. Havanın kirlenmesi Fransız halkına yılda 240 milyar eski franka yani şahıs başına 6000 frank zarara sebep olmaktadır.

M. RİCHARD tarafından havanın kirlenmesi konusunda Paris kongresine sunulan bildiride, havanın kirlenmesinin Paris'teki yapıların çatı ve duvarlarında sebep olduğu zararların yıllık miktarını 1.256 milyar eski frank tahmin ettiğini belirtmiştir. Bu hesap havası çok az kirlenen aynı cins şehirlerin çatı zararları ile mukayese edilmek suretiyle yapılmaktadır.

Havanın kirlenmesini gidermek amacı ile her cins cihaz veya alete yatırılan sermayenin kaybolduğuna inanmak mühim bir hatadır. Bu görüşün tamamıyla zıddına olarak, bu paralar yalnız halkın sağlığını korumak maksadıyla değil, memleket çapında önemli diğer artırımlara imkân verdiği için sarf edilmektedir.

3 — HAVANIN KİRLENMESİNİN TABİAT ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:

Tabiatın korunması meselesi, daha önceki istişare asamblesinin incelemesine konu olmuştur.

Bizi burada ilgilendiren mesele, şüphesiz kendi genel açısından ziyade havanın kirlenmesinin uğursuz sonuçlarına tabiatın korunması yönünden ele alınmalıdır. Bununla beraber bu iki mesele birbirine sıkıca bağlıdır. Amerikan uzmanı M.D. THOMAS bir eserinde, havanın kirlenmesinin bitkiler üzerindeki etkilerini incelerken, başka sisle karışık duman olmak üzere DİOKSİT DÖ SUFR, ASİD FLUORİDRİK ve diğer FLUOR bileşimleri gibi havayı kirleten bazı cisimlerin buna sebep olduğunu açıklamaktadır.

Bu unsurların bitkilere yaptığı zararlar gözle görülür şekilde açıktır. Bu durum bilhassa yapraklar üstünde görülmektedir. Bu bitkiler bazı hallerde, dışarıdan hiç bir iz ve bellilik göstermemelerine rağmen türlü hastalıklara yakalanabilmektedirler. Keza havayı kirleten bu cisimler bitkilerin güneş ışınları yardımı ile kimyevi bir cisim veya organik bir cevheri meydana getirme eyleminin (Photosynthese) düzenini bozmaktadır.

M. Thomas, havanın kirlenmesinin bitkiler üzerinde meydana getirdiği zararları, 1956 yılında Güney Kaliforniya için 5 milyon ve Kuzey Kaliforniya için bir milyon dolardan fazla tahmin etmektedir.

Tabiatın korunması yalnız ekonomik bir görüş arz etmez. Havası kirlenen bölgelerde yetişen meyve ve sebzelerle beslenmesi yüzünden insanların maruz kaldığı tehlikeler henüz iyice bilinmemektedir.

Sanayinin kuruluş yerleri seçilirken, mümkün mertebe, tabii manzaraların ve bilhassa doğal güzelliği müstesna bir değer taşıyan bölgelerin korunması göz önünde tutulmalıdır.

II — HAVAYI KIRLETEN AMİLLER:

Havayı kirleten belli başlı üç amil vardır.

a — Ev ocakları

b — Sanayi ocakları

c — Motorlu taşıt araçları

Paris belediyesi teknisyenlerine göre, bu üç mimbadan çıkan havayı kirletici maddeler şunlardır:

— Karbon gazı ve oksit dö karbon (co)

— Anidrid sülfürö (so₂)

— Sülfürik asit haline geçebilen anidrid sülfürik (so₃). Bu madde gaz haline gelmeden önce küçük parçacıklar halinde uzun zaman havada kalabilmektedir.

— Yanma veya kaçışlardan meydana gelen diğer asitler (kloridrik, fluoridrik, nitrik asitler gibi)

— Değişmez maden cevherlerini veya maden artıklarını kapsayan küller (örneğin kurşun oksit)

— İyi yanmayan cisimler (kadran gibi)

— Radyo aktif unsurlar

— Mikrop ve virüsler

Bu sıralama tahdidi değildir. Benzopiren ve mahiyeti henüz pekiyi bilinmeyen diğer bazı maddeler havanın süratle kirlenmesine sebep olmaktadır.

Özel meseleler ortaya çıkaran Radyo aktivitenin havayı kirletmesi olayı bir tarafa bırakılırsa; yetkili uzmanlar esas itibariyle ilk iki maddenin (Oksit dö karbon ve anidrid sülfürö) havanın kirlenmesinde rol oynayan cisimler arasında üstün bir yer tutuğunu ileri sürmektedirler.

1 — Ev Ocakları (Foyers domestique)

Bu ocaklar miktarlarının çokluğu yönünden önemli bir havayı kirlletme membaı teşkil ederler. Paris şehrinde, söz gelimi merkez mahallelerinde havanın kirlenmesinin % 70'ine konut ve yapı ısıtma tesisatından çıkan dumanlar sebep olmaktadır.

İngiliz uzmanları düzenledikleri raporda şu yönü belirtmişlerdir: «Havanın kapsadığı dumanın yarısına yakın kısmı ev ocaklarından çıkmaktadır. Konut yoğunluğunun çok olduğu bölgelerde bu nispet yükselir. Bundan başka, bu suretle meydana gelen duman, bilhassa sis tehlikesinin çok büyük olduğu kış aylarında havada devamlı kalır. Ev ocaklarından çıkan duman, menşei sınavi olanlara göre daha az yoğun olmasına rağmen daha az yükseklikte bulunduğundan bu durum zararlı etkilerini artırmaktadır. Büyük merkez ve şehirlerimizde dumanın sebep olduğu havanın kirlenmesi olayına, ev ocakları meselesi halledilmedikçe hiç bir çare bulunamayacaktır.»

Yakıt maddelerinin tip ve niteliği belli edilmek suretiyle bu duruma bir çare aranmaktadır. (Yağlı kömür yerine kok veya mazot gibi) A.B.D.'de yürürlükte bulunan ilgili mevzuat genel olarak bu yönü tavsiye etmektedir.

Her ev ve yapının ayrı ısıtılması usulü yerine, bir mahalleye veya hatta şehrin tamamına 180 derece basınç altında buhar veya sıcak su yahut 300 derece basınç altında yağ tevzi ve sevk eden merkezi ısıtma sistemi tesis edilebilir.

Bu son tavsiyenin, yeni özel konut mahallerinin düzenlenmesi plânını hazırlayan şehircilik uzmanlarınca önemle göz önünde tutulması gerekmektedir.

2 — Sanayi Ocakları (Foyers Industriels)

Sanayi ocakları, herkesçe bilinen çeşitli sebeplere bağlı değişik bir ölçü içinde havanın kirlenmesine amil olmaktadır. Bu sebepler şunlardır:

- Ocağın hava bakımından yeter miktarda beslenmemesi,
- Kazanın çok kötü veya zayıf olması,
- Ocağın iyi çekmemesi veya belli ölçüden daha hızlı çekmesi,
- Ocağın iyi yanmayan bazı cisimleri havaya atması,
- Duman ısısının mübalağalı bir hadde yükselmesi,

- Ocak ve bacanın çok seyrek temizlenmesi veya gereken dikkat ve itinanın gösterilmemesi,
 - Ocak yakıcı, ateşçi veya kalorifercilerin acemi oluşu,
 - Isıtma sisteminin mahiyetine uygun yakıt maddesi sağlanmaması,
- Tesisatın işleyişini sıkı bir denetime tâbi tutmak suretiyle bu mahzurların büyük bir kısmına çare bulmak mümkündür.

Süzgeç (filtres), temizleme süzgüsü (epurateur), tortu toplayıcı (precipitateur) veya duman tutucu (capteur) gibi en modern cihazlarla donatılmak suretiyle tesisatın işleyişi mükemmel halde olsa bile bacadan çıkan gazlar havayı yine kirletir.

Kullanmadan önce, maden kömürü veya petrolün kapsadığı kükürt ve bileşimlerini ayırmak için hiç bir ekonomik usul henüz bulunmamıştır.

İngiltere’de iki usul uygulanmakta ise de bunlar oldukça masraflıdır. Birincisi, havayı kirleten gazları çok bol miktarda su ile yıkamak; ikincisi ise bu gazları sönmüş kireçten geçirmekten ibarettir. Daha iktisadi yeni bir usul bulmak için muhtelif memleketlerde çeşitli deneyler yapılmaktadır.

3 _ MOTORLU TAŞIT ARAÇLARI

Havanın motorlu taşıt araçlarından çıkan gazlar sebebiyle kirlenmesi meselesi halen üzerinde en çok tartışma yapılan bir konu olarak kalmakta ve çok defa polemiklere sebep olmaktadır.

Bu araçların gittikçe havanın kirlenmesine amil olduğu keyfiyeti inkâr edilemez ise de, bu vasıtaları imal edenler (bu yönün kaçınılmaz ve özellikle tehlikesiz olduğunu) beyan etmektedirler.

İjiyen uzmanları, motorlu taşıt araçlarından çıkan gazların oksit dö karbon ve bilhassa benzopiren gibi çok tehlikeli ve organizmada yerleşen unsurları kapsadığını ortaya koymak suretiyle meselenin vahametini işaret etmektedirler.

PARİS gibi 1.200.000 veya LOS ANGELES gibi 2 MİLYON arabanın dolaştığı büyük şehirlerde havanın kirlenmesinin bu bakımdan arz ettiği önem ve genişlik tasavvur edilebilir.

Bundan başka, bu gidiş gelişler muntazaman ve süratle arttığına göre buna muvazi olarak havanın kirlenmesinde çok endişe verici bir hal almaktadır.

PARİS belediyesi laboratuvarlarında yapılan inceleme ve araştırmalar sonunda arabalardan çıkan oksit dö karbonun bu şehrin ana caddelerinde son üç yıl % 50 nispetinde arttığı sonucuna varılmıştır.

Amerika'da yalnız otomobillerin geçişine mahsus bir köprüden denetimle görevli personelin kanındaki oksit dö karbon yüzdesinin giriş bileti veren personeline göre çok fazla olduğu meydana çıkarılmıştır.

Havanın bu suretle kirlenmesi meselesinin ele alınması diğer amillere göre oldukça yeni ise de onlardan daha müstacel önem taşımaktadır.

Uzmanlarca tavsiye edilen ilk çare; motorun bakım, muayene ve kullanımına dikkat ve ihtimam etmek suretiyle çıkan gazda havayı kirleten maddelerin nispetini azaltmaktan ibarettir.

Paris polis prefektörü, İçişleri Bakanlığından kesif ve tehlikeli duman çıkarılan dizel motorlu taşıt araçlarının çalışmalarını men etme yetkisini istemiştir. A.B.D.'de birçok eyaletlerinde yol devriyeleri kesif duman çıkaran dizel motorlu taşıt araçlarının sahiplerini mahkemeye verebilmektedir.

Gerçekten; dizel motorlarından çıkan dumanlar özellikle tehlikelidir. İngiliz uzmanları parlâmentoya sundukları raporda şu yönleri açıklamışlardır:

(Dizel motorlarından duman çıkmasını önlemek mümkündür. Bilhassa büyük taşıt ve seyahat işletmelerinden elde edilen bilgi ve delillere göre bir dizel motoru iyi bakımlı ve zamanında ikmal yapılmışsa; dikkat ve itina ile kullanılıyor ve kusursuz çalışıyorsa duman çıkarmaması gerekir. Bu şartlar içinde ancak ilk harekete geçerken kısa süre duman çıkarır. Motorların zamanında ve tam bir titizlikle ikmal ve muayeneleri yapılmalı, taşıt aracı dikkat ve ihtimamla sevk ve idare edilmelidir. Vasitanın duman çıkardığını sürücüsüne işaret veren bir tertibatı bulmak faydalı olacaktır. Bir motorun ilk harekete geçme anında bile duman çıkarmasına göz yumulmamasını tavsiye ederken, bunu önleyebilmek için dizel motorunun yapılışı üzerinde lüzumlu incelemelere girişmenin zamanı geldiğine de inanıyoruz.)

Gaz çıkış borusuna özel tertibatlı süzgeç yerleştirmenin uygulanışı üzerinde oldukça tartışma yapılmaktadır.

Fransa’da, belediye taşıt araçları şubeleri, bu süzgeçlerden bazılarının faydalı sonuçlar husule getirdiğini belirtmekte ve bilhassa (VOLET M.S.) denilen bir tertibatın kullanılmasını tavsiye etmektedirler.

Böyle bir tedbir, sanayicilere basit ve çok ucuz bir tertibatı bulma imkânını verecek tarzda düzenlenmeli ve makul esaslar dâhilinde uygulanmasına geçilmelidir, Eğer böyle bir anlaşma Avrupa Konseyi üye memleketleri arasında gerçekleştirilebilirse geniş ölçüde yapılacak bir istihsal tertibatın maliyet fiyatını azaltacaktır.

III _ DAVANIN AVRUPA YÖNÜNDEN MAHİYETİ

1 — SINIR BÖLGESİ SANAYİİ

Hava sınır tanımaz. Havayı kirleten amiller devletleri ayıran sınır çizgisine pek uzak değilse, pis ve kirli hava komşu memleketlere yayılacaktır.

Bu alanda Avrupa halkının karşılıklı mükellefiyet ve bağılılığı apaçıktır. Bir devletin kalkınma plânları düzenlenirken kurulacak şu veya bu sanayinin komşu memleketlere sebebiyet vereceği zararlar gözden kaçırılmamalıdır. Avrupa konseyine dâhil devletlerin karşılıklı yardım ve işbirliği meselesi bu yüzden ortaya çıkmıştır.

2 — ZEHİRİ ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

Bazı tedbirler, ev ve sanayi ocakları veya motorlu taşıt araçlarından çıkan zehirli gazları temizlemek için uygulanmaktadır. Çok defa, bu tertibat veya süzgeçlerin maliyet fiyatı çok yüksektir. Eğer modeller standart hale getirilirse fiyatları hissedilir şekilde düşecektir.

Motorlu taşıt araçlarına konulan duman önleyici (Anti – fume) tertibatın durumu özellikle böyledir. Bunların çok miktarda yapımı maliyet hatlarının düşmesi imkânını sağlayacaktır. Bundan başka, Avrupa devletleri arasında gidiş gelişin devamlı şekilde arttığı böyle bir devirde otomobillere uygulanması zaruri görülen bu nevi tertibatı bazı devletler mecburi tuttıkları halde bir kısmının serbest bırakması sebebi anlaşılamamaktadır.

3 — İLMİ İNCELEME VE ARAŞTIRMA

Milletler arası işbirliği ilmi inceleme ve araştırma alanında çok faydalı olacaktır. Havanın kirlenmesi ile ilgili birçok meseleler henüz tamamiyle halledilmiş olmaktan uzaktır. Yalnız istatistiklerin ilmi (donne) lere göre düzenlenip hazırlanmasının zorluğu değil, havanın kirlenmesinin tetkiki de çok karmaşık meseleler ortaya çıkarmaktadır. Söz gelimi, bazı bilginler kesin delillerini izah etmeksizin, havada kirletici diğer amillerin bulunması sebebiyle virüslerin aynı halde havada kaldıklarını ve varlıklarını devam ettirdiklerini ileri sürüyorlar. Bazı salgın hastalıkların bu yüzden meydana çıktığı iddia edildiği halde meselenin nasıl ele alınacağı tam olarak bilinmediğinden tesirli bir savaşılmaya girilemiyor.

Bu inceleme ve araştırmalara yardım edebilecek durumda bulunan diğer bütün memleketlerin değerli bilginleri arasında ahenkli ve verimli işbirliğinin sağlanması davanın çözümüne faydalı ve etkili olacaktır.

4 — HALKIN AYDINLATILMASI

Halkın aydınlatılması alanında Avrupa çapında düzenlenecek plâna göre bir işbirliğinin sağlanması faydaları açıktır. Geniş ölçüde gerçekleştirilmiş bir haber alma kampanyası, çok tesirli ve az masraflı olacaktır.

Havanın kirlenmesinden en çok zarar gören Avrupa komünlerinin bu çalışmaları teşvik etmeleri kendi menfaatleri icabıdır.

Bu konuda, türlü dillerde makale, broşür ve kitaplar yayınlanmalı; televizyon ve film neşriyatı müştereken yürütülmelidir.

IV _ GÖZ ÖNÜNDE TUTULMASI GEREKEN TEDBİRLER

Avrupa konseyinin birçok üye memleketleri havanın kirlenmesi meselesi ile gittikçe yakından meşgul olmaktadır. Bununla beraber hemen hemen bunların hiç birinde, özellikle bu konuda, gerçek ihtiyacı karşılayan bir kanun mevcut değildir. Yürürlükte bulunan çok özel ve oldukça sınırlı bir kaç hüküm can ve malın korunması ile ilgili olup medeni hukuk alanında yer almaktadır. Yalnız İngiltere buna istisna teşkil etmektedir. Çünkü bu alanda 1956 yılında önemli bir yasama gayretini ifade eden (CLEAN AIR ACT) kanununu kabul etmiştir. Bu kanuni metnin büyük bir kısmı 1954 yılında parlamentoya sunulan uzmanlar grubunun raporuna dayanmaktadır.

Havanın kirlenmesini önleme ile ilgili bir kanunun Fransız parlamentosu tarafından bu günlerde kabul edildiğini burada işaret etmek gerekir.

İstişare asamblesinin sosyal komisyonu, hükümetler tarafından alınmasını temenni ettiği temel tedbirler hakkında daha önce fikrini açıklamıştır. Bu tedbirler, uzmanlar tarafından hazırlanan rapor, bildiri, makale ve eserlerin tetkik ve tahlili sonucunda kolayca anlaşılacaktır.

Fakat sosyal komisyon bu savaşmanın başka bir yönden de ele alınmasını istemektedir. Faydalı gördüğü bu tedbirler hakkında hararetle tavsiye ettiği ana ilkelerin tatmin edici şekilde uygulanmasını dilemektedir.

Bu tedbirler esas itibariyle üç saha ile ilgilidir:

1 — ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME:

Havanın kirlenmesi hakkında toplanan haber; bilgi ve istatistikler, yapılan deneyler, belirtilen çare ve sonuçları yönünden meselenin haline yeter imkân sağlamıyor. Sağlık, teknik, ekonomik v.s. alanda önemli inceleme ve araştırmalar yapılması gerekiyor. Bütün uzmanlar, yalnız bu meselenin müstacelliği hususunda değil, çeşitli organlar tarafından türlü kesimlerde yapılmakta olan çalışmalar arasında işbirliği sağlanmasında tam bir uyuşma halinde olduklarını belirtiyorlar.

Bu iş, masraflı bir donatımı mütehasıs bir personelin varlığını gerektiriyor. Ayrıca birçok devletlerde mevcut yüksek araştırma enstitüleri arasında mümkün olduğu kadar sıkı ve devamlı bir işbirliğinin tesisini icap ettiriyor.

Bu işbirliği, yapılan inceleme ve deneylerden bütün devletlerin eşit şartlar içinde faydalanmasını ve elde edilen sonuçların karşılaştırılmasını sağlayacaktır. Bu çalışmalar sonunda milli plân çerçevesi içinde yapılan inceleme ve araştırmaların masrafları hissedilir şekilde azalacak ve bunların müessiriyeti artacaktır.

Bu yüksek enstitü idarecileri arasındaki ilk toplantı Avrupa konseyi çerçevesi içinde Strasburg'ta yapılacaktır.

Bu toplantının gündeminde, terminolojide birleştirme meselesi ve havanın kirlenmesini incelemeye türlü memleketler tarafından kullanılan ölçü birimleri yer alacaktır.

2 _ UYGULAMA:

Havanın kirlenmesi ile ilgili en önemli görüşlerden biride yürürlükte bulunan hükümlerin uygulanışını denetleme işidir.

Bu mesele teknik alanda vahim güçlükler göstermektedir. Zira ihtiyaca yeter hükümler bulunsa bile bunlara riayeti sağlama çok zor olmaktadır. Bu durum konulan tahdit mevzuları ile ilgilidir. Genel olarak, çıkan kesif gaz ve dumanların ölçümü güç olduğundan kanun hükümlerini ihlâl etme işleminin ispatı zorlaşmaktadır.

Diğer taraftan, kanunun belli ettiği suç ispat edilmekte ise derpiş edilen müeyyideler nadiren uygulanmakta ve çok defa bahse konu menfaatlere göre nispetisiz bulunmaktadır. Söz gelimi, bir sanayici yürürlükteki nizamı riayet etmektense bazen bir miktar para cezası ödemeyi tercih ediyor.

Örneğin, C... köyünde bulunan büyük bir çimento fabrikası gündüzleri meri nizamı uymakta ve ortalık karardıktan sonra havayı kirletmeye devam etmektedir. Şöyle ki, köylüler geceleri sokaklarda dolaşamaz hale gelmişlerdir. Bunun üzerine ihbar ve şikâyetler, basında şiddetli neşriyat, gerekli tahkikat ve sonunda ayda bir kaç milyar eski frank iş hacmi olan bir fabrikaya bir kaç bin frank para cezası...

Gerçekten, bir denetimin tesirli olması için yürürlükteki hükümlerin, özellikle tekerrürü halinde, şiddetle uygulanması ve cezanın bahse konu menfaatle mütenasip olması gerekir.

Tekerrür meselesi bilhassa önemlidir; zira bir fabrika sahibi kanunun bir hükmünü ihlâl ettiğini bilmeksizin kazara havanın kirlenmesine sebep olabilir. Başlangıçta bunu biraz hoş görmek, fakat aykırı harekete devam edildiği takdirde şiddetle cezalandırmak lazımdır.

Sınâî kalkınmaya engel olmamak için bu hoş görme zihniyeti yetkililere ustalıkla duyurulmalıdır. Gerçekten, yeni imal usullerinin tatbikine geçilmesi çok defa kesif bir gaz veya duman çıkması ile birlikte yürümektedir. Bu hale, uzun süre devam edilmediği takdirde, göz yumulabilir.

İşte bu yüzden uzmanlar, kanun metinlerinde çok sert hükümler bulunmamasını, kanunun yalnız genel ilkeleri tespit etmesini, salahiyet tecavüzü yapmamak şartıyla uygulama sınırlarını özel tüzüklerle belli etme yetkisinin idari makamlara bırakılmasını tavsiye ediyorlar.

Bu şekilde tespit edilen müsamahakâr hükümler, gerekli hallerde yasama organının müdahalesi olmadan yeniden gözden geçirilerek kolayca değiştirilebilir. Kanunun tadili ise daima uzun, karışık ve bazen zor bir iştir.

Bu sistem halen İngiltere’de tatbik edilmekte olup yakında Fransa’da da uygulanacaktır.

Bu çalışmayı gerçekleştirmesi gereken organlar nelerdir?

Havanın kirlenmesine mâni olmak için girişilen savaşıma; sağlık düzenini sağlama maksadı ile ele alınıyorsa, uygulanmasında birçok teknik düzen meseleleri ortaya çıkacaktır.

Bu bakımdan, her memlekette ijiyenist, mühendis ve uzmanlardan meydana gelen bir merkezi komite kurulmalıdır. Bu komite Sağlık Bakanlığına bağlı olmalı ve tüzüklerin veya yönetmeliklerin yürürlüğü sırasında görüş ve düşüncelerinden faydalanılmalıdır.

Bu komite, havanın kirlenmesini önlemeye karşı girişilen savaşımayı yöneltmekle görevli ve sorumlu bir organ olacaktır. Aynı Bakanlığa veya hal ve şartlara göre mahalli idarelere bağlı bulunan memurlar gerçek ve tesirli bir denetimle yükümlü olacaklardır.

Bu durum karşısında yetiştirme konusu ortaya çıkmaktadır. Zira bu memurların yeter teknik bilgilerle donatılması ve havanın kirlenmesini azaltmak için kullanılan en yeni usulleri bilmesi icap ediyor.

İngiliz uzmanları, yalnız suç işlenmesini önlemek için değil, havanın kirlenmesinden kaçınmak maksadı ile kullanılacak en iyi usulleri ilgililere öğretmek ve kullanılışını sağlamak için denetimle görevli müfettişleri nazari staj ve ameli tatbikatlara tabi tutmanın önemini bilhassa belirtmişlerdir.

Yetiştirme stajları; ister bir milli plân, isterse daha verimli olacağı düşüncesi ile milletler arası bir plân çerçevesi içinde düzenlenip yürütülmelidir. Bu staj organizasyonunun düzenlenmesi işi DÜNYA SAĞLIK TEŞKİLÂTI gibi üstün değeri bulunan bir müesseseye bırakılabilir.

Avrupa konseyi ile Dünya Sağlık teşkilâtı arasında bu konuda bir anlaşma yapılmalıdır.

İngiliz uzmanları aynı raporda, havanın kirlenmesine karşı savaşmada mahalli idarelerin rolünü önemle belirtiyor. Mahalli idarelerin her yıl alınan tedbir ve neticeleri hakkında yetkili bakanlığa bir genel rapor sunmasını da tavsiye ediyor.

3 — HABER ALMA

Havanın kirlenmesi ile ilgili meseleleri halka tanıtmak zarureti bütün uzmanlarca kabul edilmektedir.

Halkın yalnız karşılaştığı tehlikeyi anlaması değil, havanın kirlenmesindeki sorumluluk payını da bilmesi gerekiyor.

Isıtma işinde yeter nitelikte olmayan yakacak maddeleri kullanan ev kadını, iyi bakım ve ikmali yapılmayan bir motoru kapsayan bir kamyon veya otomobilin şoförü, bazı kusur ve noksanlıkları yüzünden bulunduğu bölgenin havasını bozan bir fabrikada çalışan teknisyen ve işçi havanın kirlenmesinin husule getirdiği bu sosyal belayı ağırlaştırmaktadır. Bu durumun gerçek sebebi, bu konuda bilgilerinin olmaması, bu hale çare olacak araçların bulunmamasıdır.

İşte bu sebepten ötürü istişari asamblenin sosyal komisyonu bu mesele ve ilgili tartışma konuları hakkında çok ve devamlı yayın yapılmasını istiyor. Bu mevzu ile ilgili olarak Paris'te toplanan Bakanlar komitesinin dikkatini çekiyor ve ortaokullarda havanın kirlenmesine karşı savaşıma lehine bir kampanya açılmasında ısrar ediyor. Bir yandan şehrin okullarında küçük broşür ve sloganlı afişler dağıtılırken diğer yandan öğretmenler havanın kirlenmesinin ortaya çıkardığı vahim meseleler hakkında öğrencilerin dikkatini çekiyor.

Bu teşebbüs gençler arasında çok canlı ilgi yaratmakta ve aynı denemelerin Avrupa'nın diğer şehirlerinde de yapılması uygun görülmektedir.

V — SONUÇ:

Havanın kirlenmesi konusunda ekonomik menfaatler bazen sosyal menfaatler ile tezat teşkil ediyor. Bununla beraber, eğer mesele etraflıca ele alınır, havanın kirlenmesinin amil olduğu büyük maddi zararlar bilhassa sanayi şehirlerinde göz önünde tutulursa, sağlık ve ekonomisi bakımından bütün halkın faydalanacağı tedbirleri almakta umumi menfaat düşüncesinin bulunduğu apaçıktır. Bu mevzuda yeter müeyyideli hükümler konulmalı ve bunlara riayet bilhassa sağlanmalıdır.

Havanın kirlenmesi bir felakettir; sınai gelişme ve kalkınma devam ettikçe şiddeti daha çok artacaktır.

Şimdi, ijiyen uzmanlarının emirleri ile iktisatçıların isteklerinin uzlaştırılması gerekiyor.

Asamblenin sosyal komisyonu havanın kirlenmesinin ortaya çıkardığı meselelerin bütün yönlerini incelediğini iddia etmiyor. Havanın kirlenmesi hakkında WASHİNGTON ta toplanan konferansa katılan 300 Amerikan uzmanı da bunu ileri sürüyor.

Bununla beraber, meselenin şu yönlerden yeter derecede incelendiğini tahmin ediyorlar:

1 — Havanın kirlenmesi meselesi çağcıl uygarlığın gelişmesi karşısında daima daha tehlikeli bir durum alıyor. Bu olay, kişi ve toplumların maddi ve manevi sağlığını tehlikeli hale sokuyor.

2 — Havanın kirlenmesinin ortaya çıkardığı meselelerin tamamıyla halletmek için lüzumlu vasıtalar o kadar çok para sarfını icap ettirmektedir ki, her hangi bir Avrupa mahalli teşkilâtının bu işe tek başına girişi halinde mali imkânları yetişmeyecektir.

3 — Bu dava ekonomik, teknik, sağlık, hukuki ve ilmi türlü meseleler ortaya çıkarmıştır. Bu işlerle çeşitli uzmanlar uğraşmaktadır. Bunu anlamak için WASHİNGTON ve PARİS kongrelerine katılan kimselerin listesini incelemek kâfidir.

Bu işin mahiyetinin çeşitli olması tabiidir. Şu veya bu sanayinin; şu veya bu motorun kesif duman çıkarmasına mani olacak tertibat, süzgeç ve usulleri bulma işi mühendislere, havayı kirleten cisimlerin mahiyetlerini açıklama ilim adamlarına, bunların canlılar üzerindeki etkilerini tespit etme doktor ve biyologlara, havanın kirlenme derecesi hakkında rüzgârların, hava şartlarının rolünü bildirme işi de meteorolojistlere düşmektedir.

Genel ve mahalli idare amirlerinin, ziraatçı, kimyager, veteriner gibi uzmanların bu konudaki çalışmalarını burada açıklamaya lüzum görmüyoruz.

4 — Havanın kirlenmesi bütün Avrupa memleketlerinin müşterek bir meselesidir. Birçok hallerde, milli ve hatta komşu memleketlerin kalkınma plânlarının düzenlenmesi ile ilgilidir.

5 — Bilginlerin elinde bulunması gereken vasıtaları çoğaltmak ve diğer imkânları genişletmek için muhtelif milletlere ait inceleme ve araştırma enstitüleri arasında işbirliği kurulması birlikte ilmi incelemeler yapılmasını hazırlayacaktır. Bu gün olduğu gibi birçok memleketlerin aynı meseleyi incelemesinden meydana gelen mahzurlar giderilecektir» Hâlbuki henüz ele alınmamış pek çok teknik meseleler vardır.

Muhtelif memleketlerin çalışmaları arasında işbirliği sağlanmasında ve havanın kirlenmesine karşı savaşmada görülen türlü güçlüklerden biride alınan haber; bilgi; belge ve varılan sonuçların nadiren mukayese edilebilmesidir. Milletler arası normları tespit ettirmek için bir ankete girişilmesi konferansın işlerinden birisini teşkil etmektedir.

6 — Meselenin önem ve vahameti, teneffüs ettiği havayı çok defa bilmeyerek kirlenmeye yardım eden halkın dikkatinden kaçmaktadır. Vaziyetin vahametini anlatmak ve gerekli yardımlarını sağlamak için halka lüzumlu bilgileri verme kampanyasının açılması zaruri görülmektedir.

7 — Bu kampanyayı müessir kılmak için, yalnız elde edilen bilgi ve belgelerin karşılıklı aktarılmasını yapmayan fakat inceleme ve araştırmalarda karşılıklı işbirliği, havanın kirlenmesine karşı savaşma imkânını veren ilmi ve teknik araçlar bulunması için Avrupa'da bir merkez ihdası faydalı olacaktır.

8 — Aynı görüş içinde, milli mevzuatın bu günkü durumunun etraflıca incelenmesi ve havanın kirlenmesine karşı savaşmada bir Avrupa uzlaşması hazırlanması imkânlarının araştırılması özellikle ilginç olacaktır.

Mevzuat konusunda durum farklıdır. Bazı memleketlerde, örneğin Belçika'da bir kanun tasarısı hazırlanmakta ve Fransa'da bir kanun henüz yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Fakat ilkeleri belli etme kadar bu ilkelerin uygulanmasında da kıstaslar bulmak çok güçtür. Toplanması düşünülen AVRUPA KONFERANSI bu meseleyi faydalı bir şekilde inceleyebilecektir. Bu mevzuda Almanya'da özel bir kanun mevcut değildir. 1959 yılında kaleme alınan sanayi kanunu hükümleri bunun dışındadır.

VI — MAHALLİ İDARELERİN ROLÜ:

İstişari asamble ve sosyal komisyonun çalışmaları ışığı altında, havanın kirlenmesine karşı girişilen savaşmada mahalli idarelerin rolü ve deruhte edebilecekleri işlerin tayin ve tetkiki Avrupa Mahalli İdareler Konferansına düşmektedir.

Havanın kirlenmesi meselesi, büyük nüfus topluluklarının bulunduğu yerler ile sanayi yönünden çok gelişmiş bölgelerde özel bir şiddetle kendini belli etmektedir. Halkın rahat ve huzurundan birinci derece sorumlu olan makamlar, bunlar içinde başta gelen mahalli idareler, gerçek bir vahamet mahiyetini alan bu duruma çare arayacaklardır. Sosyal ko-

Misyonun belirttiği gibi bu mesele önemli bir inceleme ve araştırma faaliyetini ve mahalli idarelerin tek başına deruhte edemeyeceği masrafları gerektirmektedir.

ULUSAL YÖNDEN:

a — Sosyal komisyonun raporunda belirtilen propaganda kampanyası mahalli idarelerin yardımına dayanabilir. Gerçekten, mahalli idareler meselenin türlü yönlerini, karşılaştıkları tehlikeler, halen havanın kirlenmesindeki sorumluluk payları bakımından halkı aydınlatmaya yardım edebilirler.

b — Mahalli idareler, şüphesiz, mali imkânları ve normal yetkilerinin müsaade edeceği ölçü içinde havanın kirlenmesini önleme ve sonuçlarına karşı savaşmaya katılabileceklerdir.

Bu suretle mahalli idareler (Avrupa doküman, bilgi, ilmi ve teknik yardım ve araştırma merkezi)'ne havanın kirlenmesi ve kendi kesimlerinde bulunan havayı kirleticı membarın gelişmesi derecesi hakkında lüzumlu bilgileri hazırlamakla görevlendirilmiştir.

Avrupa belediyeleri, belirtilen merkezde (mahalli muhabirler) olarak hareket etmeye mecbur olacaklardır.

c — Milli mevzuatın bu sahayı bir nizam ve usul altına alma işinin çerçevesini tespit veya uygulamak yetkisini bu merkeze bırakması halinde, mahalli idareler tasarruf ettikleri yetkilerden ister tüzükler yapmak, isterse bunları şiddetle uygulamak bakımından azami nispette faydalanacaklardır.

Yetkilerinin bilhassa sınırlı olduğu veya bulunmadığı hallerde, yetkili makamlara lüzumlu telkinlerde bulunmak bu merkeze ait olacaktır.

d — Mahalli idareler, yapı izni verme yetkilerinin bulunması halinde, bilhassa sınaı tesisler bahse konu olduğu takdirde, yapı isteklerini azami dikkatle tetkik edeceklerdir.

Hatta şehircilik plânlarının düzenlenmesinde, konut bölgelerini, havanın kirlenmesinin sonuçlarından korumaya müsait türlü hal şekillerini tespit ve tatbik salâhiyeti de ona ait olacaktır.

AVRUPA YÖNÜNDEN:

a — Mahalli idareler toplanması sosyal komisyon tarafından hararetle tavsiye edilen konferansla esaslı şekilde işbirliği edecektir.

Mahalli idareler temsilcilerinin bu konferansa katılmaya davet edilmeleri temenni edilmiştir. Gerçekten, havanın kirlenmesinden en çok müteessir olan komün ve belediyeler delegelerinin konferansa katılmaları zaruri görülüyor. Bu konferansta yalnız mahalli, beledi ve bölgesel idarelerin mümessilleri, değil havanın kirlenmesinden en çok zarar gören halkın seçilmiş gerçek temsilcileri bulunmalıdır.

b — Avrupa mahalli idareler konferansı, bu teknik konferansın toplanmasını isteyen Avrupa istişari asamblesi temennilerinin Avrupa konseyi üye hükümetleri tarafından müspet bir ilgi görmesi için nüfuzunu kullanacaktır.

c — İster bilgi ve görüş aktarılması, isterse maddi çalışmalara teşebbüs etmek için olsun havanın kirlenmesinin kurbanı olan komünler arasında sık buluşmalar sağlanması faydasız olmayacaktır.

Bu temaslar bilhassa sınırın her iki yanında etkisini gösteren havayı kirlетici amillerle savaşmaya karşı sıkı işbirliğine vesile teşkil edecek olan sınır bölgelerinde faydalı ve şayanı temennidir.